

Den sociale bevægelse i foreningen Retro

frivillighedens betydning for kulturelle produktioner

Speciale af Barbara Tandberg Nolsø
Master Kultur & Medieproduktion, Forår 2013
K3, Malmö Högskola

Abstract

This thesis intends to research the association by the name of Retro and its cultural productions in order to identify social movement dimensions of Retro, and the impact it can have on society today. The concept of volunteerism will be unfolded focusing on the meaning it can add to the cultural productions.

Research has been made claiming that early social movements is of great importance to democracy as we know it, and social movements today strive to challenge the dominating political culture. Furthermore, some claim that volunteerism is the very foundation on which we build our welfare society. According to several social scientists, (Flacks, 1988; Marcuse, 1969; Eyerman & Jamison, 1998; Crossley, 2002) social movements can bring about change in society through the cultural actions that take place in them, more than the political actions.

Throughout the thesis I argue, that the social dimension and community of Retro which the cultural productions help create, is of big importance not only to the volunteer but also to the society in general. This provides attention to a desired social behaviour where individuals think about others than themselves – a quality that is crucial for the future existence of the welfare state.

Akademisk vejleder: Anders Høg Hansen

Fotos af: Barbara Tandberg Nolsøe

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	6
KONTEKSTUEL BAGGRUND - FORENINGEN RETRO	7
RETRO´S ORGANISATIONSSTRUKTUR	8
MOTIVATION.....	8
PROBLEMFELT	9
PROBLEMFORMLERING	11
FORMÅL	11
TEORETISK UDGANGSPUNKT	12
LITTERATURGENNEMGANG	13
COLLECTIVE BEHAVIOR OG RESOURCE MOBILIZATION	14
NEW SOCIAL MOVEMENTS (NSM´S)	15
DIMENSIONER DER KENDETEGNER SOCIALE BEVÆGELSER	17
BETYDNINGEN AF SOCIALE BEVÆGELSER	20
FRIVILLIGHED OG CIVIL AKTIVISME	21
TEORI OM <i>PLACE</i> OG <i>SPACE</i>	23
METODE	25
ETNOGRAFISK METODE	26
EPISTEMOLOGI	27
METODISKE GREB	28
EN ”INSIDER” FORSKER.....	28
INSIDER I FORENINGEN RETRO.....	30
FIELD RESEARCH	32
KULTURELLE AKTIVITETER PÅ RETRO CITY	32
KULTURELLE AKTIVITETER PÅ RETRO NØRREBRO.....	33
FESTIVALTEAMET	34
FORMÅL MED DE KULTURELLE PRODUKTIONER I RETRO.....	34
INTERVIEWS	36
UDFØRTE INTERVIEWS	37
OBSERVATIONER.....	38

ANALYTISK TILGANG TIL FIELD RESEARCH	39
ANALYSE	40
FÆLLESSKAB OG NÆSTEKÆRLIGHED SOM DRIVENDE KRÆFTER	42
<i>Der er plads til bare at "være" på Retro .....</i>	<i>44</i>
<i>We make the place our own .....</i>	<i>45</i>
<i>Det sociale fællesskabs gløkkale rækkevidde .....</i>	<i>47</i>
<i>Live what you preach .....</i>	<i>48</i>
EN FRIVILLIGHED PRÆGET AF AKTIVISME OG KOLLEKTIV IDENTITET	49
<i>Frivillighed og velgørenhed .....</i>	<i>49</i>
<i>En social kollektiv identitet .....</i>	<i>50</i>
ORGANISERING AF KULTURELLE PRODUKTIONER	53
<i>Agents of change .....</i>	<i>56</i>
<i>En kreativ legeplads .....</i>	<i>57</i>
<i>Et andet hjem i byen .....</i>	<i>59</i>
<i>Retro lever i menneskerne .....</i>	<i>60</i>
<i>Skabelsen af et her og nu .....</i>	<i>61</i>
KONKLUSION	63
LITTERATUR	66
APPENDIKS	70
BILAG 1	71
BILAG 2	80
BILAG 3	83
BILAG 4	85
BILAG 5	86
BILAG 6	87
BILAG 7	89
BILAG 8	90

Indledning

Dette speciale har til hensigt, at undersøge Foreningen Retro og dens kulturelle produktioner med henblik på, at identificere sociale bevægelsesdimensioner ved foreningen og hvilken betydning den kan have for samfundet i dag. Frivillighedsbegrebet udfoldes med fokus på den betydning frivillighed kan have for de kulturelle produktioner. Hensigten er at studere kulturelle fænomener ved denne foranstaltning, der kan have betydning for fremtidige studier på feltet.

De kulturelle produktioner kan have flere betydninger. I den danske ordbog defineres kultur som en ”levevis og forestillingsverden der kendetegner en bestemt befolkningsgruppe i en bestemt periode, dvs. alle de materielle og ikke-materielle resultater af menneskelig aktivitet der føres videre fra generation til generation”¹. I den forstand kan kultur både ses fra en antropologisk vinkel med kultur som en ”way of life”, hvor kultur studeres som en befolkningsgruppes fælles overbevisninger og levevis, samt den kultur, der produceres mennesker imellem - hvordan vi taler, står, går, ser på ting, bruger ting, etc. Kultur kan også ses med henblik på ”kultur som dannelse” hvor dannelsesbegrebet dækker over menneskers udtryksformer, og kultur er et resultat af ”menneskers forsøg på at skabe åndelige oplevelser for sig selv og hinanden”² fx musik, teater, dans, kunst, performance art, events, etc. Når der tales om ”kulturproduktion” i Retro, kan der altså både refereres til de fysiske kulturelle produktioner såsom events og fester, men også til en ”way of life”-kultur der produceres i foreningen i kraft af mennesker og de kulturelle produktioner. Sidstnævnte måde at anse kulturelle produktioner på gør sig gældende for undersøgelse af en udefinerbar bevægelseskultur, idet den består af en masse usynlige strukturer og interaktioner mennesker imellem.

I foreningen Retro anses kreativ og kunstnerisk udfoldelse for vigtig. Der er derfor åbenhed for, at medlemmer kan arrangere præcis den type event eller lignende, de har lyst og evner til. Denne kreative frihed og de kulturelle aktiviteter i sig selv medvirker til at skabe en særlig form for kultur i foreningen. Det er denne kultur, dette speciale har til hensigt at undersøge. Der vil derfor både blive fokuseret på den kreative kultur, ”kultur som dannelse” samt kultur som en ”way of life”. Det

---

¹ <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kultur>

² <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kultur>

interessante er især hvilken betydning de kunstneriske kulturelle aktiviteter har for den bevægelseskultur, der produceres i foreningen.

Kontekstuel baggrund - Foreningen Retro

I året 2003 startede en gruppe på 30 unge idealister den frivillige forening Retro, hvor drømmen var at gøre en forskel både i Danmark og ude i verden. Foreningen ville nytænke frivillighedskulturen og samtidig lave velgørenhedsprojekter for verdens fattigste. I den forbindelse åbnede man i 2005 en non-profit kunst- og kulturcafe i Knabrostræde ved navn Cafe Retro (fremover benævnt som Retro city), hvor al overskuddet skulle gå til selvoprettede humanitære projekter i ulande. At Retro er en kunst- og kulturcafe betyder, at man udover at være almindelig cafe ligeledes huser og arrangerer adskillige kulturelle arrangementer såsom koncerter, kunststillinger, ferniseringer, strikkeklub, filmaftener, salsaundervisning, mm. Foreningen Retro er som nævnt non-profit, hvilket i praksis betyder, at langt det meste arbejdskraft (bortset fra nogle af de administrative og driftsledende personer) er frivillige (alle fra bartendere, eventteam, musikteam, udviklingsprojektarbejder, etc.), og at al overskuddet går til egne humanitære projekter i tredje verdenslande. Foreningen betegnes som en socialøkonomisk virksomhed³ idet man er uafhængig af den offentlige sektor og geninvesterer overskuddet i virksomheden og formålet.

Siden Retro city åbnede i 2005 har foreningen opstartet 5 forskellige humanitære projekter og i 2010 åbnede endnu en cafe på Jægersborggade på Nørrebro (fremover benævnt som Retro Nørrebro). I dag har Retro ca. 250 frivillige fra 20 forskellige lande, 6 deltidsansatte fordelt på 5 projekter og et overskud der i 2011 lød på 700.000 kroner, primært skabt igennem cafesalg. Retro har igennem sin levetid givet over 2 millioner kroner væk til humanitært arbejde i selvkørende projekter⁴.

---

³ Definitionen på en socialøkonomisk virksomhed er stadig til debat men på Center for Socialøkonomi mener man at socialøkonomiske virksomheder er kendetegnende ved at:

- have et socialt, sundheds- og eller miljømæssigt formål
- have et salg af ydelser og/eller produkter
- være en not-for-profit virksomhed, det vil sige at de geninvesterer et eventuelt overskud i virksomheden og formålet
- være organisatorisk uafhængig af den offentlige sektor
- have et CVR-nr.

⁴ <http://www.foreningen-retro.dk/index.php?id=420>

Retro's organisationsstruktur

Retro er i juridisk forstand en forening med en bestyrelse som overordnede myndighed, og med foreninger er det typisk en forudsætning for medlemskab, at man betaler kontingent, som man ser det i fx sportsforeninger og fagforeninger. Betaling af kontingent er da også beskrevet som en forudsætning for medlemskab i Retro's vedtægter⁵, men i mine 8 år som medlem af Retro har jeg aldrig betalt kontingent ej heller blevet påkrævet, at gøre det. Kravet om kontingent kan derfor forekomme som værende mere proforma for foreningsvedtægter end et egentligt krav fra Retro's side. I en mere gængs forstand anses man som medlem af Retro, når man er frivillig i foreningen i den ene eller anden forbindelse. Som frivillig får man 25 % rabat i baren, og man forventes at lægge 2-3 timers ugentligt arbejde i Retro samt vise sig til medarbejdersamlinger og generalforsamling. Derudover arrangeres der adskillige interne arrangementer for og af de frivillige herunder fest på Retro Nørrebro (ved navn fredags mixer) hver første fredag i måneden, hyttetur to gange om året, sommerfest og julefest samt diverse spontane fester. Da de frivillige er limen der holder Foreningen Retro sammen, vægtes det højt at skabe glæde og fællesskab iblandt dem.

De større økonomiske og organisatoriske beslutningsprocesser sker i den flertalsvalgte bestyrelse på 5-7 medlemmer. Der tilstræbes enighed ved alle sager og i tilfælde hvor enighed ikke kan opnås er formandens stemme afgørende. Bestyrelsen har desuden det overordnede ansvar for, at visioner og værdier føres ud i livet. Udover bestyrelsen er Retro organiseret i segmenteret forstand med forskellige teams til at varetage forskellige opgaver som fx barteam, PR-team, musikteam etc.⁶ Hvert team er styret af en teamleder, og det er op til den enkelte teamleder at organisere eget team. Der er altså ingen grundregler for teamstyring, og organisering og strukturer kan derfor forekomme frit flydende, som man også ser det i mange sociale bevægelser.

Motivation

Som nævnt i forrige afsnit har jeg selv været medlem af Foreningen Retro siden 2005. Min interesse for at undersøge dens betydning nærmere kommer af erfaringer og observationer, jeg har gjort mig igennem årene. Som frivillig og projektleder ved flere større events i foreningen har jeg erfaret værdier ved frivillighed i kulturelle produktioner, men også problematiske elementer det kan bringe med sig. Som frivillig kan man opleve egen-ledelse og frit handlerum, og med frivillighed kommer

---

⁵ Se bilag 6

⁶ Se organisationsdiagram i bilag 7

ofte fleksibilitet, variation og motivation. Det kan resultere i spændende processer og produkter, der kan gavne både den frivillige og den kulturelle produktion. Frivillighed kan dog ligeledes medbringe kaos, problemer og uprofessionalisme, da der ofte er færre krav til gratis arbejdskraft. Derudover har frivillige oftest et lønnet job der prioriteres over det frivillige arbejde.

Som frivillig i Retro har jeg oplevet, hvordan frivilliges entusiasme og motivation kan have en positiv effekt på de kulturelle produktioner. Ligeledes har jeg oplevet pludseligt at stå alene med ansvaret for et projekt når de andre frivilliges tid løber ud. Det er ud fra disse erfaringer og observationer interessen for feltet er vakt. Min rolle som insiderforsker vil der blive reflekteret yderligere over og dette vil blive uddybet i afsnittet Metode senere i opgaven.

Problemfelt

Siden begyndelsen af 1990'erne har der på international plan været en stor interesse for det civile samfunds institutioner som et alternativ til løsninger på samfundsmæssige problemer, som både statslige og markeds-mæssige institutioner har fejlet at løse (Boje & Ibsen, 2006: 15). På nuværende tidspunkt udfører en tredjedel af Danmarks befolkning frivilligt arbejde, og langt de fleste foreninger er helt afhængige af frivillige (Socialforskningsinstituttet, 2006: 41), som det er tilfældet med Foreningen Retro og en stor del af det danske kulturlivs aktører. Uden de frivillige ville de fleste festivaler (musik, kunst, film, foto) ikke kunne overleve, som fx non-profit organisationen Roskilde Festival, der har omkring 50 fastansatte og tusindvis af frivillige. En ting er det store tab, dette ville være for kulturlivet i Danmark og til dels turismen, men herudover ville også det velgørende arbejde Roskilde Festival udfører gå tabt. Socialt ansvar er en essentiel del af festivalen, hvorfor al overskuddet hvert år går til velgørende arbejde med årligt skiftende mærkesager som fx asylansøgere, hjemløse, miljøbevarelse, etc. En hjælp der ikke bliver ydet hvis festivalen holder op med, at eksistere.

Udover den kulturelle betydning foreninger kan have anser Thomas P. Boje og Bjarne Ibsen fra Socialforskningsinstituttet, at foreningerne og frivillige organisationer desuden er ”et vigtigt fundament – ja, måske ligefrem en forudsætning – for demokratiet” (Boje & Ibsen, 2006: 16). Foreninger og frivillige organisationer er som oftest karakteriseret ved deres demokratiske organisationsform, og ifølge Boje & Ibsen er denne uløseligt forbundet med det moderne demokrati, da de antager, at det er i foreningerne og de frivillige organisationer, at borgernes ønsker og interesser dannes og muligvis omformes til politiske krav (ibid.). Tidligere har Ibsen sammen

med Lars Skov Henriksen (2001) dog stillet spørgsmålstejn ved civilsamfundet og de frivillige foreningers betydning ved at spørge: ”hvordan kan de frivillige være kritiske med- og modspillere, når de fleste frivillige foreninger er mere optaget af medlemmernes egne interesser end samfundet som helhed?” (Henriksen & Ibsen, 2001: 9). Og netop dette spørgsmål er interessant, for er det nødvendigvis i foreningers interesse for *samfundet som helhed*, at de er betydningsfulde, eller kan de have betydning for samfundet uden, at dette anses som et direkte mål med foreningen? Kan Foreningen Retro have betydning for samfundet selv hvis det meste tid og bekymring går til foreningens egne medlemmer og formål? Måske kan netop Retro’s interesse og opmærksomhed på egne medlemmer og kunder udvise et samfundsoenske om social kærlighed og omsorg og således have betydning for samfundet.

Opmærksomheden på civilsamfundet og den frivillige sektors betydning for samfundet har naturligvis skabt en betydelig interesse for samfundsforskere for at undersøge og forklare sektorens udbredelse og funktion, og en af de store teorier kaldes i international litteratur for ”the social origins theory”. Denne teori antager, at ”den frivillige nonprofitsektors størrelse og karakter er et resultat af tidligere sociale bevægelser og konflikter og deraf afledte organisationsdannelser” (Boje & Ibsen, 2006: 16). Til trods for denne sammenligning med sociale bevægelser er der lavet meget få undersøgelser af social bevægelsesdimensioner i non-profit sektorens foreninger, og hvad de bidrager med til organisering og aktivering af frivillige. Derudover er der ingen reelle undersøgelser gjort, af den betydning og påvirkning frivillighed har på de kulturelle produktioner udført af foreninger, og den betydning de kan have for samfundet.

Denne opgave vil derfor bevæge sig ind på dette udforskede forskningsfelt af social bevægelsesdimensioner i foreningsarbejde og den betydning frivillighed kan have for kulturelle produktioner ved at undersøge Foreningen Retro og dennes kulturelle produktioner. Ifølge det tidligere udsagn fra Boje & Ibsen kan sociale bevægelser og civilsamfundet være med til, at identificere problemer i samfundet og skabe demokratiet. Det er derfor interessant, at undersøge hvilken betydning Retro og dens kulturelle produktioner kan have for samfundet, samt hvilken betydning frivillighed har for de kulturelle produktioner. Det er desuden interessant, at udforske hvilken form for frivillighed der er tale om, samt hvad der driver Retro og de frivillige til at kulturproducere.

Problemformulering

På baggrund af problemfeltet lyder problemformuleringen således:

- Hvorledes præger sociale bevægelses-dimensioner Retro, og hvad bidrager bevægelses-dimensionerne med i forhold til udnyttelse af frivillighed og frivillig aktivisme, samt hvilken type kulturelle aktiviteter kommer der ud af det?
- I kulturproduktionsmæssig sammenhæng undersøges der desuden hvorledes frivilligheden spiller en rolle i realiseringen og udformningen af de kulturelle aktiviteter, der eksisterer på Retro?

Til at undersøge problemstillingen har jeg udviklet disse researchspørgsmål, der vil guide opgaven:

1. Hvordan organiseres de kulturelle aktiviteter i de to eventteam på henholdsvis Retro Nørrebro og Cafe Retro i Knabrostræde, og hvad er Foreningen Retro's formål med at organisere kulturelle aktiviteter?
2. Hvorledes påvirkes de kulturelle aktiviteter på Retro af, at være iværksat og organiseret af frivillige?
3. Hvilke motivationer, normer og ideer opererer i udviklingen af kulturelle aktiviteter i Foreningen Retro, set fra både et individuelt, et foreningsmæssigt og et social-bevægelses perspektiv?
4. Hvilken betydning har place og space på de kulturproduktioner, der afvikles i Retro?

Formål

Formålet med opgaven er, at undersøge hvorledes Foreningen Retro er præget af sociale bevægelses-dimensioner og hvad bevægelses-dimensioner bidrager med i forhold til udnyttelse af frivillighed og frivillig aktivisme i iværksætning, organisering og udvikling af kulturelle aktiviteter, samt hvilken samfundsmæssigbetydning de kan have.

Teoretisk udgangspunkt

Foreningen Retro og dens kulturelle produktioner undersøges med udgangspunkt i social bevægelsesteori. Teorier om sociale bevægelser arbejder med at identificere de usynlige strukturer, der eksisterer i de udefinerbare bevægelseskulturer. Bevægelsesteori kan derfor hjælpe til en større forståelse af organiseringsstruktur og frivillighedskultur i forbindelse med de kulturelle aktiviteter i Foreningen Retro.

Foreningen Retro skriver i deres formål, at de vil ”fremme næstekærlighed, eksistentiel refleksion og kreativitet” (b. 6, s. 1) og at de har et værdigrundlag der (blandt andet) er baseret på, at skabe et ”fællesskab, der kan rumme alle - både i gode og svære tider” (b. 6, s. 1). Navnet *Retro* hentyder dels til den retro-inspirerede indretning på cafeerne, og dels til en ide om, at ville ”mane til eftertænkksomhed” og komme tilbage til det, man i foreningen anser for at være ”det essentielle for mennesket, nemlig kærlighed, tillid og fællesskab”¹. Disse formål, værdier og ønsker som Foreningen Retro har formuleret, udviser alle en kulturel ”bekymring” og et ønske om, at ville ændre nogle værdier og normer i samfundet. Det er altså den kulturelle dimension der kendetegner Cafe Retro mere end den politiske. Denne tanke har ligheder med Ron Eyermans forståelse af nye sociale bevægelser, der kendetegnes ved oftest at udtrykke bekymringer der er mere kulturelle end de er økonomiske. Eyerman anser at sociale bevægelser ”aim at changing norms and values rather than productive and distributive relations” (1992: 45). Han hævder desuden, at sociale bevægelser til en vis grad kan ses som kulturelle laboratorier, hvor traditioner og ressourcer i samfundet dekonstrueres og sættes sammen på ny, for derved, at skabe en mere ideel social adfærd (Eyerman & Jamison, 1998: 41). Mange social-bevægelse-teoretikere har været interesseret i sociale bevægelser betydning for samfundet, og det er ud fra denne betragtning at social bevægelses teori kan bidrage til en større forståelse af Foreningen Retro’s betydning for samfundet. Ligeledes omhandler en stor del af de eksisterende studier individet og den kollektive adfærd, og søger at få en større forståelse for den menneskelige motivationen og adfærd. Derfor kan bevægelsesdimensioner også bidrage til, at forstå individets motivation for deltagelse i- og organisering af kulturelle produktioner i Foreningen Retro, samt medvirke til en forståelse af hvad frivillighed bidrager med i organiseringen af kulturelle produktioner.

Udover social bevægelses teori vil Foreningen Retro blive analyseret i forhold til teorier om ”place” og ”space”, der undersøger hvordan sted og rum medvirker til, at præge måden vi opfører os på, og

hvordan det påvirker den sociale relation. David Harvey (1996) anser, at “(p)lace, in whatever guise, is like space and time, a social construct” (Harvey, 1996: 261) og Tim Cresswell (2004) giver udtryk for, at “place is not just a thing in the world but a way of understanding the world” (Cresswell, 2004: 11). Hvilken betydning kan sted og rum have for de sociale bevægelsesdimensioner der muligvis præger Foreningen Retro, og hvordan kan sted og rum medvirke til, at præge det frivillige engagement? Teorien kan medvirke til, at skabe en forståelse for menneskers interaktion med rum og hvorledes dette har betydning for hvordan vi socialiserer. Retro’s cafeer er bevidst meget hjemligt indrettet, og på Retro’s hjemmeside står der, at man har et ønske om at skabe et ”andet hjem i byen”⁷. Man ønsker at folk skal føle sig ”hjemme”, og netop brugen af ordet ”hjem” er interessant at udforske i forhold til forståelsen af sted og rum. For hvad ligger der i ordet ”hjem”, og hvad kan den hjemlige indretning bidrage med til de kulturelle produktioner? Det er ligeledes interessant, at undersøge hvordan de fysiske rammer i form af rummets udformning eller beliggenhedens begrænsninger er med til at forme de kulturelle produktioner, der organiseres i Foreningen Retro. Teorier om sted og rum kan derfor bidrage til en dybere forståelse af, hvorledes social bevægelses dimensioner medvirker til at præge Foreningen Retro’s kulturelle produktioner.

Litteraturgennemgang

Social bevægelses teori er et studie indenfor sociale studier, der søger at forklare hvordan og hvorfor social mobilisering og mængdeopførsel opstår. Teorien er blevet brugt til at forklare alt fra de folkelige bevægelser fra slutningen af 1800-tallet til 1970'ernes samt 1980'ernes græsrodsbevægelser. Især tidligere sociale bevægelser har været med til, at forme vores verden som den ser ud i dag:

”The labour movement, the civil rights movement, the antiwar movement, and the feminist and environmental movements have all largely disappeared as living political forces in our society, but they remain alive, we contend, in the collective memory” (Eyerman and Jamison, 1998: 8)

Eyerman & Jamison hævder, at en stor del af de tidligere sociale bevægelses mærkesager i dag er så integreret i vores politiske hverdag, at bevægelsen i sig selv er forsvundet, men de bliver dog fortsat holdt live i vores kollektive hukommelse. Til eksempel kan nævnes børnehaver, der i sin tid

---

⁷ <http://www.cafe-retro.dk/index.php?id=320>

blev drevet ulønnet af borgerskabets kvinder, men i 1920'erne blev en del af den politiske dagsorden med statstilskud.⁸ Denne antagelse kan dog bestrides, eftersom der findes eksempler på sociale bevægelser, som hverken er integrerede eller døde, som fx feministiske bevægelser. Mange tidligere sociale bevægelser har haft stor politisk betydning og er oftest blevet studeret ud fra dette, men ifølge Eyerman & Jamison (1998) har sociale bevægelser igennem tiden også i høj grad haft en kulturel betydning (8). De anser, at studiet af sociale bevægelser alt for ofte har været fokuseret på enten den politiske betydning eller den kulturelle/kunstneriske betydning, og kun få analytikere har forsøgt at sammenkoble de to (ibid.).

Også Alberto Melucci anser sociale bevægelser for at have en væsentlig kulturel betydning:

"In the last thirty years emerging social conflicts in complex societies have not expressed themselves through political action, but rather have raised cultural challenges to the dominant language, to the codes that organize information and shape social practices" (Melucci, 1996, p. 8).

Sociale bevægelser kan i Meluccis optik bidrage til, at udfordre kulturelle dominanser og tilskynde ændringer i udformningen af sociale praktikker. Som fx organisationen FCKH¹ der laver youtube videoer og sælger T-shirts med påskrift som "Some dudes marry dudes. Get over it." og "Legalize love" i kampen for lige rettigheder og for, at sætte en stopper for "hate crimes". Ifølge Melucci er sociale bevægelser karakteriseret ved en form for symbolsk handling, der skaber nye former for kollektive identiteter (Eyerman and Jamison, 1998: 8) og søger at frembringe kulturel forandring. Ud fra denne synsvinkel er det som følge af, eller igennem det kulturelle, at ønsker om politiske forandringer opstår.

Collective behavior og Resource mobilization

Om begrebet social bevægelse er der opstået flere teorier, der søger at forstå og gøre rede for mængdeopførsel, og den klassiske *collective behavior Theory* (CBT), er en af dem. CBT synet på sociale bevægelser blev udviklet i 1920'erne og 1930'erne af sociologer fra den interaktionistiske "Chicago School" der inkluderer Robert Park, Ernest Burgess og Herbert Blumer (Lievrouw, 2011: 43). Ifølge disse sociologer kan CBT defineres som værende "sudden, spontaneous, disorganized

---

⁸ http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/B%C3%B8rne-og_ungdomsforsorg/b%C3%B8rnehave

outbreak of crowd behavior that defied "normal" social conduct" (ibid.). Mange nutidige sociologer anser CBT for, at udspringe af fx afsavn, utilfredshed eller anomi, og protester eller sociale bevægelser, der udspringer af dette, portrætteres ofte som værende massehysteri eller irrationelle psykologiske reaktioner (Crossley, 2002: 11). Sociale bevægelser studeret ud fra CBT sammenlignes ofte med andre former for kollektiv adfærd såsom oprør, protester, panik, modediller, etc. (ibid.). CBT har en tendens til at anse medlemmer af sociale bevægelser som irrationelle aktører, der ikke ejer evnen til at tage vare på egne mål og interesser, men blot reagerer som flokdyr der er drevet af den kollektive handling.

Med 1960'erne og 1970'ernes politiske skift og fremkomsten af sociale bevægelser som borgerrettighedsbevægelsen og studenterbevægelsen, ansås CBT af nogle sociologer som utilstrækkelig til at forklare tidens mængdeopførsel (Lievrouw, 2011: 43). En gruppe amerikanske sociologer blandt andet ført an af Charles Tilly, Sidney Tarrow og Doug McAdam frembragte en ny teori for mængdeopførsel ved navn *Resource mobilization theory* (RMT) (ibid.). Tilhængere af denne teori kritiserer CBT for, at mangle en beskrivelse og forståelse for de større organisatoriske og institutionelle kontekster af social forandring (Lievrouw, 2011: 44). I RMT tilføjes koncepter fra organisations teori til studiet af sociale bevægelser. Tilhængere af RMT teorien fokuserer på hvordan bevægelserne organiserer sig, hvordan medlemmer tager valg og opnår deres mål og hvordan bevægelser fortsætter over tid. I RMT teorien ses medlemmer af sociale bevægelser som rationelle aktører med evnen til selv at veje omkostninger og fordele (ibid.). Denne synsvinkel er i skarp modsætning til tilhængere af teorien om CBT, der kan have en tendens til, at se sociale bevægelser som enheder der handler som individer med massemotiver, følelser og overbevisninger (ibid.).

New Social Movements (NSM's)

Teorien om RMT overtalte dog ikke alle sociologer, og især ikke dem der mente, at de kulturkritiske bevægelser fra 1960'erne som kvindebevægelsen og antikrigsbevægelsen signalerede et kulturelt skift. At samfundet var på vej væk fra "the hierarchical social relations and bureaucratic control structures of industrialism" (Lievrouw, 2011: 46) og frem mod et nyt postindustrielt samfund med medie kultur og "an emerging class of highly educated, creative 'knowledge workers'" (ibid.). En af kritikkerne af CBT og RMT Alberto Melucci, omtaler CBT som "action without actors" og RMT som "actors without action" (Melucci i Lievrouw, 2011: 47). Han anser, at

CBT kan forklare *hvorfor* sociale bevægelser handler som de gør men ikke *hvordan*, og RMT kan forklare *hvordan* men ikke *hvorfor*. På baggrund af utilfredsheden med de eksisterende teorier opstod en ny teori kaldet New Social Movements (NSMs), som en ny måde at forklare sociale bevægelser på, hvor der både tages hånd om forståelsen af ”actors” og ”action”.

Nye sociale bevægelser er ifølge Lievrouw for en stor dels vedkommende organiseret omkring ”shared identities, professions, interests, values and experiences of individual actors” i modsætning til tidligere sociale bevægelser, der mere omhandlede ønsket om social forandring (Lievrouw: 2011: 47). Ifølge Ron Eyerman er nye sociale bevægelser ført an af højtuddannede mennesker med en erfaret viden om deres fokus:

”New social movements are to a great extent peopled by the highly educated and the content of their critique of modern society builds on both their educational experience and their occupational expectations” (Eyerman, 1992: 47).

I dette citat giver Eyerman desuden udtryk for, at nye sociale bevægelser er drevet af en kritik af det moderne samfund.

Endnu et centralt kendetegn ved NSMs er deres antihierarkiske uformelle måde, at organisere på (Lievrouw, 2011: 51) som gør, at mange sociale bevægelses teoretikere ser “social movements as social networks” (Diani & Eyerman, 1992: 9). De nye sociale bevægelser består af mange usynlige strukturer og er typisk organiseret på en segmenteret og decentraliseret facon præget af autonomi (Lievrouw, 2011: 52).

NSMs karakteriseres desuden ved at være en del af hverdagslivet for de deltagende aktører frem for, at være et udbrud af aktioner som reaktion på bestemte emner eller events, der mere kendetegnede de tidligere sociale bevægelser (Lievrouw, 2011: 53):

”In many ways, the personal/individual and the collective aspects of life are conflated in NSMs, with causes and movements enacted by individual behavior rather than in formally mobilized groups, and the movement becoming a focus for members’ self-definition and the conformation of personal identity (Johnston, Larana & Gusfield, 1994 i Lievrouw, 2011: 53).

Dette ser man fx i mange økologi- og miljøbevægelser hvor folk typisk tager bevægelsen ind i hverdagslivet ved fx, at forsøge at leve økologisk frem for at deltage i en masse protestevents. Fordi

det er så stor en del af individets liv at være medlem af en ny social bevægelse, så er det heller ikke usædvanligt, at medlemmer lever efter de værdier og overbevisninger, som den nye sociale bevægelse omhandler. På den måde kommunikerer de deres budskab til resten af befolkningen, og den sociale bevægelse er med til at vise de ønskede eller ideelle sociale forhold til andre i samfundet (Lievrouw, 2011: 53).

Dimensioner der kendetegner sociale bevægelser

De ovenstående teorier om CBT, RMT og NSM er alle teorier, der søger at forklare, hvordan og hvorfor sociale bevægelser opstår, men spørgsmålet er hvilke dimensioner, der kendetegner sociale bevægelser? Hvornår kan mængdeopførsel ses som en social bevægelse og hvornår er man medlem af den?

Ifølge Hazel Henderson dækker sociale bevægelser over hele spektret af menneskelige hensyn:

”Citizen movements and people’s associations of all kinds cover the whole range of human concerns - from service clubs, churches, self-help and spiritual groups to chambers of commerce and professional associations of teachers, doctors, farmers, scientists, musicians and artists-all sharing some concern for human society that crosses national borders” (Henderson, 1993: 322).

Hendes forståelse er dog en meget bred måde, at anse sociale bevægelser på, og antyder ingen reel forklaring på, hvad der kendetegner en social bevægelse, og hvad der bare må betragtes som almindelige menneskelig hensyn.

Professor i sociologi Nick Crossley (2002) betragter alle forståelser af sociale bevægelser som problematiske, da de enten er for brede eller for snævre, men han mener alligevel, der er fire vigtige forståelser, man bør have for øje.

Den første er fra den amerikanske sociolog Herbert George Blumer, der udtrykker at ”(s)ocial movements can be viewed as collective enterprises seeking to establish a new order of life. They have their inception in a condition of unrest, and derive their motive power on one hand from dissatisfaction with the current form of life, and on the other hand, from wishes and hopes for a new system of living. The career of a social movement depicts the emergence of a new order of life” (Blumer 1969: 99). Blumer er tilhænger af CBT og beskriver i dette citat, at sociale bevægelser kan

ses som kollektive foretagsomheder, hvor ”deltagerne” søger et fælles mål, dog uden at ytre en definition på, hvad en kollektiv foretagsomhed er. Derudover antager Blumer, at bevægelser opstår ud fra en utilfredshed med en ”form of life” og derfor søger at etablere end ny ”form of life”. En antagelse som Crossley anser for vigtig, da det differentierer sociale bevægelser fra anden kollektiv handling som fx massehysteri (Crossley, 2002: 3). Mange nutidige analytikere er dog skeptiske over for denne antagelse om, at sociale bevægelser opstår ud fra uro eller utilfredshed, da det udelukker de bevægelser, der søger at opretholde status quo (ibid.), og dermed gør Blumers forståelse ekskluderende. Samtidig er Blumers forståelse for sociale bevægelser meget bred, da den involverer fx både politiske og religiøse bevægelser, som man i andre forståelser differentierer sig fra.

Den anden forståelse af sociale bevægelser er fra Ron Eyerman og Andrew Jamison, der anser, at ”(s)ocial movements are ... best conceived of as temporary public spaces, as moments of collective creation that provide societies with ideas, identities, and even ideals” (Eyerman & Jamison, 1991: 4). Denne forståelse af sociale bevægelser tilføjer to elementer til Blumers forståelse, nemlig, at bevægelser er en kilde til kreativitet, der er tilbøjelige til at skabe identiteter, ideer og selv idealer, og, at bevægelser foregår i det offentlige rum (Crossley, 2002: 4). Dette udelukker lukkede samlinger af mennesker, der udtrykker deres utilfredshed over elementer i samfundet, samt samlinger hvor der ikke eksisterer nogen kreativitet eller innovation. Derudover mener Eyerman & Jamison, at sociale bevægelser er midlertidige, forbigående historiske fænomener, og deres succes er paradoksal. De anser, at sociale bevægelser ønsker at blive en del af den etablerede politiske kultur, men får de succes med det, kan de ikke længere anses som en social bevægelse. Greenpeace er et eksempel på en social bevægelse, der er blevet en organisation, fordi de i Eyerman & Jamisons forståelse ikke har haft succes med at blive en del af den etablerede politiske kultur. Selvom nogle politiske områder har gjort miljømæssige forbedringer, så har man fortsat masser at protestere imod og vil formentligt altid have det. Eyerman & Jamison anser altså, at sociale bevægelser nødvendigvis må eksistere udenfor den etablerede politiske kultur for at kunne anses som en social bevægelse, og i det øjeblik det bliver en del af en politisk kultur, er det ikke længere en social bevægelse.

Den tredje forståelse af sociale bevægelser kommer fra professor i politisk videnskab og sociologi Sydney Tarrow:

”Contentious politics occurs when ordinary people, often in league with more influential citizens, join forces in confrontation with elites, authorities and

opponents... when backed by dense social networks and galvanised by culturally resonant, action-oriented symbols, contentious politics leads to sustained interaction with opponents. The result is the social movement” (Tarrow, 1998: 2).

Ifølge Crossley skelner denne forståelse, med sætningen ”sustained interaction with opponents”, sociale bevægelser fra enkeltstående protestevents, men linker dem samtidig til protest (Crossley, 2002: 4). Tarrow udtrykker desuden, at sociale bevægelser har en modstander, en ”opponent”, eller kæmper mod en status quo. Ved denne forståelse udelukkes altså bevægelser, der eksperimenterer med alternative måder at leve på uden at protestere mod andre måder, som fx Raw Food bevægelser der i bevægelsens forståelse omhandler en sundere livsstil, men ikke protesterer imod andre livsstile.

Den fjerde og sidste forståelse som Crossley lægger vægt på er fra de to professorer i politisk videnskab og sociologi Donatella Della Porta og Mario Diana, der hævder, at sociale bevægelser er:

”Informal networks based on shared beliefs and solidarity, which mobilise about conflictual issues, through the frequent use of various forms of protest ”(Della Porta & Diana, 1999)

Denne forståelse har ligheder med Tarrow’s idet, at den fremhæver netværk, protest og konflikt som elementer i en social bevægelse. Derudover lægges der vægt på *shared beliefs and solidarity* som ikke er nævnt i nogle af de andre forståelser. Der antydes, at man nødvendigvis må dele et sæt overbevisninger, som adskiller sig fra den bredere befolkning for at blive betragtet som medlem og, at man ydermere må føle et vist tilhørsforhold til og/eller en grad af solidaritet med folk, der deler de samme overbevisninger.

Denne forståelse af *shared beliefs and solidarity* hænger sammen med den *collective identity*, man oftest ser i sociale bevægelser. En kollektiv identitet der bærer tydeligt præg af frivillighed og civil aktivisme. Dette vil jeg komme nærmere ind på i et senere afsnit.

Udover disse fire forståelser af sociale bevægelser anser både Ruud Koopmans (1993) og Claus Offe (1985), at sociale bevægelser er karakteriseret ved en lav grad af institutionalisering og en mangel på grænser og beslutningsstrukturer. Offe argumenterer yderligere for, at sociale bevægelser er dømt til mindre institutionaliserede former for politisk engagement, fordi han vurderer bevægelser til at have en grundlæggende mangel på homogenitet, som medfører at de mangler

evnen til at kunne indgå i bindende forhandlinger (Offe, 1985 diskuteret i Crossley, 2002: 7). Han anser, at en leder for en social bevægelse ikke er i stand til at tale på vegne af hele bevægelsen, da han/hun ikke kan forvente, at medlemmerne deler samme overbevisning. Folk der deltager i en social bevægelse kan have forskellige bevægegrunde for dette samt forskellige grader af engagement, og er ikke nødvendigvis enige i alt hvad bevægelsen står for. Fx er man som medlem af Foreningen Retro ikke nødvendigvis enig i værdigrundlaget, der er inspireret af et kristent livs- og menneskesyn, og består af ideer som ”mennesket er et ’skabende væsen’” og ”mennesket har ansvar overfor andre, overfor naturen og alt det levende” (b. 6, s. 2). Man er måske ligeglad med værdigrundlaget fordi grunden til, at blive medlem mere bundede i det sociale eller velgørenhed end værdierne, hvorimod et medlem af et politisk parti melder sig ind i dette netop pga. værdier og ideologier. En leder for et politisk parti vil derfor have nemmere ved at tale på vegne af medlemmerne end en leder af en social bevægelse. I forbindelse med en lav grad af institutionalisering peger Koopmans og Offe på den sårbarhed, de anser, sociale bevægelser har. Den lave grad af institutionalisering kan gøre den sociale bevægelse sårbar, hvis fx en dag lederen trådte af, eller bevægelsens tilholdssted brændte ned.

Som forklaret her, findes der ikke én men mange forskellige forståelser og dimensioner, der kendetegner sociale bevægelser. Nogle karakteristika ved sociale bevægelser har desuden ændret sig over tid, hvilket i tilgift ændrer måden hvorpå, man forstår sociale bevægelser. Sociale bevægelser opstår typisk ud fra et behov i samfundet, og idet samfundet ændrer sig, ændrer de sociale bevægelser sig også. Sociale bevægelser kan derfor siges at være i bevægelse. De forskellige dimensioner af forståelser af sociale bevægelser skal i analysen bidrage til, at finde frem til hvilken form for social bevægelse Foreningen Retro udgør.

Betydningen af sociale bevægelser

Ifølge Crossley er sociale bevægelser vigtige fordi ”they are key agents for bringing about change within societies” (Crossley, 2002: 8). Han anser, at sociale bevægelser kan medvirke til en ændring af vaner, sprog og opførsel i samfundet og det offentlige rum:

”Movements problematize the ways in which we live our lives and (...) call for changes in our habits of thought, action and interpretation” (Crossley, 2002: 9).

I bogen "Music and social movements" hævder Eyerman & Jamison, at sociale bevægelser har mere ansvar for social forandring, end de får ære for i social teori og kulturelle studier (Eyerman & Jamison, 1998). De vurderer, at ved at kombinere kultur og politik har sociale bevægelser evnen til at kunne rekonstruere begge og med det levere en bredere politisk og historisk kontekst for kulturelle udtryksformer. Forfatterne argumenterer for, at den kollektive identitet de mener opstår i sociale bevægelser er en central katalysator for ændringer i værdier, idealer og livsstile i bred forstand (Eyerman & Jamison, 1998: 7). Ifølge Eyerman & Jamison har kulturen af sociale bevægelser påvirket både hverdagskulturen og den kunstneriske kultur, vi ser i dag:

"It is our contention that both the culture of everyday life – the values, mores, and habits that form the basis of social behavior – and the "art worlds" of cultural expression are deeply affected by the innovative activities, the exemplary cultural actions, that take place in social movements" (Eyerman & Jamison, 1998: 6).

I 1960'erne fremhævede Herbert Marcuse den æstetiske dimension af de bevægelser, der var i tiden og antydede, at det primært var i kunst og musik, at sociale bevægelser viste modstand og kritik af status quo (Marcuse, 1969). Senere har Richard Flacks indikeret at sociale bevægelser, ofte har været mere betydningsfulde som kulturelle aktører end politiske aktører (Flacks, 1988).

Hazel Henderson anser, at sociale bevægelser, eller borgerbevægelser som hun kalder det, har stor betydning for fremtiden:

"Their relevance for futures studies and their role in social innovation stems from their ability to arise at the interstices in social structures, often providing corrective feedback and creative approaches to social evolution" (Henderson, 1993: 322).

Henderson hævder, at det er den frie natur, der ikke er underlagt adskillige administrative restriktioner, der giver sociale bevægelser og den frivillige sektor mulighed for i højere grad end den offentlige sektor at være socialt innovative.

Frivillighed og civil aktivisme

Sociale bevægelser kan i mange tilfælde ses som civilsamfundets aktivisme. Det er civilsamfundets måde at få en stemme på og slå et slag for de sager og værdier, man anser for overset af det offentlige. Den frivillige deltagelse der finder sted i sociale bevægelser finder ligeledes sted i mange

af civilsamfundets foreninger, så hvori består forskellen i det frivillige engagement? Hvordan forstås begreberne *frivillighed* og *frivillig aktivisme*? Og hvad kendetegner det frivillige engagement, der finder sted i sociale bevægelser?

I Danmark er det meget almindeligt, at udføre frivilligt arbejde. Omkring en tredjedel af Danmarks befolkning udfører frivilligt arbejde, og langt de fleste foreninger er helt afhængige af frivillige (Socialforskningsinstituttet, 2006). Traditionelt set anses frivilligt arbejde af mange som værende idealistisk og romantisk. Man har en forståelse af, at intentionen med frivilligt arbejde er at hjælpe de svageste grupper i samfundet, og frivilligt arbejde bliver derfor hurtigt kædet sammen med altruisme og uselvskhed (La Cour, 2008: 43): "Thus, voluntary work has historically been used to designate actions taken by a moral individual as a token of solidarity with others"(ibid.), som La Cour udtrykker det.

Musick & Wilson anser dog, at der er stor forskel på hvordan, man er frivillig, og deler det op i *volunteering* og *activism*:

"Volunteering is associated with helping and caring, service provision, leisure-time activity, and associations that sustain democracy, while activism is associated with change-oriented collective actions like demonstrations and maybe even riots that challenge the smooth running of society (Musick & Wilson, 2008: 18).

I deres optik er man som *volunteer* interesseret i at hjælpe de svage og opretholde demokratiet, som det er, hvor en *activist* demonstrerer mod status quo og ønsker at ændre noget. Hvis man lægger denne forståelse af den frivillige sammen med de tidligere definitioner på sociale bevægelser, hvor ændring af status quo eller kampen for opretholdelse af selv samme er i fokus, så er det mest nærliggende, at tænke medlemmer af sociale bevægelser for aktivister mere end frivillige. Denne sondring imellem *volunteer* og *activist* er dog ikke altid så skarpt opdelt, som fx i Foreningen Retro hvor de velgørende projekter ønsker, at hjælpe de svage i et uland, samtidig med, at man vil ændre en frivillighedskultur og social adfærd i Danmark. Her spiller både *volunteer* og *activist* ind. Ifølge Poletta & Jasper er det dog hverken det altruistiske eller det aktivistiske, der kendetegner individers deltagelse i sociale bevægelser:

"Activism for many people is a way to construct a desirable self. They decide to participate "neither primarily on a quasi-quantitative calculating of costs and benefits, as in the rational choice approach to politics, nor on altruistic impulses ... Rather,

identity construction points to the qualitative concerns and the desires activists have that certain qualities be instantiated in their actions and lives" (see also C. Taylor 1989)" (Polletta og Jasper, 2001: 290).

I denne forståelse er det ideen om at kunne konstruere et ønskværdigt selv, og et håb om at værdierne og kvaliteterne ved den pågældende sociale bevægelse smitter af på ens egne handlinger og liv, der gør, at folk bliver medlemmer af sociale bevægelser. Det er ønsket om, at kunne tage del i den fælles identitet, som Lievrouw anser NSMs for at være organiseret omkring (Lievrouw: 2011: 47), en kollektiv identitet:

"We try to become an altruistic person because it is in our interest to seem one, yet it is hard to seem one without actually being one. Why not simply admit the emotional satisfactions of collective identity (Jasper, 1997: 23-29 i Poletta & Jasper, 2001: 290)

Poletta & Jasper anser identitetsarbejdet for, at være afgørende for fastholdelse af medlemmers engagement og solidaritet med en bevægelse (Poletta & Jasper, 2001: 291). Her er kollektiv identitet et udtryk for den solidaritetsfølelse, man kan have til en gruppe mennesker, der forpligter en til at "kæmpe" side om side med dem (Polletta og Jasper, 2001: 290). Derudover anser de, at "collective identities developed within movements may have lasting impact on institutional political arenas and organizational forms" (Poletta & Jasper, 2001: 297). I den forstand kan kollektive identiteter have en betydning, der rækker ud over den sociale bevægelses grænser.

Teori om *place* og *space*

Som beskrevet i afsnittet om det teoretiske udgangspunkt vil Foreningen Retro tillige blive analyseret ud fra teori om sted og rum, og dette afsnit vil derfor bringe en kort gennemgang af teorien.

Der er mange måder at forstå sted på. Regionale geografer anser steder for at være områder med deres egen levevis, radikale geografer undersøger steder, og hvordan de konstrueres som magtrefleksioner, og humanister forstår steder som en grundlæggende måde at være i verden på. (Cresswell, 2004: 50). Ifølge Tim Cresswell skal begrebet sted ikke bare forstås som en ting i verden, men som en måde at anskue og forstå verden på – et ontologisk perspektiv (Cresswell,

2004: 11).

Hvad gør et sted til et sted og ikke bare en have, en bygning, en by eller en cafe? Tim Cresswell hævder, at et svar kan være at “they are all spaces which people have made meaningful. They are all spaces people are attached to in one way or another. This is the most straight-forward and common definition of place –a meaningful location” (Cresswell, 2004: 7). Et sted er ud fra denne forståelse et rum, som mennesker har gjort betydningsfuld, og kan være alt fra ens yndlingsby, favoritcafe eller foretrukne lænestol i stuen. Men hvornår er noget så et ikke-betydningsfuld rum? Hvornår er det *ikke* et sted? Ifølge Cresswell er et sted altid placeret og har en materiel visuel form. Et sted udgør altid en konkret form eller objekt, og derfor kan fx luften ikke være et sted. Cresswell fortsætter med, at skabe en forståelse af *place* ved at forklare forskellen på *place* og *space* - *sted* og *rum*. Han hævder, at rum er et mere abstrakt koncept end sted, og linker rum til *bevægelse* og sted til *pause*. I den forståelse er sted de pauser, vi tager, når vi bevæger os igennem rum. Som Yi-Fu Tuan udtrykker det:

”(If we think of space as that which allows movement, then place is pause; each pause in movement makes it possible for location to be transformed into place” (Tuan, 1977: 6)

Hvad der begynder som udifferentieret rum bliver til sted efterhånden, som vi stopper op, lærer det bedre at kende og tillægger det en værdi. Det kan fx være en kunde på Retro cafeerne der kommer tilbage gang efter gang og efterhånden tillægger stedet en værdi. Ifølge David Harvey er steder socialt konstruerede (Harvey, 1996: 261) og til det udtrykker Cresswell:

“To say something is socially constructed is to say that it is within human power to change it” (Cresswell, 2004: 29).

Da det er mennesker, der i humanistisk forståelse konstruerer steder, så er det også mennesker, der kan ændre betydningen af de steder. Den amerikanske geograf Allan Richard Pred hævder desuden, at ”(p)laces are never “finished” but always “becoming” (Pred, 1984: 279), og Cresswell viderefører den tanke ved at foreslå, at steder dannes og gendannes igennem gentagelse af praksisser og tilsyneladende mondæne aktiviteter på daglig basis (Cresswell, 2004: 82). Et sted kan ikke være til uden mennesker og et menneske kan ikke være til uden steder, og det er når mennesker

og steder forbindes, at identitet dannes: "Place is the raw material for the creative production of identity rather than an *a priori* label of identity" (Cresswell, 2004: 39). I denne forståelse er det i en social bevægelse ved mødet imellem medlemmerne af bevægelsen, og det sted de gentager deres praksisser, at den kollektive identitet dannes. Således kan sted anses for værende en event "rather than an secure ontological thing rooted in notions of the authentic" (ibid.).

Steder har desuden mindre konkrete strukturer som regler, love og usynlige strukturer, der præger dem, ligesom sociale bevægelser er præget af usynlige strukturer. Dette kan fx være parkeringsregler, private grunde man ikke må betræde og, det at man skal være stille på et bibliotek. Men det kan også være de usynlige strukturer, som hvordan man forventes at opføre sig i det offentlige rum eller en specifik social sammenhæng som fx en social bevægelse.

Teori om sted og rum tager også fat på ideen om "hjem" som et sted. Cresswell hævder at hjemmet mere end noget andet er et sted, hvor vi føler "attachment and rootedness" (Cresswell, 2004: 24) og anser det for at være "a center of meaning and a field of care" (ibid.). Hjemmet er særligt kendt for, at være et sted hvor man kan være sig selv, og til det anser Cresswell, at "(i)n this sense home acts as a kind of metaphor for place in general" (ibid.). De fleste mennesker er bekendt med konceptet at få nogen til, at "føle sig hjemme", hvor konceptet forstås som det bedst opnåelige. Ifølge Cresswell er skabelsen af et "nice place to live" (Cresswell, 2004: 93) en af de centrale måder hvorpå steder konstrueres (ibid.). Steder kan desuden konstrueres i folks bevidsthed ud fra de historier, der fortælles om dem, og "a nice place to live" kan konstrueres "through the promotion of a particular exclusive history, a selective romanticized architectural vision" (Cresswell, 2004: 97). Til denne positive og romantiske forståelse af hjemmet pointeres det dog af Gillian Rose (Rose, 1993, 56), at ikke alle anser hjemmet for at være et positivt sted, og refererer her til hjem der præges af vold, misbrug, forsømmelse, etc.

Metode

Litteraturgennemgangen vil blive implementeret i analysen af Foreningen Retro, hvor empirien belyses med teorier fra denne. Følgende afsnit redegør for den metode og ontologisk udgangspunkt der er benyttet i anskaffelse af empiri.

Etnografisk metode

Min research bevæger sig indenfor det fortolkende paradigme, hvor forskere har et ønske om, at forstå verden som den er og forstå den sociale verden ud fra subjektiv erfaring (Burrell, 1979: 28). Jeg ønsker at forstå hvordan man i Retro bruger kulturproduktioner og hvordan de organiseres, og jeg vil forstå det ud fra erfaringen fra de mennesker, der organiserer dem.

Til undersøgelse af Foreningen Retro har jeg benyttet mig af etnografisk metode. Etnografi beskrives af Angrosino (2007) som "the art and science of describing a human group – its institutions, interpersonal behaviors, material productions, and beliefs" (Angrosino, 2007: 14). Som etnograf er jeg mest interesseret i rutiner og hverdagslivet for kulturelle produktioner på Retro og de mennesker, der organiserer dem. Etnografisk metode kan med sin field research være anvendelig til at opdage de usynlige strukturer i det, man observerer. Eftersom social bevægelses dimensioner især er genkendelige i de usynlige strukturer, er det oplagt at bruge etnografisk metode til, at undersøge disse i Foreningen Retro.

Det etnografiske udgangspunkt stammer til dels fra symbolsk interaktionisme hvor etnografisk feltarbejde udføres med det formål, at afdække de betydninger sociale aktører tillægger deres handlinger, da det i symbolsk interaktionisme antages, at mennesker handler hen imod ting på grundlag af de betydninger de tilskriver disse ting. I denne opgave lægges der med symbolsk interaktionisme vægt på motivation, og dermed de betydninger mennesker tillægger deres handlinger.

Det ontologiske perspektiv for undersøgelsen har fire grene, som det antages alle har en betydning for de kulturelle produktioner på Retro:

1. Individet
2. De sociale strukturer
3. Organisation
4. Sted

I den etnografiske field research er det disse fire grene, jeg har fokuseret på. Jeg har undersøgt individets motivation og subjektive erfaring med Retro, og hvorledes de sociale strukturer påvirker individets handlemønstre. Jeg har lagt mærke til interaktionen individer imellem, og i hvor stor

udstrækning kollektiv identitet og handling er gældende. Jeg har undersøgt, hvordan medlemmerne og de kulturelle produktioner bliver organiseret i praksis og foreningens overordnede retningslinjer, formål, værdier, etc. Og slutteligt har jeg undersøgt, hvilken betydning sted har for de kulturelle produktioner, og hvordan dette sted konstrueres.

Epistemologi

I undersøgelsen anskaffer jeg viden om det ontologiske perspektiv primært ved brug af field research i form af observationer og interviews, samt analyse af officielle dokumenter og regelsæt for foreningen. Brugen af field research kan give en større forståelse for foreningens strukturer og daglige gang.

Størstedelen af min field research hviler på kvalitative interviews som videnskabelig metode, med udgangspunkt i metoder af Steinar Kvale (1996; 2007). Den kvalitative metode er valgt da den anvendes til at opnå indsigt af dybdegående og eksplorativ karakter, i modsætning til den kvantitative metode såsom spørgeskemaer der anvendes til at kortlægge kvantificerbare generaliserende resultater. Med kvantitative metoder kan der måles antal, hyppighed, gennemsnitsalder, størrelse og lign., hvorimod jeg med den kvalitative undersøgelse opnår indsigt i individers motiver og behov på det latente niveau (Kvale, 1997; 2007). Undersøgelsen af Foreningen Retro fokuserer netop på individers motiver, fællesskabets betydning og de latente og usynlige strukturer, der eksisterer i foreningen, hvorfor kvalitativ interviewmetode er at fortrække frem for kvantitativ metode. Med interviews får jeg en viden om individernes motivationer for frivillig deltagelse og deres personlige opfattelse af den sociale dimension og organisering af kulturproduktionerne.

Udover interviews benytter jeg observation af møder og kulturelle produktioner som metode. Ved observation af møder og kulturelle produktioner får jeg en viden om hvordan de kulturelle aktiviteter organiseres, hvilken rolle den frivillige har i forhold til teamlederen, hvilken social struktur der er, og til dels hvilken betydning sted har for de kulturelle produktioner. Jeg lægger vægt på sprog og handling, og betragter den interaktion der er imellem individerne. Hvor meget synes at være kollektive handlinger, og hvor meget er det individuelle?

Derudover vil jeg i analysen inddrage officielle dokumenter og regelsæt som supplement til de udførte interviews og observationer. En inddragelse af de officielle dokumenter og regelsæt kan give et indblik i hvad man *vil* gøre, og hvad man faktisk *gør*.

Metodiske greb

Følgende er de konkrete metodiske greb jeg benytter i field research af Foreningen Retro

1. Refleksion af egen rolle som insider researcher
2. Interviews med udvalgte personer der på den ene eller anden måde er i forbindelse med organisering af kulturelle produktioner
3. Observationer af udvalgte teammøder
4. Observationer af udvalgte kulturelle aktiviteter og planlægningen af dem

En ”insider” forsker

Skal man som forsker undersøge et miljø, man selv er en del af, er det afgørende, at man er opmærksom på og problematiserer sin egen rolle som feltforsker og del af det miljø, man studerer. En feltforsker er normalt en outsider i forhold til det område der undersøges, da man derved anser muligheden for objektive iagttagelser og nye opdagelser som størst. Ifølge Robert G. Burgess kan det dog godt lade sig gøre at være en insider forsker (Burgess, 1984: 19). Burgess mener, at man, som medlem af det samfund man studerer, har en klar fordel i, at man på forhånd forstår og ved ting, som andre ikke gør. Man kan dog også være farvet af forudindtagede holdninger og forståelser af fænomener, der kan påvirke forskningsresultaterne (Burgess, 1984: 21). Det centrale spørgsmål, som Burgess stiller, er hvorvidt feltforskere, der arbejder indenfor deres eget miljø, oplever fordele eller ulemper, der er mindre tilbøjelige til at forekomme hos feltforskere, der arbejder i samfund eller kulturelle miljøer fjernt fra deres eget (Burgess, 1984: 22). De amerikanske antropologer Stephenson & Greer anser, at de væsentligste problemer for forskere, der arbejder indenfor deres eget miljø, er at anerkende kulturelle mønstre i velkendte situationer og at tolke betydning knyttet til begivenheder og problemer, der relaterer til deltagelse, observation og felt relationer (Stephenson & Greer, 1981: 123-130). De stiller spørgsmål til om forskere vil genkende mønstre i et samfund, hvor de selv er oplært i kulturen? Vil de give fuld dækning til situationer de allerede er familiære med? Vil de dække hele spektret af informanter, eller kun dem de er familiære med? Er oplevelsen hos den ”indfødte” forsker anderledes end hos ”outsideren”? (ibid.). Stephenson og Greer

konkluderer dog, at de problemer en forsker, der er en del af det samfund, han/hun undersøger, kan have med forudindtagethed, oversimplificering og manglende evne til at adskille observation fra følelser, er problemer, som den almene forsker i et ukendt miljø også er bekendt med. Alligevel er det ofte blevet diskuteret blandt antropologer og sociologer, at det at være fremmed for det man undersøger, at være en outsider, giver forskeren mulighed for at træde et skridt tilbage og udtrække materiale fra forskeroplevelsen, i højere grad end hvis man er velkendt med miljøet. Den tyske filosof og sociolog Georg Simmel (1950) mente, at den, der er fremmed for det miljø, han/hun studerer, er fri for forpligtelser og derfor mere tilbøjelig til at være objektiv, idet den ”fremmede” vil undersøge tilfælde og fænomener med færre fordomme, da han/hun ikke har nogen forbindelse til dem, der studeres (Simmel, 1950 diskuteret i Burgess, 1984: 23). Den amerikanske sociolog Robert K. Merton (1972) er enig med Simmel, idet han udtrykker ” (i)t is the stranger (...) who finds what is familiar to the group significantly unfamiliar and so is prompted to raise questions for inquiry less apt to be raised at all by Insiders” (33). Merton anser altså, at den ”fremmede” vil være mere tilbøjelig til at stille spørgsmål til vante rutiner end den, der allerede er bekendt med disse rutiner. Alligevel er der situationer, hvor forskere er insidere, og med det oplever en større fortrolighed imellem forskeren, og dem der undersøges. Den afrikanske antropolog Nukunya har forsket i sit eget folk stammen Anlo Ewe, og siger om det:

”Because I was one of them and not a ”foreign intruder”, the fear and suspicion which always lurk in the minds of subjects and informants during social research in general were almost absent. They had confidence in me because they knew I could not ”sell them”. Many a time informants were met who admitted ”this is a thing we normally don’t divulge to outsiders, but since it is you we shall give you all the necessary help” (Nukunya, 1969: 19).

Nukunya oplevede det derved som en fordel at være en insider, da han med det fik oplysninger, som en outsider ville have sværere ved at få fat i. Ud fra denne diskussion om en forsker som insider eller outsider kan det sammenfattes, at en insider forsker har fordel af fortrolighed forsker og researchpersoner imellem, men samtidig er i fare for forud indtagelser og fordomme, der kan skærme for observationen af kulturelle mønstre og fænomener hos researchgruppen. For at tage hånd om eventuelle problemer en insider forsker kan have, anbefaler Stephenson & Greer, at familiære emner bør gives fremmed værdi og forsøges ses ”through the eyes of the stranger” (Stephenson & Greer diskuteret i Burgess, 1984: 24). Dette, foreslår de, kan gøres ved, at man som

forsker tillægger sig en kunstig naivitet og registrerer alle detaljer, samtaler og handlinger blandt de tilstedeværende, der studeres uden hensyn til relevans (ibid.). Yderligere fremhæver Burgess Delamonts strategi for forskere, der arbejder med vante omgivelser, hvor der foreslås, at man fokuserer på uvante territorier for således at kaste lys på de vante territorier og, at man kan gøre det velkendte problematisk ved at sætte spørgsmålstejn ved et aspekt, der tages for givet (Burgess, 1984: 24).

Insider i Foreningen Retro

Ud fra ovenstående betragtning om det at være insider forsker, er det selvfølgelig væsentligt at vurdere min egen rolle som forsker i Foreningen Retro. Nukunya forklarer hvordan han ubesværet fik lov at undersøge den afrikanske stamme Anlo Eve, fordi han var en del af den, hvor andre forskere muligvis ville opleve en mistillid og mistænksomhed til deres rolle som forsker. I Foreningen Retro er det en del af værdisættet at være en åben og imødekommende bevægelse, og derfor ville det formentligt have været nemt for mig at studere foreningen uden min insiderrolle. Det havde dog muligvis været vanskeligere at navigere rundt i foreningen grundet de usynlige strukturer af bestemmelse, som jeg ubesværet har bevæget mig i.

Som insider i Foreningen Retro har jeg kendskab til diverse strukturer, som det formentligt havde taget en forsker, der var ukendt med miljøet lang tids research at komme frem til. Jeg har været i forbindelse med Foreningen Retro siden 2005 og har deltaget i, og stået for alt fra tøjbutikorganisering på Retro city, modeshows på Retro city, intern forenings julefest, udendørs mode/kunst arrangement, åbningsfest på Retro Nørrebro, 1 års fødselsdag på Retro Nørrebro, endags amatør fotokursus, gallerivaretager på Retro Nørrebro til Pink Christmas Party på Retro Nørrebro. Som arrangør og organisator for disse kulturelle produktioner har jeg oplevet på egen krop hvilke elementer, der gør sig gældende ved organisering af kulturelle produktioner i Foreningen Retro. Til eksempel vil jeg fremhæve organiseringen af Pink Christmas Party, som blev afholdt i julen 2010. Grundet det altid sparsommelige budget på Retro havde jeg fået 200 kr. at gøre godt med, hvilket ikke engang kunne dække køb af juletræ. I stedet overtalte jeg et firma i Holstebro til at donere et hvidt plastikjuletræ til arrangementet. Julepynt er ligeledes dyrt, og da ingen butikker ville donere julepynt, organiserede jeg en indsamling af gammelt julepynt fra venner og bekendte. De 150 kr. blev brugt på pink spraymaling, der skulle forvandle det grimme indsamlede julepynt til et pink orgie, og for de resterende 50 kr., købte jeg silkepapir til at folde om

lamperne således, at de gav et lyserødt lys. I egne gemmer havde jeg flere meter pink tyl, som blev bundet i sløjfer omkring alle stolper på cafeen. Arrangementet blev en succes med over 100 gæster, så da der skulle danses om juletræet, blev støjniveauet hurtigt for højt i forhold til de støjreguleringer, der er på cafeen pga. naboerne. Bestyreren var derfor henne og aktivere alle dansende gæster til at hviske sangene i stedet for at synge, og knipse i stedet for at klappe, hvilket til gengæld skabte en særlig stemning af fællesskab for de involverede gæster. Jeg erfarede fra denne oplevelse hvordan de fysiske rammer såsom økonomi og støjregulering, medvirkede til at skabe et kreativt og uhøjtideligt arrangement. Ideen, med at det skulle være ”Pink” julefest, formede sig i takt med de begrænsede midler og muligheder, der var, og juletræsdansen blev en sjovere oplevelse grundet de strenge lydreguleringer. Arrangementet var blevet helt anderledes, havde det ikke været for de begrænsninger, jeg havde.

Oplevelsen med at arrangere Pink Christmas party er et eksempel på, hvorledes min forforståelse er skabt. Jeg har brugt denne forforståelse til at designe min metode. Mit ontologiske perspektiv er skabt ud fra erfaring, en erfaring der fortæller mig, at individet, de sociale strukturer, organisationen og stedet, kan have en indvirkning på de kulturelle produktioner, der realiseres på Retro. Denne erfaring ville man som udefrakommende researcher ikke have gjort sig, og opbyggelsen af metode og field research havde nødvendigvis set ganske anderledes ud. I tilfældet med Foreningen Retro som forskningsfelt anser jeg det derfor, i forhold til Burgess tidligere spørgsmål om hvorvidt man som insiderforsker vil opleve flere fordele eller ulemper end en forsker der er ukendt med miljøet, som en fordel at have en insider forståelse af foreningen, da denne har gjort det nemmere at navigere i bevægelsen og undgå spildtid ved at studere irrelevante sager.

Medlemmer i foreningen Retro er involveret med forskellige grader af engagement, og det er min fordel som insider forsker, at jeg altid har haft en forholdsvis lav grad af engagement. Jeg har ganske vist været medlem af foreningen i otte år, men jeg har aldrig været en af de medlemmer der kommer ofte på cafeerne og har fået personlige venskaber med foreningens medlemmer. Denne grad af engagement giver mig fordelen i at kunne se Retro både indefra og udefra på samme tid, da jeg kender til mange usynlige strukturer men ikke er så meget involveret i det sociale fællesskab, at jeg overser mønstre og strukturer i det. Det er klart, at eftersom jeg har været en del af foreningen i otte år, så har jeg visse forudfattede opfattelser . For at undgå, at disse forudfattede opfattelser får mig til at overse vigtige elementer i undersøgelsen, har jeg brugt triangulation som et metodisk arbejdsprincip. Triangulation er et arbejdsprincip, hvor mere end to metoder bruges til

datagenerering, for derved at overkomme eventuelle begrænsninger i perspektiv og data⁹. Jeg har derfor indsamlet data både ved interviews med ni forskellige medlemmer af Foreningen Retro (hvoraf over halvdelen var ukendte for mig) observeret møder og kulturelle events, undersøgt officielle dokumenter til brug ved analysen, samt gjort konstruktivt brug af min rolle som insider forsker og min viden derfra. Mine forudfattede opfattelser har gjort det lettere for mig at navigere i foreningen. Jeg har givet familiære emner fremmed værdi ved at stille spørgsmål til udvalgte emner, jeg allerede havde kendskab til. Jeg har søgt at få uddybet informanternes svar og således opdaget nye emner og mønstre, jeg ikke var bekendt med.

Field research

Min field research består primært af interviews og observationer. Oprindeligt var det planlagt, at forskningen skulle begrænse sig til interviews med teamlederen og deltagerne i de to eventteams på henholdsvis Retro Nørrebro og Retro Knabrostræde, da jeg havde en forventning om, at det var disse teams, der primært stod for de kulturelle produktioner på Retro. I løbet af de første interviews med de to eventteamledere blev jeg dog opmærksom på, at de kulturelle produktioner var fordelt på langt flere teams. Researchfasen med interviews blev derfor udvidet til at omfatte flere interviews end først antaget, og dermed en langt mere fyldestgørende undersøgelse af de kulturelle produktioner i Retro. For at give en forståelse af fordelingen af de kulturelle produktioner på de to cafeer og hvad de enkelte produktioner indebærer, kommer her en oversigt over cafeerne og deres kulturelle produktioner, samt et afsnit om formålet med dem.

Kulturelle aktiviteter på Retro city

På Retro i Knabrostræde er der tre teams, der på den ene eller anden måde varetager de kulturproduktioner, der er på cafeen; et musikteam, et kunstteam og et eventteam. Musikteamet står for alt der har med musik at gøre og har en forholdsvis fast rytme. De arranger koncerter med upcoming kunstnere hver fredag og lørdag, og ”singer-song writer open mic” hver torsdag. ”Singer-song writer open mic” er et åbent event, hvor der er en fast singer-song writer tilknyttet, og ellers er mikrofonen åben for dem, der har lyst til at give et par numre. Typisk har folk ”tilmeldt” sig på facebookgruppen for eventen, men det er også muligt at dukke op uanmeldt. Udover de faste arrangementer fredag-søndag kan der forekomme særlige arrangementer som fx deltagelse ved Jazz Festival.

---

⁹ [http://en.wikipedia.org/wiki/Triangulation_\(social_science\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Triangulation_(social_science))

Kunstteamet arrangerer alt, der har med kunst at gøre, hvilket både indebærer den kunst, der hænger på væggene og særligt kunstneriske events. Kunstteamet har haft et tilbagevendende event, der hedder ”drink n´ draw”, der som navnet angiver, er et festevent, hvor man drikker og maler/tegner samtidig. Eventen er dog ikke blevet afholdt den seneste tid.

Eventteamet arrangerer alle de events, der ikke går ind under musik eller kunst, herunder fx loppemarked, luftguitar konkurrence, filmquiz, musikquiz, temafester, speeddating, international aften, særlige arrangementer, etc. Eventteamet finder ofte på nye events, men har en del tilbagevendende events som fx loppemarked og international aften. International aften er et arrangement, hvor man har viet en hel dag til et udvalgt land, hvor de fleste aktiviteter dog foregår om aftenen. Senest havde man portugisisk aften, hvor der blev spillet portugisisk livemusik, vist portugisisk film, serveret portugisiske snacks og drikkevarer, mm.

Kulturelle aktiviteter på Retro Nørrebro

På Retro Nørrebro eksisterer for de kulturelle produktioner kun et eventteam. Eventteamet er det samlede team der er ansvarlig for både events, musik og kunst. Af eksisterende faste events på Retro Nørrebro er:

- ”Danish Tuesday” foregår i biblioteket hver tirsdag, hvor folk fra udlandet kommer for at øve deres danskkundskaber. Der er i gennemsnit 4-5 deltagere pr. gang.
- ”Strik dig glad” i biblioteket den 1. og 3. søndag i måneden. Strikkeentusiaster og nybegynder strikkeinteresserede mødes på Retro i biblioteket for at strikke sammen.
- ”Spilaften” ved puslespilsbordet hver 2. eller 3. søndag i måneden. Folk, der har lyst til at spille spil, mødes for at spille gamle klassiske brætspil som Kalaha, eller prøve nye brætspil, som de ikke anede eksisterede.
- Intimkoncerter i stuen hver 2. Fredag. Ved intimkoncerterne må musikken kun bestå af max en guitarist og max en solist. Døren lukkes til stuen under koncerterne, og der forventes stilhed fra publikum.
- ”Post a letter” i gallerirummet hver 4. tirsdag. Det fulde navn for eventen er ”Post a Letter – Social Activity Club” (PALSAC) ,og det er et internationalt koncept formentligt startet i Canada. Ved ”Post a Letter” kommer folk og skriver håndskrevne breve til hvem de vil. Man sidder samlet ved et par borde og hygger og snakker, imens der klippes, klistres og skrives. I gennemsnit kommer der 15-20 mennesker pr. Gang, og eventen er langt mere

social, end navnet antyder. Post a Letter har en god samling af remedier (forskelligt papir, klistermærker, glitter, etc), som det er gratis at benytte, og kun frimærkerne koster penge. Post a Letter har et samarbejde med Post Danmark, der leverer frimærker gratis, og pengene fra salg af frimærker går derfor til at købe flere remedier.

- Fernisering af ny kunstner hver sidste torsdag i måneden i Galleri Hest. Galleri Hest er en indrammet gallerivæg på cafeen, hvor der hver måned hænges billeder op fra en ny kunstner. I forbindelse med det afholdes en åben fernisering, hvor der serveres bobler og snacks til alle, der har lyst til at være med.
- ”Litteratursalonen” i biblioteket hver 4. tirsdag. Her kommer folk for i et par timer at lytte til litteraturhøjtlesning eller læse deres egne skrivelser op for et publikum.

Udover disse faste events har der været enkelte lejligheder, hvor man har udviklet et særligt event, fx ved cafeens fødselsdag og ved jul.

Festivalteamet

Festivalteamet er et fælles team for de to cafeer, og består af seks mennesker der mødes en gang hver anden uge. Teamet blev oprettet, da nogle folk på Retro ønskede at holde arrangementer udenfor Retro som en slags promovning af Foreningen. Af faste events arrangerer teamet ”gadestøj”, som er en hip hop festival og ”Forårsfest”, som i år er afholdt for anden gang. Udover at lave egne arrangementer, deltager festivalteamet lejlighedsvis i andre arrangementer på Retro’s vegne. Her kan nævnes Distortion sidste år samt den nyligt afholdte ”48 timers festival”, som er en hyldest til Nørrebro, hvor man havde lavet en udendørs spillestue i Nørrebroparken.

Formål med de kulturelle produktioner i Retro

Alle disse kulturproduktioner er et udtryk for den kreative diversitet og kreative frihed, Foreningen Retro rummer, samt et aktivt netværk af kreative mennesker. Overordnet set fungerer det sådan, at hvis man har en nogenlunde omkostningsfri ide til en kulturel aktivitet/event, så er det muligt at udføre den, så længe den ikke går imod Retro’s værdier¹⁰. Man skal dog som frivillig først have tilsagn om muligheden samt et nogenlunde netværk for at tiltrække deltagere.

---

¹⁰ se bilag 6

Der kræves ingen særlige egenskaber for at blive en del af et af de ovenstående teams, hvilket giver den frivillige fri mulighed for at udvikle og udfolde sig kreativt, hvis han/hun har lyst. Organisering i teams fungerer godt i en forening med ca. 200 frivillige, hvor kommunikation og ideer ville gå tabt hvis det skulle igennem for mange mennesker. Til gengæld risikerer man med den segmenterede organisationsopbygning, at folk mister overblikket over de kreative kræfter, der er til rådighed, hvilket kan resultere i uudnyttet potentiale. De forskellige teams samarbejder stort set ikke i udviklingen af events, til trods for den kulturelle gevinst det kunne have for nogle events.

Fra foreningens side vil man lave aktiviteter, der opmuntrer til og fremmer kreative processer. De kulturelle produktioner skal bidrage til at udbrede Retro's formål med at fremme næstekærlighed, eksistentiel refleksion og kreativitet og skal gerne bygges op om praksisværdier som ægte fællesskab, udfordrende kreativitet, en forandrende ansvarlighed og imødekommende åbenhed (b. 6, s. 1). Aktiviteterne er som udgangspunkt gratis at deltage i, men ved enkelte events har man taget et minimumsbeløb for det udelukkende for at dække forbruget, som fx ved vinsmagningsevents. Selvom man ikke tager penge for deltagelse i events, så eksisterer der stadig et økonomisk formål med de kulturelle produktioner. Eventteamlederen på Retro Nørrebro fortæller, at hun ved events holder øje med, om folk køber noget i baren ”fordi hvis vi skal sætte en hel del af cafeen af til at folk de skal være med i quiz, så skal det også kunne løbe rundt i forhold til hvad vi ellers ville have haft af gæster” (b. 2, a. 58). Der eksisterer ligeledes et promoveringsformål, især ved arrangementer ud af huset, der ønsker at skabe et større kendskab til Retro. Det større kendskab til Retro skal gerne lokke flere mennesker ned på Retro og dermed skabe et større økonomisk overskud, der kan bruges til det velgørende formål.

Man kan undre sig over, at der ikke tages penge for events, da dette ville skabe et endnu større overskud. Det er dog meget typisk for sociale bevægelser, at det er formålet og værdierne, der er vigtigere end økonomi. En informant udtaler:

”Jeg tror bare sådan der den der frivillige ånd og den der med at være noget for nogen uden at man tjener penge på det, er helt vildt vigtigt. Og jeg synes det er fedt at være en del af noget hvor folk er der fordi de brænder for det! (...) henede der handler det ikke om penge, der handler det om værdier og socialitet og sådan noget” (b. 2, a. 80)

Selvom denne informant i dette tilfælde ikke refererer til økonomien ved de kulturelle produktioner, så giver citatet udtryk for, hvad der anses for vigtigt på Retro. På Retro handler det ikke om penge,

men om værdier, socialitet og at lave det, man brænder for, og det er i sidste ende det, der kommer til udtryk igennem de kulturelle produktioner.

Interviews

Mine interviews har jeg struktureret ud fra de kvalitative forskningsinterviewmetoder udviklet af Steinar Kvale. Som interviewer har jeg arbejdet ud fra Kvales metafor om den rejsende researcher, hvor intervieweren er en rejsende, på en rejse i en ukendt verden, hvor historien fortæller sig undervejs (Kvale, 1996: 3). Som rejsende interviewer har jeg udfoldet og fortolket betydningen af de historier, jeg har fået fortalt af mine informanter. Den rejsende interviewer ligger tæt op af antropologi og en postmoderne forforståelse af viden som værende socialt konstrueret (ibid.), hvilket passer til mit etnografiske perspektiv. Jeg har arbejdet med en målrettet interviewmetode, som kredser om uddybende historier og følelser, og stillet spørgsmål, der leder til, at informanten fortæller sin egen historie/opfattelse af sin levede verden. Ved denne metode har jeg fået en viden om informantens egen motivation for at være frivillig i Retro, samt dennes personlige erfaring med og opfattelse af de sociale strukturer, organisering af kulturelle produktioner og stedets betydning for dem.

Jeg arbejder i mine interviews med det semi-strukturerede interview, der afhænger af en *interview guide*. Denne inkluderer et konsistent sæt af spørgsmål og emner, men er ellers fleksibel ud fra, hvad informanterne svarer. Denne metode medvirker til at skabe en konstellation, hvor informanten kan fortælle sine historier, mere end bare at svare på spørgsmålene.

Interviewguiden er dannet ud fra det ontologiske perspektiv for opgaven, hvorfor der i interviewene er fokuseret på individet, sociale strukturer, organisation og sted. Her præsenteres et uddrag af interviewguiden:

- Motivationen:
  - Hvad er din motivation for at være teamleder/en del af eventteamet på Retro?
- Den sociale dimension:
  - Hvad gør det sociale ved dit engagement i Retro?
- Organisering:
  - Hvilken forskel tror du det gør for kulturproduktionerne at de iværksættes, organiseres og udføres af frivillige? Positive og problematiske aspekter?

- Sted:
  - Hvordan oplever du de fysiske rammer? Som begrænsende, ideudviklende eller andet?

Den fulde interviewguide kan ses i bilag 5. Det har været hensigten med interviewene at undersøge:

- Motivation for deltagelse i Retro og arrangering af kulturelle produktioner på det individuelle plan
- Motivation for arrangering af kulturelle produktioner på Foreningsplan
- Organisering af kulturelle produktioner
- Den sociale dimensions betydning for individet og de kulturelle produktioner
- Frivillighedens betydning for de kulturelle produktioner
- Stedets betydning for de kulturelle produktioner

Udførte interviews

Jeg har udvalgt ni personer som interviewpersoner, der alle har noget at gøre med kulturproduktion i Retro men på forskellige måder. Det var vigtigt for min undersøgelse at få så varieret et blik på de kulturelle produktioner som muligt samt så vidt muligt dække hele spektret af kulturelle produktioner, hvorfor præcis disse personer er udvalgt. Der var mulighed for at interviewe flere personer, men det ville være overflødigt og unødigt tidskrævende, eftersom de anvendte informanter leverede den nødvendige data. Informanterne var imellem 21 og 36 år og har været i foreningen i alt fra otte måneder til fire år¹¹

Alle interviews er udført på den cafe, hvor den interviewede er tilknyttet med undtagelse af interviewet med den musikansvarlige på Retro Nørrebro, der af praktiske årsager blev udført ved Torvehallerne i København. At udføre interviewene på de steder hvor de kulturelle aktiviteter afholdes, var et bevidst valg, der havde til formål at sætte både informanten og interviewerens i den rette stemning. Ved at sidde på det sted hvor de kulturelle produktioner normalvis udføres, var det muligt for informanten at forklare mere eksplicit om de kulturelle produktioner, samt at udpege konkrete steder hvis dette var nødvendigt.

---

¹¹ Se fuldstændig liste over informanterne i bilag 8.

Interviews er transskriberede ud fra transskriptionsguiden vedlagt som bilag 4. De tre mest anvendte interviews er vedlagt som bilag 1-3. Bilag et fremstår i fuld længde mens bilag to og tre kun er et uddrag af det væsentligste.¹²

Observationer

Som led i field research for opgaven var det min hensigt at skulle deltage i et eventteammøde på henholdsvis Retro Nørrebro og Retro city. Det blev dog hurtigt gjort klart for mig, at de to eventteams arbejder på meget forskellige måder. Hvor man på Retro city holder eventteammøde hver anden uge, så afholdes der på Retro Nørrebro slet ingen fælles eventteammøder. Eventteamet på Retro Nørrebro er et decentraliseret team, og eventteamlederen her fungerer mest som det organiserende overblik. I stedet for fælles eventteammøder afholder eventteamlederen individuelle møder med de forskellige kulturelle aktører og underteamer til eventteamet hvis nødvendigt. Men langt hen af vejen kører de allerede eksisterende events af sig selv. I observationerne har jeg søgt, at få øje på usynlige strukturer såsom udtalte forventninger til social adfærd, måden hvorpå man har organiseret møder samt kulturelle produktioner, og hvorledes det lader til at påvirke de implicerede individer. Observationerne har senere fungeret som supplerende viden til min interviewdata til brug ved analysen.

På Retro city observerede jeg et vanligt eventteammøde en tirsdag aften kl. 18.30 på cafeen, hvor 4 af de syv medlemmer af teamet var til stede. Mødet foregik i et rum på første sal der kaldes ”Stillerummet” pga. muligheden for at lukke en dør som det eneste rum på Retro city.

På Retro Nørrebro observerede jeg det nærmeste forestående møde, som var et møde med to personer fra hvert deres land som var interesserede i at overtage ”galleri Hest” efter de to nuværende ansvarlige. Dette møde var også det eneste møde, eventteamlederen havde med nogle af de kulturelle aktører i perioden for field research. Mødet forgår i det rum der hedder ”Stuen” i et sofaarrangement i den ene ende af rummet.

Udover at være observant ved to udvalgte møder observerede jeg en koncert på hver af cafeerne. På Retro city observerede jeg det, de kalder en ”singer/song-writer open mic” aften, som er hver torsdag aften. Singer/song-writer Benjamin Aggerbæk står for denne aften, hvor ukendte musikere

---

¹² Som referencesystem for interviewcitater er bilag = b., og afsnit = a. Fx (b. 4, a. 34.).

kan få mulighed for at stå på scenen. Scenen var placeret for enden af cafeen i et sofaområde bag baren hvor de store lænestole og sofaer, der normalt udgør et klassisk sofa-arrangement, i anledningen var rettet mod scenen som tilskuerpladser. Scenen var ikke lukket af fra resten af cafeen, og der oplevedes derfor højlydt cafesnak under koncerterne, et element der for nogen, vil anses som forstyrrende, og for andre vil føje til den uhøjtidelige stemning.

På Retro Nørrebro observerede jeg en såkaldt intimkoncert med en kunstner ved navn ”Eventyrpigen”. Koncerten forgår i ”Stuen” med lukket dør ud til resten af cafeen. Musikeren var bare en pige og hendes guitar. Hun stod omtrent i midten af rummet og spillede sin udelukkende akustiske musik for et komplet stille publikum, hvilket, som navnet antyder, gjorde det til en meget intim oplevelse. Sangene var på dansk, men eftersom der var engelsktalende publikum tog sangerinden sig tid til inden hver sang, at forklare på engelsk, hvad den omhandlede.

Observationerne er benyttet strategisk i forhold til mine interviews. De to teammøder valgte jeg at deltage i, inden interviewfasen begyndte. Derved bidrog mine observationer til at opfange elementer eller strukturer, jeg således kunne spørge strategisk ind til i mine interviews. Observationerne af de kulturelle produktioner lagde jeg i slutningen af min interviewfase. Derved kunne de udførte interviews bidrage til hvilke elementer, jeg burde være særligt opmærksom på i observationen af de kulturelle produktioner. Observationerne, og i særdeleshed de to sidste bliver, for så vidt det er nødvendigt, behandlet i analysen.

Analytisk tilgang til field research

De indsamlede data er blevet analyseret ud fra principper fra Eyerman & Jamisons (1991) kognitive praksis tilgang, hvor de anser, at man ved fokusering på den kognitive praksis i sociale bevægelser kan finde betydningen af disse. Med betydning hentydes ikke bare til betydningen som en udfordring til den etablerede magt ”but also and more so as a socially constructive force, as a fundamental determinant of human knowledge” (48). Sociale bevægelser studeres ud fra deres betydning for menneskelig viden, og her anses viden for værende den bredere kognitive praksis, der informerer og beskriver al social aktivitet (Eyerman & Jamison, 1991: 49). Ifølge Eyerman & Jamison er der fundamentale mangler, i den måde sociologer historisk har undersøgt sociale bevægelser. De mener, at mange tidligere studier har negligeret studiet af sociale bevægelser som kognitiv praksis, hvor sociologer som Carl Boggs (1985) og Alain Touraine (1983) ikke så meget har analyseret de sociale bevægelser, men mere har forsøgt, at inkorporere dem i deres egne idealer

og ideologier (Eyerman & Jamison, 1991: 47). At fokusere på den kognitive praksis i sociale bevægelser betyder, at se dem som ”creative forces in society, as sources of inspiration as well as new knowledge” (Eyerman & Jamison, 1991: 58). Ifølge Eyerman & Jamison er nye ideer i den politiske og videnskabelige verden de, ofte ubevidste, resultater af sociale bevægelser interesse for ny viden, og det er derfor relevant, at undersøge den videnskabskonstruktion, der finder sted i sociale bevægelser.

Jeg har undersøgt Foreningen Retro ud fra de involverede personer og mine informanternes bevidste og ubevidste udsagn om den viden, der konstrueres i foreningen. Med øje for de grundtemaer omkring sociale bevægelser, frivillighed, space and place, etc., der opridses i litteraturgennemgangen, er transskriptionerne blevet studeret med henblik på hvordan informanterne artikulere omkring disse temaer. Jeg har undersøgt transskriptionerne og informanternes udsagn om Retro’s kulturelle produktioner, den kultur der skabes og hvordan den skabes. Målet med analysen er ikke at undersøge Retro som social bevægelse i sammenligning med andre sociale bevægelser, ej heller at definere Retro som værende en social bevægelse eller ej, men at identificere sociale bevægelses dimensioner i Retro der kan hjælpe til at forstå Foreningen Retro og dens kulturelle produktioners mulige betydning for samfundet/verden i dag. Begge cafeers kulturelle produktioner er blevet undersøgt pga. den store diversitet i produktionerne og de meget forskelligartede udfald. Det anses ikke for at være et komparativt studie af cafeerne, men derimod et studie i hvordan mennesker og fysiske rammer påvirker de kulturelle produktioner.

Analyse

I undersøgelsen af Retro har det været et mål at finde frem til foreningens driving forces – hvad driver Retro? Hvad er Retro’s eksistensgrundlag? Flere teorier peger på, hvordan sociale bevægelser oftest er drevet af en kritik af samfundet og/eller en utilfredshed med de nuværende livsformer, som typisk udviser sig i form af forskellige former for protest (Blumer, 1969; Tarrow, 1998; Della Porta & Diana, 1999). En typisk forståelse af sociale bevægelser er, at de protesterer og demonstrerer for at ændre eller bibeholde visse samfundselementer. I Retro har man dog hverken protestaktioner eller demonstrationer, og man udviser ingen åbenlys utilfredshed med elementer i samfundet. Der står intet om protest og modstand i vedtægterne og ej heller benævnes det af mine

informanter. Til gengæld står der i Retro's vedtægter en hel del om den sociale adfærd, man ønsker skal være gældende i foreningen.¹³

Først og fremmest har foreningen Retro ifølge sine vedtægter til formål, at "fremme næstekærlighed, eksistentiel refleksion og kreativitet" (b. 6, s. 1), hvilket kan anses for værende de værdier, man vægter højest og den sociale adfærd, man ønsker at fremme. I foreningens vedtægter er der ligeledes formuleret de praksisværdier og værdigrundlag, der skal beskrive den måde hvorpå, foreningen skal arbejde internt, for at opfylde sit formål. I Retro ønsker man, der skal være: et fællesskab der er ægte, en udvikling der skaber, en kreativitet der udfordrer, en ansvarlighed der forandrer, en åbenhed der møder og en dialog der vedrører (b. 6, s. 1). Disse er praksisværdier, der giver et klart billede af den kultur og sociale adfærd, man ønsker, at skabe i og udenfor Foreningen Retro. Ifølge disse værdier ønsker Retro, at "producere" en åben og ansvarlig kultur, der lægger vægt på kreativitet og dialog, og kreative kulturelle produktioner ført an af de frivillige kan medvirke til dette. I den forståelse kan de kulturelle events medvirke til, at skabe den kultur (way of life) Retro's praksisværdier lægger op til. Ifølge Crossley (2002: 9), Eyerman (1998: 6), m.fl. er det netop ved fokus på den måde, vi lever vores liv på, at sociale bevægelser kan have betydning for samfundet, og selvom Retro i sit formål ikke råber op om hvilke ændringer man ser samfundet skal gøre, så fortæller man hvordan *man* vil "gøre verden til et bedre sted". Der udvises ikke protest og kritik af samfundsværdier, men der sættes i stedet fokus på, hvad man *selv* vil gøre i stedet for, hvad *andre* skal gøre for at afhjælpe de problemer man ser i samfundet. I den forstand kan Retro's formål ses som værende et forbillede for fremtidig social adfærd.

Realisering af de fleste af de nævnte praksisværdier afhænger meget af foreningens medlemmers evne til at skabe den ønskede kultur. Som fx punktet med "dialog der vedrører" hvorunder der står, at der skal "tales oprigtigt og personligt omkring livets mening og værdi" og yderligere kræves, at "vi taler til hinanden - ikke om hinanden" (b. 6, s. 2). Denne praksisværdi har en klar forventning om, at foreningens medlemmer besidder samme værdi angående dialog, eftersom man ikke kan holde øje med, hvad alle medlemmer taler om. Ligeledes kan man ikke påstå, at have et ægte fællesskab, hvis ikke stort set alle medlemmer er "ægte" i det, eller deltager i fællesskabet, og en åbenhed der møder skal eksistere udover bestyrelsen for, at have en virkning. Samtidig er det interessant hvad et "ægte" fællesskab er? Ifølge foreningens vedtægter er det et "a) fællesskab i et hyggeligt socialt miljø, hvor alle kan bidrage uanset religion, etnicitet, uddannelsesniveaue m.m.",

---

¹³ Se bilag 6

og “b) fællesskab, der kan rumme alle - både i gode og svære tider” (b. 6, s. 1). Igen ligger der her en forventning til medlemmerne, til individerne, om at de er åbensindede og kan rumme alle. Foreningens medlemmer og deres adfærd er altså afgørende for om Retro kan efterleve sine værdier og ønsker om social adfærd. Derfor er det også interessant, at se på hvordan medlemmerne selv anser det fællesskab, der skal medvirke til at fremme næstekærlighed, eksistentiel refleksion og kreativitet. Hvad betyder det for dem?

Fællesskab og næstekærlighed som drivende kræfter

Ved spørgsmålet om hvad det sociale fællesskab betyder for informanternes engagement i foreningen svarer en af informanterne:

”Det betyder det hele! Ikke dermed sagt at jeg ikke synes vores formål er godt. Altså at pengene vi tjener går til gode formål, men jeg kom hovedsageligt herved fordi jeg så en mulighed for at kombinere det frivillige arbejde med noget socialt, øhm... og jeg har fået alt det ud af det jeg havde drømt om// altså, jeg synes det er et fedt sted med højt til loftet og meget velkommende sted” (b. 2, a. 76)

Informanten beskriver et fællesskab der er velkommende med ”højt til loftet”, hvilket ifølge den danske ordbog betyder et sted med frisind og åbenhed¹⁴, som netop er en del af Retro’s værdisæt. En anden informant fortæller om betydningen af det sociale fællesskab:

“You spend 6-7 hours in the bar when you have a shift , and... I wouldn’t do that for three years if there wouldn’t be that social part. That’s// when people stay, they stay because they like people here and they come here on Fridays to hang out and they make friends here. I think that’s a really big part// you would do volunteering, but you would not stay such a long time” (b. 1, a. 78)

Denne informant giver udtryk for, hvordan det sociale ikke bare er en stor motivation for at starte som frivillig i Retro, det er også grunden til, at folk bliver længe i foreningen.

For langt de fleste af informanterne har udsigten til et socialt fællesskab været en af de primære motivationsfaktorer for deltagelse i Foreningen Retro, Alligevel afviser en informant, at dette skulle være grunden. Informanten hævder, at være drevet af de fede omgivelser og de musiske kulturelle produktioner, han har ansvar for, som motiverer ham, fordi han synes godt om konceptet. Han

---

¹⁴ <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=loft>

beskriver dog, hvordan det tiltaler ham, at Retro er ”drevet af kærlighed” (Nikolaj, musikansvarlig, Retro Nørrebro) og han anser det for værende hyggeligt, at der altid er folk, han kender, når han er på cafeen. Ligeledes fortæller han, at han formentligt ikke havde arrangeret kulturelle aktiviteter så længe, som han har (i ca. 2 ½ år), havde det ikke været for det sociale. Selvom det sociale altså ikke er denne informants primære grund til at være frivillig på Retro, så har det alligevel en betydning for hans engagement. Samtidig lader det til, at han er motiveret af det ansvar, han har fået for et antal kulturelle aktiviteter i foreningen.

Ud fra field research kan det antages, at de frivillige *starter* i Retro af forskellige årsager, men mange af dem *bliver* af den samme grund, nemlig fællesskabet og det sociale. Som eksempelvis festivalteamlederen der fortæller, at hun blev en del af Retro for at arrangere festivaler, men da hun bliver spurgt til motivationen for at være festivalteamleder, svarer hun, at det ” helt klart er det sociale” (Eva Lis, Festivalteamleder). Fællesskabet var i denne informants tilfælde ikke grunden til, at hun blev en del af Retro, men det lader til, at være grunden til at hun fortsat er det.

Selvom det sociale fællesskab er en stor motivationsfaktor for de frivillige, så beskriver et par informanter dog også, hvordan det sociale kan blive for meget:

”Jeg føler mig så hjemme her at *jeg ikke rigtig* (griner) kan skille det ad mere, og det er rigtig godt, men nogle gange er det selvfølgelig også rart bare at kunne være her og bare ku’ sådan slappe af, og nogle gange bliver jeg også nødt til at tage en pause fra Retro” (Anna, Eventteamleder, Retro city)

En anden informant fortæller ligeledes:

“I was there a lot because I lived in the same house as well¹. I was one of them who lived there. I just needed// at some point I needed the break from Retro because it was just like too much” (b. 1, a. 22)

Det er interessant, at begge informanter beskriver det sociale som værende den primære motivation for deres engagement i Retro, men ligeledes anser det sociale fællesskab for, at kunne blive for meget. Flere af informanterne har beskrevet, hvordan deres opstart i Retro kom ud af en lyst til at lave noget frivilligt arbejde, der var noget *andet*, end det de laver til hverdag, og møde nogle *andre* mennesker, end dem de kendte i forvejen. Ud fra de to ovenstående citater kan det tænkes, at for hyppig aktivitet i og på Retro kan få en til at antage det modsatte standpunkt. At det ender med, at

være Retro man ønsker et pusterum fra da det med tiden er blevet den frivilliges hverdag. Måske er Retro's force, at det ikke den frivilliges hverdag men netop er forbeholdt fritiden. Fællesskabet er således betinget af, at være en slags fritidsbeskæftigelse.

Ifølge de fleste af mine informanter er det fællesskabet, der betyder mest for deres engagement i Retro, men det er interessant, hvad der sikrer dette fællesskab? Er det individerne? Er det det, der står i vedtægterne? Og hvor vidt rækker fællesskabet? Er det et lukket fællesskab kun for de inviterede, eller kan alle være med? Og hvordan bliver man en del af det? I de næste par afsnit vil jeg udfolde og analysere konceptet om "fællesskab".

Der er plads til bare at "være" på Retro

Ifølge mine informanter kan alle, der har lyst være en del af det sociale fællesskab, uden, at man behøver leve op til nogle særlige krav eller måder, at opføre sig på. En af informanterne forklarer, hvordan hun føler, man kan "sidde og hænge ud med en bog en fredag aften imens folk sidder og drikker øl omkring en" (b. 3, a. 52), uden at der er nogen krav om, at man skal feste, fordi det er fredag. En anden informant anser ligeledes stemningen på Retro for, at være afslappet: "you can just sit at Retro... I mean, nobody is coming and asking "do you buy more"" (b. 1, a. 29). Ifølge informanterne er der plads til bare, at "være" på Retro og være sig selv:

"Det er ikke så kommercielt her kan man sige ik', så man kan godt sidde og hænge over den der kop kaffe i lang tid og sådan noget// det skaber altså noget andet, det øhh... det skaber et andet miljø socialt synes jeg. Sådan lidt nærvær eller hvad man skal sige, fællesskab i storbyen, landsby i storbyen eller hvad man skal kalde det (b. 3, a. 32)

Sidste informant bruger betegnelsen "landsby i storbyen" om det fællesskab, der eksisterer på Retro. Her refereres der til de små intime sociale fællesskaber landsbyer ofte portrætteres med, hvilket medvirker til at skabe nærvær. Et landsby fællesskab er en god metafor, for det fællesskab informanterne beskriver på Retro.

Flere informanter udtrykker yderligere, hvordan fællesskabet ikke er forbeholdt medlemmer, men at også kunder kan tage del i det. En informant eksemplificerer dette ved, at fortælle om et event hvor flere mennesker dukkede op alene for, at deltage (b. 2, a. 28). Ifølge denne person indbyder Retro til, at folk kan deltage i events alene, både hvis de er ensomme, men også hvis de bare ønsker at møde nye mennesker:

”Det er sådan lidt drop-in, man behøver ikke nødvendigvis at komme med sin flok af venner eller veninder for at være med. Det synes jeg er en ret fed værdi// i forhold til at gå på cafe alene, altså jeg tror der er mange, der vil synes det er lidt spøjst// der er sikkert også mange, der ikke synes, men// at sætte sig ind et eller andet sted og drikke en kop kaffe selv... med mindre at cafeen sådan indbyder til det, og det synes jeg at vi gør hernede” (b. 2, a. 28)

Man kan altså som gæst/kunde få del i landsbyfællesskabet uden større indsats, en stemning/værdi de kulturelle aktiviteter er med til at skabe. En anden informant udtrykker, hvordan en afslappet stemning indbyder til interaktion:

”Jeg tror at stemningen også ligger lidt mere op til mere snak imellem dem der kommer hened. Jeg tror, det er nemmere at falde i snak med sidemanden her, end det er et eller andet fancy posh sted med strittende lillefinger og små pudler på armen. Altså det er bare mere hyggeligt, mere nede på jorden. Jeg synes man lægger mærke til den måde gæsterne står og hygger og taler lidt hen over bardisken med bartenderne, det synes jeg ikke man oplever på samme måde andre steder” (Søren, bestyrer, Retro Nørrebro)

We make the place our own

Ifølge informanterne eksisterer der på Retro et socialt fællesskab som både medlemmer og gæster/kunder deltager i, og en informant udtrykker: ”it is the type of place where if you’re a costumer and you see people doing stuff, its quite normal to somehow be pulled in to it” (b. 1, a. 64). Det er interessant hvad der medvirker til, at skabe denne sociale stemning. Om det udtaler forrige informant:

“I think its by accident in a way because any given time that you are here there are volunteers here that aren’t behind the bar, and we behave in a certain way when we are here, like we make the place our own, we sit here all day doing work not buying anything or we yell out across the café to each other or we share food. And I’ve observed a lot that costumers that aren’t volunteers some times unknowingly maybe think like “this is just the place where I can do *whatever I want*” (griner) and they’ll be like “ ohh yeah, I’d like to try some of that cake too” or whatever, and I think that’s

quite a nice thing that costumers can accidently find themselves feeling at home” (b. 1, a. 64).

Informanten bruger udtrykket ”we make the place our own”, hvilket kan indikere en slags stolthed og et ejerskab over det fællesskab, der er skabt. Informanten antyder, at udbredelsen af den sociale fællesskabsfølelse i høj grad sker ved de frivilliges evige tilstedeværelse på cafeerne, både i og udenfor arbejdstid, og deres adfærd når de er der. Ved at opholde sig hyppigt på cafeerne og opføre sig som var de hjemme, gør de frivillige stedet til deres eget, hvilket smitter af på de kunder, der kommer på cafeen.

En anden informant fortæller hvordan hun anser, at det sociale fællesskab fungerer bedst, hvis man opholder sig meget på Retro:

”Altså, jeg synes klart man får mest ud af hvis man er her meget fordi det... altså det er der, det er på den måde man skaber relationerne, altså, jeg synes ikke rigtig man får noget ud af det hvis man kun kommer og er bartender de der tre gange om måneden og sådan noget der” (b. 3, a. 36).

Ifølge denne informant er fællesskabet betinget af, at der er en kerne af mennesker, der holder fællesskabet i live (b. 3, a. 40). En kerne af mennesker som befinder sig meget på Retro, hvilket medvirker til at skabe fællesskabsfølelsen også for dem, der ikke kommer så tit. Men man kan vel ligeledes risikere, at den kerne holder folk ude, eller skræmmer folk væk. At kernen er så stærk, at man føler, man ikke er en del af det og heller ikke kan blive det. Er dette tilfældet, så kan Retro ifølge Eyerman & Jamison ikke betragtes som en social bevægelse. Ifølge Eyerman & Jamison skal bevægelser foregå i det offentlige rum, for at være en bevægelse, dvs. det skal være muligt for udefrakommende, at blive en del af den (Eyerman & Jamison, 1991: 4). Hvordan forhindrer man, at fællesskabet har denne virkning? Samme informant som før frygter, at jo ældre en organisation bliver, jo større fare er der, for at fællesskabet kan risikere, at holde folk ude. Hun forklarer, at de frivillige efterhånden kommer til at få indgående kendskab til hinanden på kryds og tværs, og de får derved en fælles referenceramme, som det kan tage tid at afkode (b. 3, a. 44). Mine informanter lade dog ikke til at have haft problemer med at komme ind i fællesskabet på Retro, og grunden hertil kan være, at fællesskabet synes at være i konstant udvikling. Der er ofte folk, der stopper i Retro, og nye der kommer til, og denne udskiftning kan medvirke til, at skabe et dynamisk

fællesskab. Der er ikke mange, der bliver fastholdt i de samme roller, da rollerne hele tiden skifter med de nye mennesker, men fællesskabet forbliver det samme.

Det sociale fællesskabs globale rækkevidde

De to forrige afsnit fortæller, hvordan det sociale fællesskab kan række ud over medlemmerne af foreningen og berøre vanlige gæster på cafeerne. Ligeledes kan foreningens kulturelle aktiviteter medvirke til at skabe et socialt fællesskab på forskellige måder. Her fremhæves Post a Letter eventen, der i sin grundform går ud på mennesker der samles for hver især, at skrive breve til individuelle personer, men ifølge de eventansvarlige er eventen meget mere end det. Den ene af de eventansvarlige forklarer:

”Now we tried it twice with making a really long table, putting two tables together, because we just found out when we sit at a table people just wanna sit together and *then its really like* hahaha, everybody is at one table because its kind of about looking at each others// I mean not reading each others letters but just looking at what stickers they put and how you write a letter// I don’t know// a lot of the social is part of it” (b. 1, a. 56)

Det sociale er en meget stor del af Post A Letter til trods for det ret så individuelle omdrejningspunkt i eventen. Ud over det sociale element ved selve eventen fortæller de ansvarlige, hvordan det sociale element spreder sig længere end til de deltagende personer. Fx fortælles hvordan en deltager ved en event kom i kontakt med en gammel penneven, hun ikke havde skrevet med, siden de var børn. Ligeledes fortæller den ene af de eventansvarlige om en veninde fra De Forenede Arabiske Emirater, for hvem hun havde omtalt eventen, hvorefter veninden ud af begejstring for ideen beslutter at starte Post A Letter op i sit eget land. Den eventansvarlige siger om det: “it has an affect on us socially on a really small level, and then slowly, its nice to think that there’s a random group of people in the United Arab Emirates that are now having the same experience because you started up this thing” (b. 1, a. 46). I denne forbindelse har det sociale fællesskab spredt sig så langt som til et andet land.

Retro kan siges at operere på et globalt plan. Ordet global er en sammentrækning af ordene ”global” og ”lokal” og hentyder til, når man på en og samme tid arbejder både lokalt og globalt. Dette er, hvad Retro gør med sine velgørende projekter i ulande. Retro er som cafe en lokal foranstaltning,

der tilbyder cafestemning, socialt samvær og kulturelle aktiviteter til folk i nærmiljøet, og samtidig er man en international organisation, hvor alle overskydende penge går til velgørende projekter i udlandet. Den globale rækkevidde hænger sammen med social bevægelsesteori, hvor lokal kultur kan tildeles global betydning, hvilket det kan argumenteres for, at Retro gør med deres virke. Derudover består de ca. 200 medlemmer i foreningen af omtrent 20 forskellige nationaliteter, hvoraf mange er studerende, der skal tilbage til eget land efter studie i Danmark. Således er også Retro's medlemmer med til, at sprede de værdier, der udbredes på lokal plan til global plan.

Live what you preach

Som nævnt tidligere er Retro ikke drevet af en kritik af samfundet, men det kan diskuteres, om Retro ikke alligevel er medvirkende til at udvise en stillestående kritik af manglende værdier i samfundet. For selvom Retro ikke kæmper *mod* noget, så taler man meget kraftigt *for* noget, nemlig sine værdier. Måske Retro alligevel sender et politisk budskab ved at sætte fokus på og selv efterleve værdier som fællesskab, åbenhed og næstekærlighed. Ifølge Lievrouw er det netop, når de individuelle medlemmer af en bevægelse lever efter de værdier, som bevægelsen omhandler, at de kan vise de ønskede ideelle sociale forhold til resten af samfundet (Lievrouw, 2011: 53).

Melucci anser ligeledes, at nye sociale konflikter i komplekse samfund i dag viser sig mere igennem de kulturelle udfordringer, sociale bevægelser stiller for de dominerende sociale praksisser og sprog, end det gør igennem politisk handling (Melucci, 1996, p. 8). Det er i denne forståelse af betydningen af sociale bevægelser, at Retro kan have en politisk betydning for samfundet. Fællesskabet er bygget på rummelighed og næstekærlighed og skaber en kultur omkring det. En kultur hvor der er plads til alle typer mennesker "uanset religion, etnicitet, uddannelsesniveau m.m." (b. 6, s. 1). Der skabes i Retro en slags social bevægelse af næstekærlighed, som fodrer at skabe kulturel forandring. Ifølge Eyerman & Jamison kan sociale bevægelser ses som "moments of collective creation that provide societies with ideas, identities, and even ideals" (Eyerman & Jamison, 1991: 4). Det er *det* Retro's sociale bevægelse af fællesskab og næstekærlighed kan bidrage med til samfundet; at give ideer, identiteter og idealer til hvordan man ideelt bør opføre sig i det offentlige rum.

En frivillighed præget af aktivisme og kollektiv identitet

Som medlem af Retro hedder det sig, at man er ”frivillig”, men hvad betyder det, at være frivillig i Retro? Og hvilken type frivillighed er der tale om? Tidligere åbnede jeg op for betydningen af frivillighed og aktivisme og fremhævede Musick & Wilsons (2008) tanker derom, hvor det anses, at frivillighed omhandler det at hjælpe de svage og mindre bemidlede i samfundet, mens aktivisme angår det, at ville ændre noget og demonstrere mod status quo (18). Der kan argumenteres for begge disse typer frivillighed i Retro. Foreningen arbejder som sagt non-profit hvor alle overskydende penge går til velgørehedsprojekter, og dette taler for den altruistiske frivillighed. Samtidig eksisterer der en aktivisme på Retro, hvor man som frivillig har mulighed for at lave sine egne kulturelle produktioner, og hvor man som forening aktivt arbejder for en social adfærdsændring. Men hvad kendetegner den type frivillighed, der eksisterer på Retro, og hvad anser den frivillige selv er kendetegnende for deres engagement i foreningen?

Frivillighed og velgørehed

Til en start er det interessant, at se på hvad det velgørende aspekt fylder for den frivilliges engagement i Retro. En informant fortæller:

”The whole non-profit cause definitely gives it a lot of meaning, but I didn’t seek it out because of that, it was more a community thing” (b. 1, a. 19).

Ifølge denne informant er det velgørende medvirkende til, at give arbejdet mening, men det var det sociale fællesskab der gjorde udslaget for informantens engagement i Retro. En anden informant fortæller:

”Jeg startede da også fordi jeg gerne ville hjælpe nogen, men jeg kunne lige så godt have hjulpet nogle udsatte unge i Danmark som jeg kunne have hjulpet Afrika... altså, hvis det var det der havde været vores formål så havde jeg nok stadig startet” (b. 2, a. 82)

Mens det velgørende var denne informants umiddelbare grund til, at finde et frivilligt arbejde, så var det knap så vigtigt hvortil hjælpen gik. Informantens valg var ikke beroende på en stærk overbevisning om, at skulle hjælpe de hjemløse i Danmark, mishandlede dyr eller sultne børn i Afrika, men gik mere på det, at hjælpe nogen i det hele taget. Ifølge Poletta & Jasper kan aktivisme

være en del af individers identitetskonstruktion, hvor man som aktivist håber, at visse kvaliteter fra den forening eller bevægelse man er en del af, efterhånden smitter af på ens eget liv og identitet:

“Identity construction points to the qualitative concerns and the desires activists have that certain qualities be instantiated in their actions and lives” (Poletta & Jasper, 2001: 290)

Ud fra denne forståelse kan de to informanters engagement i Retro ses mere som et element i konstrueringen af deres identitet, end en dyb bekymring for dem de hjælper igennem deres frivillige arbejde. En tredje informant fortæller om det frivillige arbejde:

”Jeg er tilflytter til København, og så tænkte jeg det var en god måde både at lave noget frivilligt og gøre noget godt, hjælpe nogle andre, og så samtidigt lære nogle flere mennesker at kende. Og udbygge sit netværk ved at være her også” (Marie, eventteamdeltager, Retro city)

Informanten havde besluttet at lave frivilligt arbejde, men ikke hvilken slags, og ønskede, at sammenkoble det med at udbygge sit netværk. Generelt lader det velgørende aspekt til at have lille betydning for de frivilliges engagement i Retro. Frivilligt velgørende arbejde er grunden til, at de enkelte individer engagerer sig, men det er ikke grunden til, at de vælger at lægge deres tid i Retro. *Ideen* om at være én, der laver frivilligt arbejde, vægter højere end det *egentlige* frivillige arbejde, og aktivismen bliver dermed mere et ønske om at have del i en kollektiv identitet, end det at ændre noget i samfundet.

En social kollektiv identitet

Og lige præcis teorien om kollektiv identitet kan være med til, at forklare, hvad der kendetegner den type frivillighed der eksisterer på Retro. Ifølge Poletta & Jasper kan kollektiv identitet beskrives således:

”Collective identity describes imagined as well as concrete communities, involves an act of perception and construction as well as the discovery of preexisting bonds, interests, and boundaries. It is fluid and relational, emerging out of interactions with a number of different audiences (bystanders, allies, opponents, news media, state authorities), rather than fixed. It channels words and actions, enabling some claims

and deeds but delegitimizing others. It provides categories by which individuals divide up and make sense of the social world” (Poletta & Jasper, 2001: 298).

Kollektiv identitet beskriver flydende og relationelle fællesskaber med fælles interesser, og indebærer en handling af opfattelse og konstruktion. Det er således en måde at opfatte og konstruere verden på. For en aktivist kan den kollektive identitet medvirke til, at forme individuel identitet og ”can be a satisfying aspect of personal identity” (Poletta & Jasper, 2001: 289). Kollektive identiteter er i konstant samspil med individuelle identiteter, men de er aldrig blot summen af de individuelle identiteter sammenlagt.

“If collective identity describes what makes people occupying a category similar, personal identity is the bundle of traits that we believe make us unique” (Poletta & Jasper, 2001: 298).

Den kollektive identitet er således ikke ensbetydende med den individuelle identitet, men er i stedet et udtryk for den fælles identitet, der er gældende i fællesskabet. I Foreningen Retro er den kollektive identitet præget af en fælles interesse for, at gøre noget velgørende arbejde, samt en fælles interesse for det sociale fællesskab. Man skal som frivillig i Retro dele ønsket om, at være social og være en del af det åbensindede og uhøjtidelige fællesskab, der hersker i Retro.

Men hvorfor vil folk deltage i en kollektiv indsats, når de ikke ved om deres tilstedeværelse vil gøre nogen forskel? I Foreningen Retro’s tilfælde lader det til at være udsigten til nye venner og muligheden for at forme sin identitet der gør sig gældende for individuel indsats. Yderligere har flere sociologer fremhævet hvordan ”individuals share prior bonds with others that make solidaristic behavior a reasonable expectation” (Poletta & Jasper, 2001: 289) og "(w)hen collective action is urgent, the person is likely to contribute his or her share even if the impact of that share is not noticeable" (Fireman & Gamson, 1979: 22). I kollektiv identitet bliver solidaritet en forventning, og qua de bånd der eksisterer med de andre i bevægelsen, har individet det med at indfri denne forventning. Også della Porta & Diana (1999) lægger vægt på solidaritet i deres forståelse af sociale bevægelser. Ifølge dem må der nødvendigvis være ”shared beliefs and solidarity” (Della Porta & Diana, 1999) blandt foreningens medlemmer, for at denne kan anses for værende en social bevægelse, og man må dele disse overbevisninger, for at blive betragtet som medlem.

Og netop solidaritet har en stor betydning for kulturen og de kulturelle produktioner på Retro. Flere informanter fortæller, hvordan andre medlemmer af Retro har en betydning for, om en event bliver en succes eller ej:

”Det er ikke altid at det er i tip top form, men til gengæld så de mennesker der laver det de har det helt vildt sjovt og hygger sig med det og vil derfor gerne have alle deres venner kommer, vil derfor gerne sådan vise det frem til folk... hvilket jo så også gør at... måske er halvtreds procent af deltagerne til sådan nogle fester det er jo venner af venner af venner eller Retro mennesker der kommer og støtter op om et eller andet” (Eva Lis, Festivalteamleder)

Ligeledes fortæller en af de ansvarlige for Post a Letter hvordan bartenderne kan være en stor del af om ens event bliver en succes eller ej:

”If its not appealing to the bartenders to come, why would it be appealing to anybody else? But they also can be some of the easiest people to convince to come because they wanna support you” (b. 1, a. 70)

Denne informant er samtidig en del af barteamet, hvilket fortæller om den betydning, det kan have at være socialt aktiv i foreningen. De to citater giver udtryk for den betydning den kollektive identitet kan have for de kulturelle produktioner. Er man en del af Foreningen Retro og den kollektive identitet, så er man også del af et stort netværk af solidariske mennesker. Man kan dog ikke forvente, at medlemskab automatisk fordrer solidaritet og netværk. Kunstteamlederen på Retro city forsøgte efter bare otte uger i Retro, at stable et kunstevent på benene, som desværre gik i vasken da kun en person dukkede op. Hun startede i kunstteamet i en tid, hvor de resterende i teamet havde mistet motivationen, og teamet var ved at gå i opløsning. Hun fortæller om oplevelsen:

”I wanted to try an event but I didn’t really feel I had enough support behind me because the team was unravelling... so you know, I didn’t have enough people come to make it work so... even though I put up posters and posted it on the facebook group... it didn’t have the draw that I wanted it to” (Georgia, kunstteamleder, Retro city)

Kunstteamlederen var på daværende tidspunkt både ny i Danmark og ny i Retro, og havde lidt eller ingen opbakning fra sit team. I bund og grund stod hun alene med sin entusiasme og motivation, og

det var desværre ikke nok til, at tiltrække folk. Denne oplevelse giver et billede af, hvor vigtig den kollektive identitet og fællesskabet er for de kulturelle produktioner i Retro. I en nonprofit organisation hvor markedsføringsbudgettet er ikke-eksisterende, er netværk og solidaritet af afgørende betydning.

Den solidariske adfærd, der præger kollektiv identitet, kan ligeledes medvirke til at skabe en ansvarsfølelse hos den frivillige. ”Det nytter jo ikke at blive væk fra sine barvagter. Det er nogle præmisser, som man er gået med til, også selvom det er frivilligt arbejde” (Anna, eventteamleder, Retro city), beskriver en informant. Udsagnet indikerer, det ansvar man som frivillig føler overfor sit arbejde og de andre i foreningen, for hvis man ikke dukker op til en barvagt, vil det gå ud over enten den frivillige, der så skal stå alene bag baren, eller den der skal kaldes ind på en fridag.

Udover hvad den kollektive identitet kan have af betydning for individet og de kulturelle produktioner, så kan den også have en betydning for samfundet. Som nævnt tidligere protesterer Retro ikke *mod* noget, men ifølge Poletta & Jasper kan kollektiv identitet agere en protest i sig selv:

”Rather than viewing it as at odds with strategy, making identity claims can be seen *as* a protest strategy” (Poletta & Jasper, 2001: 292).

Og de fortsætter med:

”Strategic choices are not simply neutral decisions about what will be most effective, in this view; they are statements about identity” (ibid.).

Ud fra denne betragtning kan Retro’s sociale kollektive identitet og de værdier det medfører, være et statement og en protest imod offentlig social adfærd, der ikke er præget af samme værdier. I den forstand kan den kollektive identitet, der skabes i sociale bevægelser have vedvarende påvirkning på institutionelle politiske fora og organisationsformer (Poletta & Jasper, 2001: 297).

Organisering af kulturelle produktioner

Foreningen Retro’s organisationsmodel bekræfter Lievrouw’s forståelse af NSM’s, hvor hun antyder, at de kendetegnes ved en segmenteret og decentraliseret facon præget af autonomi. Som nævnt tidligere, er foreningen segmenteret opdelt i teams, og udover at have det tilfældes at der er en teamleder for hvert team, så organiseres alle teams forskelligt. Arbejdsformen er helt op til teamet og teamlederen, som i den forstand er præget af autonomi. Som teamleder står man som ansvarsperson for resten af teamet og deltager som repræsentant for teamet ved diverse

bestyrelsesmøder. Yderligere har der fra tid til anden i Retro's historie været inspirationsture, hvor kun teamlederne blev inviteret med. En teamleder bliver betroet et større ansvar end teamdeltagerne, da det er teamlederen, der bliver kontaktet i alle tilfælde hvor udefra- eller indefra kommende skal i kontakt med teamet. Dette ansvar kan bidrage til, at man som frivillig føler sig vigtig og værdsat og kan være en motivation for at blive teamleder i foreningen. At alle teams er organiseret forskelligt skaber et sæt usynlige strukturer, eftersom man ikke kan læse sig til strukturen, men i stedet må erfare den. De usynlige strukturer kan i tilgift ændre sig med nye teamledere og teamdeltagere og er i den forstand i konstant bevægelse.

På Retro Nørrebro fungerer teamet således, at folk har ansvar for eget event, og teamlederen kun har møder med dem, hvis det er nødvendigt. Teamet er organiseret således, da man ved tidligere fælles eventteammøder oplevede, at det var svært at samle folk. Teamdeltagerne anså selv, at de havde godt styr på deres individuelle events og kunne derfor ikke se relevansen i at mødes med de andre teamdeltagere for blot, at fortælle hvordan det gik. Derfor fik eventteamet den decentraliserede facon, det har nu. Om det siger eventteamlederen:

”Folk de laver det de brænder for. Altså, de bliver ikke tvunget til at samarbejde om en eller anden event som to måske synes er fjollet eller bare sådan generelt er uinteresserede i” (b. 2, a. 36).

Hun mener, at der skal være mulighed for, at lave det man har lyst til uden samtidigt at skulle tvinges til at komme til en masse møder. Det passer ligeledes teamlederen godt med et decentraliseret team og et begrænset antal møder, da hun ellers ikke selv ville have tid til arbejdet (b. 2, a. 36). Denne oplevelse med manglende mødedeltagelse går imod den tidligere omtalte solidaritet og ansvarsfølelse, som kom med kollektiv identitet. Hvad kan være grunden hertil? Var der ingen kollektiv identitet i det specifikke team, eller kan det tænkes, at det i større grad handler om følelsen af at have medbestemmelse? At man ikke tvinges til at komme til møder, man ikke har lyst til at deltage i.

En af eventteamdeltagerne på Retro Nørrebro giver udtryk for, at hun anser eventteamet for værende udynamisk, særligt i sammenligning med barteamet som hun også er en del af. I hendes optik kunne man opnå meget mere, og det ville være mere motiverende, hvis eventteamet i højere grad var struktureret som et team.

”I don't know if I'd even call us a team... its more just like these people all have the same label, and its not dynamic at all, and we don't necessarily cooperate, and the

result also reflect that so... the other people don't have anything to do with our event and... I think that we would like to think that we try and support each others events, but we don't really... I don't feel like we really do that" (b. 1, a. 79).

Informanten anser det uodynamiske team for at blive reflekteret i de kulturelle aktiviteter, idet man ikke støtter op om hinanden. I denne forståelse kan der være fare for, at også Retro's fællesskabsånd forsvinder fra de kulturelle aktiviteter, der produceres, når det sociale og dynamiske forsvinder fra teamet.

På Retro city har man til gengæld eventteammøder hver 2. tirsdag. Der er ingen fast procedure ved møderne ud over den, at teamlederen har lavet en dagsorden. Eventudviklingsprocessen er meget forskellig, og ideerne kan enten komme fra en fra teamet, en udefra eller ved en fælles brainstorm. Der er ikke noget pres om, at man som medlem af teamet skal være med til alle events, men i stedet tager folk de opgaver, de har tid og lyst til. Oftest er de fleste dog interesserede i at være med til de events, der findes på. Selvom alle i teamet er klar over det faste møde hver anden tirsdag, så er det ofte usikkert, hvem og hvor mange der dukker op. Dette kan skabe en hvis uodynamisk arbejdsgang. Et andet problem kan være, at man i teamet arbejder med kollektive beslutninger, som kan gøre processen langsommere:

"Vi har det nok med nogle gange at skulle sidde og diskutere tingene i lidt for lang tid *fordi det bliver kollektive beslutninger haha* (griner) i stedet for bare at dele det ud og sige "du har ansvaret for det, du har ansvaret for det, du har ansvaret for det", så sidder vi og diskuterer alt!" (Marie, eventteamdeltager, Retro city)

Men selvom det kan være tidskrævende at diskutere alt til hudløshed i forsøget på at blive enige, og der samtidigt kastes rundt med ideer, hvoraf mange bliver tabt på jorden, så er det stadig møderne og diskussionerne, der er med til at skabe det sociale fællesskab:

"Det er jo det der gør møderne hyggelige i stedet for det bliver sådan noget "nu skal der bare planlægges otte events, og du tager det, og du tager det", så ved jeg ik, - så går lidt af det sociale og det hyggelige nok også af det" (Marie, eventteamdeltager, Retro city)

Selvom de forskellige teams er organiseret meget ulig hinanden, så er de alligevel alle organiseret om den samme ting; nemlig, at det skal være sjovt for den frivillige. Det er et vigtigt element for

teamlederne, at teamdeltagerne har det sjovt, og der tages derfor hensyn til deres behov. Dette er også med til, at teamdeltagerne ikke føler de får noget trukket ned over hovedet, de ikke har lyst til. Fra mine informanternes svar kan det dog udledes, at man ville stoppe sit engagement i foreningen, hvis det holdt op med at være sjovt, og det lader derfor til også at være en nødvendighed at tilpasse sig de frivilliges behov.

Den segmenterede og decentraliserede organisationsform med lav grad af hierarki, der præger Retro, kan skabe problematikker og sinke en proces, men det kan også medvirke til at give individet en følelse af autonomi og selvbestemmelse. Og netop denne følelse af selvbestemmelse er vigtig for den frivilliges engagement i foreningen.

Agents of change

Foreningen Retro vil gøre en forskel for udvalgte steder i ulande hvor befolkninger er mindre bemidlede end i Danmark, samt for lokalsamfundet hvor alle inviteres ind i et socialt fællesskab. Det er ligeledes ønsket om at gøre en forskel for nogen, der er styrende for de fleste informanternes incitament til at blive frivillig, og det er vigtigt for deres fortsatte engagement, at de personligt føler de gør denne forskel, at de er ”agents of change”. Den segmenterede organisationsform med en lav grad af institutionalisering er med til at skabe en følelse af frit handlerum. Arbejdsprocesser og kulturelle produktioner er ikke forudbestemt, så man kan som teamdeltager eller teamleder selv bestemme og have indflydelse på disse. Dette medvirker til, at man som frivillig føler, man har medbestemmelse i foreningen.

Følelsen af indflydelse kan have betydning både for individet, foreningen og samfundet. Demokratiet som vi kender det i dag er opstået ud fra sociale bevægelsers demokratiske opbygning, en opbygning der giver individet en følelse af at have en stemme. Ved demokrati forstås at den enkelte har størst mulig indflydelse på sit eget liv, og det han/hun interagerer i, en følelse der er vigtig for individets engagement i foreningen. Hvis man følger Lievrouw's tankesæt, som det blev udfoldet i afsnittet ”live what you preach”, så kan individets følelse af indflydelse ligeledes være vigtig for foreningens betydning i samfundet, da det er igennem individets efterlevelse af foreningens værdier, at foreningen kan få en betydning for samfundet (Lievrouw, 2011: 53). Følelsen af indflydelse kan altså i Eyerman & Jamisons (1991) forståelse skabe ideas, ideals and identity (4) og give individet en følelse af, at man selv er styrende eller vælgende for ens engagement og medlemskab i foreningen.

Denne følelse af medbestemmelse kan dog også være en illusion. I en forening som Retro med mange usynlige procedurer, kan man i virkeligheden risikere at være underlagt adskillige uskrevne procedurer og koder, der er svære, at læse, såsom hvad man gør og ikke gør og hvem der i sidste ende bestemmer det ene og det andet. Er det bare en fornemmelse, at man kan skabe, hvad man vil? Egentligt lader det ikke til, at være særligt vigtigt i hvor stor udstrækning individet gør en forskel, så længe individet selv føler han/hun gør det. Det er mere *følelsen* af selvbestemmelse og indflydelse, der er vigtig end den egentlige indflydelse. Kulturen af frit handlerum skal være til stede for, at individer gider bruge deres tid på det, og hvis ingen brugte deres tid på det ville foreningen ikke eksistere, fællesskabet ville ikke eksistere, og der ville ikke være nogle velgørenhedsprojekter. Så i virkeligheden er *troen* på, at man har indflydelse og gør en individuel forskel medvirkende til, at man rent faktisk gør en forskel, både lokalt og globalt.

En kreativ legeplads

Det frie handlerum eksisterer i høj grad i kulturproduktionerne, så længe man holder sig inden for de rammer, der er. Har man først accepteret de økonomiske rammer såsom lokationsreglementer og overholdelse af værdier (ved fx ikke, at være diskriminerende), så er man fri til, at gøre hvad man vil. En af bestyrerne på Retro Nørrebro anser, at det frie handlerum med rammer er med til at skabe en kreativ legeplads for de frivillige. Han forklarer det ud fra sit ledelsesmantra, som er:

””Følg mig, jeg er lige bag dig”, og det er det her med at skabe denne her legeplads til folk, og sæt grænserne op, eller hegnet rundt om, f.eks. økonomiske besparelser, tid, sted, men nu har du dén her legeplads, hegnet er rundt om, og sandet er siet, der er ingen sten eller kanyler eller hundelorte, du kan bare give den gas. Og hvis du har brug for et eller andet, så er jeg lige bag dig, og klar til at give dig, og støtte dig med alt muligt (Søren, bestyrer, Retro Nørrebro)”

Selvom mange af informanterne beskriver rammerne som begrænsende, så kan de samtidig medvirke til, at skabe nogle unikke events der ikke havde eksisteret var det ikke for rammerne.

Et godt eksempel på dette er intimkoncerterne på Retro Nørrebro.

Intimkoncerterne på Retro Nørrebro blev skabt mere ud af nødvendighed end af lyst. Grundet de meget tynde vægge i bygningen og adskillige naboklager er der lavet en lydpolitik hvor man ikke må spille særligt høj musik og koncerter skal slutte kl. 22.00. For at sikre det lave lydniveau har

man yderligere gjort krav om, at livemusik højst må bestå af en vokal og en guitarist samt skal være akustisk og uden brug af mikrofon. Dette udelukker nogle musikere fra at spille på cafeen og gør det ligeledes sværere, at lave et oplæg til fest, men åbner samtidig op for nogle andre typer musikere. En informant fortæller, hvordan han normalt anser cafe koncerter for værende forstyrrende, hvis man gerne vil høre musikken, og derfor er meget begejstret for intimkoncerterne, der er oplagt for dem, der gerne vil nyde musikken uden larm. Samtidig med den begrænsende lydpolitik er cafeen primært opdelt i mindre rum, hvilket begrænser antallet af tilskuere til en koncert. Den lille rumstørrelse giver dog mulighed for, at kunstneren rent faktisk kan synge rummet op, og kan ligeledes skabe en særlig intimitet ved koncerterne, da man nødvendigvis kommer til, at sidde tæt med både kunstneren og de andre tilskuere. Den musikansvarlige fortæller desuden hvordan rummet kan medvirke til, at skabe en magisk stemning:

”Vi oplever hele tiden at øhh, at dem der har spillet bagefter har sagt man skulle godt nok lige vænne sig til at folk sad så meget oppe i hovedet på en. Man sidder jo// der er ikke nogen scene, man sidde jo bare enten i vindueskarmen eller i sofaen ved siden af gæsterne og spiller, så øhh, men det er så også det der kan gøre det ret magisk” (Nikolaj, musikansvarlig, Retro Nørrebro)

I min field research observerede jeg selv en stillekoncert hvor tilskuere og kunstner sad så tæt, at ethvert host kunne høres. Dette medvirkede til at skabe en intim stemning præget af fællesskab. Man var fælles om den intime oplevelse hvilket gav en følelse af samhørighed, og fik fremmede mennesker til, at snakke sammen efter koncerten. Bestyreren på Retro Nørrebro siger om de begrænsende rammer:

”Jeg opfatter det som det der kreative benspænd. At vi har ikke særlig mange penge og vi har ikke mulighed for at lave de der højlydte arrangementer, og vi er egentlig ret låst af de fysiske rammer vi har. Ja altså man kan stable 35 mennesker ind i stuen, hvilket er lykkedes, men så sidder man altså også tæt, hvilket så igen også er super hyggeligt, for så sidder man super tæt og får en oplevelse ud af det” (Søren, bestyrer, Retro Nørrebro)

Informanten beskriver hvordan det kreative benspænd medvirker til, at skabe nogle anderledes oplevelser. Havde man haft mulighed for højere lydniveau, så havde man ikke fundet på intimkoncerterne, og oplevelsen havde været en helt anden.

Eksemplet med intimkoncerterne beskriver hvordan også sted har en betydning for de kulturelle produktioner. Både sted i forhold til rummenes størrelse, men også det socialt konstruerede sted som Cresswell anser det, hvor usynlige strukturer såsom regler om lydniveau er med til, at konstruere stedet. Ifølge Cresswell er rum socialt konstruerede og det er derfor også op til mennesker, at ændre deres betydning (Cresswell, 2004: 29). Dette kan man sige at have gjort på Retro Nørrebro med intimkoncerterne. Naboernes krav om lydniveau skabte et socialt konstrueret sted, hvor man ikke kunne holde koncerter, fordi de larmer for meget. Det sted blev omkonstrueret da man fandt på intimkoncerterne, samtidig med, at de usynlige strukturer for social adfærd ændrede sig. Havde der ikke været nogle støjregulationer, så havde man i stedet for intimkoncerter afholdt almindelige koncerter, hvor der eksisterer en usynlig struktur for offentlig social adfærd, at man passer sit eget. Ved intimkoncerterne ændrer den offentlige sociale adfærd sig til, at man i stedet får en følelse af samhørighed. Da det socialt konstruerede sted ændrede sig så ændrede de usynlige strukturer af offentlig sociale adfærd sig også.

Et andet hjem i byen

Konstrueringen af sted spiller også ind når Retro på deres hjemmeside skriver, at man vil skabe et sted der skal fungere som ”et andet hjem i byen”¹⁵. Man ønsker, at folk skal føle sig ”hjemme” på cafeerne, men hvad betyder det og hvordan skabes et ”hjem”?

Cresswell beskriver begrebet hjem således:

“Home is an exemplary kind of place where people feel a sense of attachment and rootedness. Home, more than anywhere else, is seen as a center of meaning and a field of care. David Seamon (Seamon 1979) has also argued that home is a intimate place of rest where a person can withdraw from the hustle of the world outside and have some degree of control over what happens within a limited space. Home is where you can be yourself” (Cresswell, 2004: 24).

Ifølge Cresswell er ”hjem” altså mere en følelse end et fysisk sted. Det er et sted som en eller flere personer har tillagt betydningen af hjem. Så når flere af mine informanter beskriver Retro som værende hjemlig, så refereres der til den betydning de har tillagt Retro, som et sted hvor de føler de kan slappe af og være sig selv. Denne følelse er i særdeleshed frembragt af det sociale fællesskab

---

¹⁵ <http://www.cafe-retro.dk/index.php?id=320>

og de frivilliges sociale adfærd, som tidligere beskrevet. Selvom Retro allerede er et fast defineret sted for de medlemmer, der er i foreningen nu, så er Retro ikke et færdigt konstrueret sted, men et dynamisk sted der hele tiden er i produktion i takt med nye medlemmer og kunder, der kommer og går. Alle er de med til at konstruere det sted, der er Retro.

“Most places are more often the product of everyday practice. Places are never finished but produced through the reiteration of practices - the repetition of seemingly mundane activities on a daily basis” (Cresswell, 2004: 82)

Cresswell (2004: 97) anser også, at steder kan konstrueres i folks bevidsthed ud fra de historier, der fortælles om dem. I den forstand er de frivilliges historier om Retro medvirkende til at konstruere stedet Retro, og den hjemlige følelse medlemmer har om Retro.

Også indretningen/objekterne kan medvirke til at skabe det hjemlige indtryk. I de fleste menneskers hjem præges indretningen både af nye og gamle ting, og man kan typisk se, at tingene har været brugt. På cafeerne er stort set alle elementer af indretningen brugt interiør doneret fra medlemmer eller tidligere medlemmers hjem, og hvert objekt/møbel, har derfor en historie. Disse møbler og objekter videregiver den hjemlige følelse til Retro og skaber en ny historie sammen.

Retro lever i menneskerne

Det kan diskuteres hvor solid en kollektiv organisme Retro er. Ifølge Koopmans og Offe gør den lave grad af institutionalisering, der kendetegner sociale bevægelser, dem sårbare derved at man ikke har skabt en institution stærk nok til, at overleve, hvis der skulle ske noget. Hvis fx begge Retro's cafeer brændte ned, kunne Foreningen Retro så overleve? Retro's formål med, at udføre velgørende projekter er betinget af, at der eksisterer cafeer, der kan genere overskud til dette formål. Hvis cafeerne brændte, kunne man ikke længere tjene penge til formålet, og man ville ikke have et sted, at samles som forening og fællesskab.

Det er klart, at man ville være nødt til, at sætte de velgørende projekter i bero, til der igen var penge, men Foreningen Retro ville nok ikke forsvinde. Retro er ikke udelukkende dens velgørhedsprojekter, men det er den del af den, der får folk til at starte i Foreningen. Men mere end, at eksistere i sine velgørhedsprojekter, så eksisterer Retro i menneskerne. Når folk fra Retro mødes i parken til grill eller til en fest hjemme hos en, så er den sociale bevægelse Retro stadig i

spil. I andre sociale sammenhænge kan man høre betegnelsen ”Retro-folk”, når folk beskriver et arrangement, de skal til med medlemmer af Foreningen: ”Jeg skal til fest hos nogle Retro folk” for eksempel. Det sociale fællesskab strækker sig længere end bare til cafeerne. Og her adskiller fællesskabsfølelsen sig fra den, man kan opleve i andre sammenhænge, som fx på Roskilde Festival. På Roskilde Festival er der en særlig social stemning, hvor alle lader til at indgå i et socialt fællesskab. Alle er glade og søde ved hinanden og ynder at socialisere med fremmede mennesker. Det kan opleves som et stort social fællesskab, når man er på Roskilde Festival, men hvis Roskilde Festival holdt op med at eksistere, så ville folk fra festivalen ikke samles og mødes alligevel. Det ville man til gengæld i Foreningen Retro, og der adskiller det sociale fællesskab på Retro sig fra det på Roskilde Festival. Derfor ville Foreningen Retro også stadig eksistere, hvis begge Retro cafeer brændte ned. Den ville eksistere igennem menneskerne, deres historier om Retro og det sociale fællesskab.

Skabelsen af et her og nu

I Cresswells forståelse af sted anses rum for at være bevægelse og sted for at være pause i bevægelsen. I den forståelse kan Retro være en pause i hverdagens gøren og laden fra sted til sted, og til gengæld skabe et sted, der er ”her og nu”. Når man igen bevæger sig, ændrer stedet sig i takt med de nye mennesker, der kommer. En informant fortæller om det at skabe et her og nu:

”Jeg kan egentligt meget godt lide, at der er nogle aktiviteter som sådan er knyttet til her og nu (...) som er med til, at nu skaber vi vores egen her og nu. Og vi sidder ikke og længes efter, ”ej men, de havde det sgu også så fedt den gang i firserne” og sådan nogle ting der, altså, nu skaber vi vores eget her og nu og nu skaber vi de fede ting som folk så sidder og taler om ”ej, gid vi havde været der den gang i 2012” og ”de må have haft det så fedt” og sådan nogle ting” (b. 3, a. 72)

Ovenstående citat indikerer, at de events der organiseres på Retro er knyttet til en bestemt tid med Retro og de mennesker der kommer der, og det er med til at skabe et ”her og nu”. Retro’s events kan også medvirke til at stoppe tiden for en stund som igen er med til, at der skabes et ”her og nu”. Det opleves der fx med Post a letter eventen, som en af de ansvarlige beskriver som:

”Its one of those events that // I mean, to me at least, stops time a little. And I think that really fits in to the whole retro concept of the whole// we have this knitting club and the whole quiet concerts and everything// post a letter is just one of those... retro

as a bubble, you can come in and kind of forget about time and, because everything goes a little slower. And you don't write emails but you sit down and write a real letter... that's the event to me as well" (b. 1, a. 57)

Der er et meningslag i det, udover det sociale, hvor det "nu" man skaber, skaber man sammen med andre. Det er en kultur de kulturelle produktioner kan medvirke til, at skabe. De kulturelle produktioner, der er nævnt indtil videre er alle udformet i events, men på Retro Nørrebro, findes der små ikke event-orienterede kulturelle produktioner, der er med til at skabe et "nu og her". Der er fx et glas med samtaleemner på baren, hvor folk har skrevet en masse forslag til samtaleemner på små sedler. Bestyreren udtaler, at der måske ikke er mange, der rent faktisk bruger samtaleemnerne, men der er mange, der går forbi og smiler og lige viser den til deres sidemand. Sådant en lille ting kan få folk til at bryde ud af deres vanlige tankemønstre. Sådant er det også med den lille skuffe med hemmeligheder. Den hænger på en væg og gør ikke særlig opmærksom på sig selv, men hvis man tilfældigvis opdager den, så er det som at finde en lille tidslomme med gemte skatte. Her har folk skrevet små eller store hemmeligheder på små lapper papir og lagt dem i skuffen. Der står ikke afsender på brevene. De to kulturelle produktioner er yderligere eksempler på noget, der stopper tiden og skaber et "her og nu".

Konklusion

”And it is the cultural effects that often live on; it is through songs, art and literature – and as ritualized practices and evaluative criteria – that social movements retain their presence in the collective memory in the absence of the particular political platforms and struggles that first brought them into being” (Eyerman & Jamison, 1998: 11).

I dette speciale har det været hensigten at undersøge, hvorledes Foreningen Retro er præget af sociale bevægelses-dimensioner, og hvad disse kan bidrage med i forhold til organisering og aktivering af frivillige i iværksætningen, organiseringen og udviklingen af kulturelle aktiviteter. Betydningen af frivilligheden for de kulturelle produktioner er blevet udfoldet, samt den samfundsmæssige betydning de begge kan have.

De sociale bevægelsesdimensioner i Retro kan medvirke til at forstå den frivilliges engagement i foreningen og evt. bidrage til fremtidigt brug ved aktivering af frivillige. I min analyse går især den sociale dimension og fællesskabet igen som en klar tiltrækningsfaktor for de frivillige, men også muligheden for at konstruere et ønskværdigt selv ved hjælp af den kollektive identitet er en motivationsfaktor for engagement. Ligeledes medvirker den segmenterede organisationsopbygning til en kreativ frihed, der er attraktiv for frivilligheden. Den segmenterede organisationsopbygning skaber dog ligeledes et sæt usynlige strukturer af muligheder, der kan være vanskelige at afkode. Det kan kræve tid for den frivillige at afkode disse strukturer, men har man først accepteret og lært at navigere i dem, så er mulighederne for kulturproduktion endeløse.

De kulturelle produktioner, der udvikles og iværksettes på Retro, er skæve og nyskabende og udfordrer de deltagende samtidig med, at de opfordrer til en fællesskabsorienteret social adfærd. Udover at bidrage til fællesskabet er de kulturelle produktioner i høj grad også afhængig af det sociale fællesskab på Retro, og den solidaritet det medfører. Uden fællesskab og solidaritet ville de kulturelle produktioner ikke have tiltrækningskraft som med eksemplet om kunstteamlederen på Retro citys mislykkede event. Retro og de kulturelle produktioner eksisterer og udvikles i høj grad i kraft af solidaritet og fællesskabsfølelsen, uden hvilke de ville miste deres betydning. Netop derfor er det vigtigt, at der tages hånd om fællesskabet og netværket for, at kulturen kan fortsætte.

Den sociale bevægelse Retro kan være vigtig for demokratiet og vedligeholdelsen af vores velfærdssamfund. Det betyder noget for folks lyst til at engagere sig i samfundet, at man føler sig

som "agents of change" i en social setting, og et engagement i Retro kan betyde en større interesse for at engagere sig i sit lokalmiljø. Ud fra Lievrouw's tankesæt om NSM's, så er det ikke usædvanligt, at medlemmer af en social bevægelse lever efter de værdier, som bevægelsen omhandler, og således viderefører de værdier om ideelle sociale forhold til andre i samfundet (Lievrouw, 2011: 53). Ved at engagere sig i Retro kan værdier som fællesskab, dialog, næstekærlighed, etc. blive en del af individernes eget værdisæt, som de således fører videre til andre samfundslag, de er engagerede i.

Vi lever i en tid, hvor meget efterhånden handler om det enkelte individ og dennes evne til at konstruere en identitet, man er tilfreds med. Vi arbejder frivilligt for at få noget på cv'et, vi har profiler på twitter, facebook og linkedin, der skal bidrage til at skabe, den identitet vi ønsker os, og som skal give os det job, vi vil have. Det hele handler om mig, mig, mig! Det gør det ikke på Retro, der handler det om "os", om fællesskabet. Om det at være noget for nogen uden at få penge for det og hjælpe hinanden. En værdi der er vigtig for velfærdssamfundet, og en værdi som frivilligheden og den kultur de kulturelle produktioner er med til at skabe, er med til at udbrede. I den forstand er det frivillige engagement helt centralt for, at vores velfærdssamfund kan fortsætte.

På baggrund af min analyse af frivillighedens betydning for de kulturelle produktioner, så ville denne type kulturproduktioner ikke kunne lade sig gøre i en anden setting, som hvis det fx var lønnede stillinger. Det er netop den frivillige ånd, med det fællesskab og den solidaritet det medfører, der er med til at skabe kulturen og de kulturelle produktioner. Hvis de samme mennesker blev lønnet for deres indsats, ville formålet med kulturproduktionerne ændre sig. Hvis kulturproducenterne skulle lønnes, ville der formentligt være et krav, om at denne løn som minimum skulle indtjenes ved eventen, og man kunne være nødt til at tage penge for de forskellige events. Yderligere ville budgettet i en lønnet setting formentligt være større, hvilket ville mindske den kreative proces, der ud fra min analyse sker ved begrænsninger i midler og sted. Man ville have råd til de ting man umiddelbart kunne ønske sig, og derved gå glip af en nytænkende ide. Fx havde jeg som projektleder ved "Pink Christmas Party" købt et rigtigt juletræ, hvis jeg havde flere midler, og dermed ikke anskaffet det hvide plastiktræ, der affødte den lyserøde ide.

Retro som sted har ligeledes en betydning for dets kulturelle produktioner. Stedet Retro præger de kulturelle produktioner, og de kulturelle produktioner præger stedet Retro. Man er præget af det socialt konstruerede sted som opstår ved mødet imellem mennesker. Den værdi, folk tillægger Retro, og den måde, de omtaler Retro på, er alle med til at konstruere stedet Retro. Især de usynlige

strukturer af social adfærd er med til at skabe stedet Retro og dens kulturelle produktioner. Som fx den måde hvorpå de små rum ændrer individers sociale adfærd, ved at man nødvendigvis må sætte sig tættere på fremmede end normalt. Dette skaber en intimitet og interaktion individer imellem, som ikke var sket, hvis rummet havde været større.

Det kan konkluderes, at Retro som forening og social bevægelse har en væsentlig betydning for velfærdssamfundet og den etablerede politiske kultur, og det er da også optimalt set sådan at Retro's værdier bliver en større del af den etablerede kultur. Men Retros formål med næstekærlighed, fællesskab og solidaritet vil aldrig blive så integreret i en politisk hverdag, at der ikke længere er behov for bevægelser som Retro, som Eyerman & Jamison anser det (Eyerman & Jamison, 1991: 4). Der vil altid være behov for foreninger som Retro. Behov for et sted hvor folk kan mødes og skabe relationer og venskaber, og udfordre sig selv og hinanden. Steder som Retro er vigtige for de involverede individers sociale adfærd – det er de nu, og det vil de blive ved med at være. De er ligeledes vigtige for samfundet, da de medvirker til at skabe grobunden for velfærdssamfundet, nemlig at vi tænker på andre end os selv og bekymrer os om hinanden. Det er det Foreningen Retro i sidste ende handler om – næstekærlighed.

Litteratur

Angrosino, Michael (2007). *Doing ethnographic and observational research*. SAGE publications Ltd. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore.

Blumer, Herbert G. (1969). Collective behavior, in A. McClung-Lee (ed.). *Principles of Sociology*. New York, NY: Barnes and Noble.

Boje, Thomas P. og Ibsen, Bjarne (2006). *Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*. Socialforskningsinstituttet, København.

Burgess, Robert G. (1984). *In the Field – An Introduction to Field Research*. Contemporary Social Research: 8. George Allen & Unwin Ltd. UK, USA, Australien.

Burrell, Gibson & Morgan, Gareth (1979). "Two dimension: Four paradigms". *Sociological paradigms and organizational analysis*. Heinemann Educational. London. S. 21-37.

Cresswell, Tim (2004). *Place – a short introduction*. Blackwell Publishing LTD. USA, UK, Australia.

Crossley, Nick (2002). *Making sense of social movements*. Open University Press. Buckingham.

Davis, Gerald F., McAdam, Doug, Scott, W. Richard & Zald, Mayer N. (2005). *Social movements and organization theory*. Cambridge University Press. New York.

Della Porta, Donatella & Diani, Mario (1999). *Social Movements – an introduction*. Blackwell publishing LTD. UK.

Eyerman, Ron & Jamison, Andrew (1991). *Social Movements: a cognitive approach*. Polity Press in association with Basil Blackwell. United Kingdom.

Eyerman, Ron (1992). "Modernity and social movements". *Social change and modernity*. Berkeley, Los Angeles og Oxford: University of California Press. S. 37-54.

Eyerman, Ron & Jamison, Andrew (1998). *Music and social movements: mobilizing traditions in the twentieth century*. Cambridge University Press. United Kingdom.

Fireman, Bruce & William A. Gamson (1979). "Utilitarian Logic in the Resource Mobilization Perspective". *The Dynamics of Social Movements*. Winthrop Publishers. Cambridge. S. 8-45

- Flacks, Richard (1988). *Making history: The American Left and the American Mind*. Columbia University Press.
- Harvey, David (1996). *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Wiley/Blackwell Publishers. Cambridge.
- Harvey, David (2000). *Spaces of Hope*. Berkeley, University of California Press.
- Henderson, Hazel (1993). "Social innovation and citizen movements". *The Knowledge Base of Future Studies*. Special issue. Volume 25, issue 3. Side 322-338.
- Henriksen, Lars Skov & Ibsen, Bjarne (2001). *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde i frivillige organisationer*. Odense Universitetsforlag. Odense.
- Henriksen, Lars Skov & Svedberg, Lars (2010). "Volunteering and Social Activism: Moving beyond the Traditional Divide". *Journal of Civil Society Vol. 6, No. 2, 95–98*.
- Johnston, H., Larana, E. & Gusfield, J. R. (1994). "Identities, grievances and new social movements". *New social movements: from ideology to identity*. Philadelphia: Temple University Press. S. 3-35.
- Klandermans, Bert & Staggenborg, Suzanne (2002). *Methods of social movement research*. University of Minnesota Press. Minneapolis.
- Koopmans, Ruud (1993). "The dynamics of protest waves". *American Sociological Review* 58. S. 637-58.
- Kvale, Steinar (1996). *Interviews – an introduction to qualitative research interviewing*. SAGE publications California, London, New Delhi.
- Kvale, Steinar (2007). *Doing Interviews*. SAGE publications Ltd. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore.
- La Cour, Anders & Højlund, Holger (2008). "Voluntary Social Work as a Paradox". *Acta Sociologica*. Vol. 51, No. 1. Side 41-54. Sage Publications, Ltd.
- Lievrouw, Leah A. (2011). *Alternative and activist new media – digital media and society series*. Polity Press. UK, USA.

- Lorentzen, Håkon (2001). "Frivillighet i forandring. Om forholdet mellom sivile fellesskap og moderniteten". *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde i frivillige organisationer*. Odense Universitetsforlag, Odense.
- Marcuse, Herbert (1969). *An Essay on Liberation*. Beacon Press. Boston.
- Melucci, Alberto (1996). *Challenging codes: collective action in the information age*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Merton, Robert K. (1972). "Insiders and Outsiders: A Chapter in the Sociology of Knowledge". *American Journal of Sociology*, Vol. 78, No. 1. Varieties of Political Expression in Sociology. S. 9-47.
- Musick, Mark A. & Wilson, John (2008). *Volunteers: a social profile*. Indiana University Press. Bloomington, USA.
- Neidhardt, Friedhelm & Rucht, Dieter (1991). "The analysis of social movements: The state of the art and some perspectives for further research". *Research on social movements: The state of the art in western Europe and the USA*. Frankfurt am Main and Boulder, CO: Campus Verlag/Westview Press. S. 421- 464.
- Nukunya, G. K. (1969). *Kinship and marriage among the Anlo Ewe*. University of London, Athlone Press.
- Offe, Claus (1985). "New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics". *Social Research*, Vol. 52, No. 4, *Social Movements (WINTER 1985)*. The New School. S. 817-868.
- Poletta, Francesca & Jasper, James M. (2001). "Collective Identity and Social Movements". *Annual Review of Sociology*. Vol. 27, s. 283-305. Annual Reviews.
- Pred, Allan Richard (1984). "Place as Historically Contingent Process: Structuration and the Time-Geography of Becoming Places". *Annals of the Association of American Geographers*. Nr. 74, s. 279-297.
- Rose, Gillian (1993). *Feminism and Geography: The Limits of Geographical Knowledge*. Polity, Cambridge.

Rucht, Dieter & Neidhardt, Friedhelm (2002). "Towards a "Movement Society"? On the possibilities of institutionalizing social movements". *Social Movement Studies, Vol. 1, No. 1*.

Simmel, Georg (1950). *The Sociology of Georg Simmel*. Compiled and translated by Kurt Wolff, Glencoe, IL: Free Press.

Stephenson, J. B. & Greer L. S. (1981). "Ethnographers in Their Own Cultures: Two Appalachian Cases". *Human Organisation* 40, 2. S. 123-130.

Socialforskningsinstituttet (2006). *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning*. Danmark. Socialforskningsinstituttet.

Tarrow, Sydney (1998). *Power in Movement*. Cambridge. Cambridge University Press.

Tuan, Yi-Fu (1977). *Space and Place: The Perspective of Experience*. University of Minnesota Press.

Hjemmesider

www.ordnet.dk

www.foreningen-retro.dk

www.retro-norrebro.dk

www.cafe-retro.dk

Appendiks

- Bilag 1: Transskription af Julia og Mahina, eventansvarlige for ”Post A Letter” Retro Nørrebro
- Bilag 2: Uddrag af transskription af Julie, eventteamleder Retro Nørrebro
- Bilag 3: Uddrag af transskription af Lone, eventansvarlig for ”Danish tuesday” Retro Nørrebro
- Bilag 4: Transskriptionsguide
- Bilag 5: Interviewguide
- Bilag 6: Foreningen Retros vedtægter
- Bilag 7: Foreningen Retro’s organisationsdiagram
- Bilag 8: Oversigt over interviewpersoner

Bilag 1

Transskription af Julia og Mahina, eventansvarlige for "Post A Letter" Retro Nørrebro. 11.04.2013

Julia er fra Lichtenstein og er 31 år. Hun har været med i Retro af to omgange. Først som EVS volontør i Retro city, hvor man som udlænding arbejder frivilligt i et år og som løn bor ovenpå cafeen samt får lidt madpenge. Derefter havde hun et par års pause med Retro men vendte tilbage som medlem da Retro Nørrebro åbnede i oktober 2010. Hun er nu supervisor i barteamet og arrangør af "Post a Letter" sammen med Mahina. Mahina er fra New Zealand og er 27 år. Hun har været en del af Retro siden august 2011 og arbejder i Retro både som bartender og arrangør af "Post a Letter" sammen med Julia.

1. *Let us just begin with each of you telling me your name, your age, where you are from and how long you have been a part of Retro?*
2. Julia: Well I can start. My name is Julia and I'm 30 years old and I'm from Lichtenstein originally, and I've been a part of Retro for quite a while, but it is rather... like... I mean, I started at the other café as an EVS volunteer and I've been there for one year in total, a little longer I guess because I've been a supervisor as well// and then I started here when we opened this place. But I had a break in between, I mean
3. *And then you started in the bar team, or?*
4. Julia: Yeas, and I am a supervisor now
5. *And when did you become a part of the event team?*
6. Julia: Well that was, yeah ok, you refer to the event team. To me it's just our event
7. *When did you start with that then?*
8. We started... last summer? (spørgsmålet stilles til Mahina)
9. Mahina: August or September?
10. Julia: Yeah. And that was because we took it over from a friend... Mahina knew the girl that did the event already
11. *It was there already?*
12. Julia: Yeah, it was not something we came up with. It does exist already// I think it started in Canada the whole "Post a Letter" club... and in Denmark it was at "Lyst" (café på Jægersborggade) first, and we went there// I went there only once and then we took over because she didn't want to do it any more
13. *Ok, so you moved it from Lyst to Retro?*
14. Yeah, it's because the girl, Ellie, did it for a while and she just wanted to do new stuff, but she wanted it to continue, and we took it to Retro because we think it really fits the whole concept of Retro. So we kind of stole it from "Lyst" yeah – hahaha (Vi griner alle tre)
15. *And Mahina, can you tell about yourself?*
16. Mahina: My name is Mahina and I'm 27 (and from New Zealand (red.)) and I started here at Retro Nørrebro a year and a half ago I think (siges som et spørgsmål)... august 2011 (telefonen ringer)
17. Julia: I'll just get the phone (Hun arbejder i baren samtidigt med interviewet, men har tid fordi der ikke er særligt travlt)
18. (Julia er tilbage så vi starter igen) *What is your motivation for doing the "Post a Letter" event and being a volunteer in Retro?*
19. Mahina: Well, my motivation came from going to the event when it was run somewhere else, and a friend// the friend of mine who ran it had mentioned that she was interested in handing it

over to somebody else. And I enjoyed the event and I thought other people would enjoy it too, and I wanted to run it, and at first that was not necessarily meaning that I would be involved with it here, but I think we just figured that it would be easier for us to find people to come to the event if we did it here, because we have a pretty strong network here, uhmm... so yeah it was more about bringing it here because it would just work a bit better here instead of starting here and then wanting to think up an event to Retro... and I didn't have any particular desire to be in the event team. To be honest I didn't really understand what the event team was until we did the event and then someone said "ohh that means you're in the event team" and I just thought "oh, ok, I don't know what that is", and we came to the first meeting and then realized that it was more people who did or had in the past run an event, uhmm... yeah, it meant that we were in the event team// but as for my motivation for volunteering for Retro... because I came here as a foreigner I think that was a pretty good way to establish a network, and become an active part of the community here, and basically I just liked the people and I liked the environment so I stayed... and the whole non-profit cause definitely gives it a lot of meaning, but I didn't seek it out because of that, it was more a community thing

20. Julia: yeah, I can just agree with you in most of the stuff... and the whole Post a Letter event I LOVED the event when I went to "Lyst" that one time as I really like to write letters myself, and I do that still, sometimes I don't, but I thought "ok, that's just perfect". And it was never really like we are running an event, it's more that I come here and do already would do at home, and it is just really cool because we can buy all this stuff *and spend the money on cool stationary* (Julia griner imens det I skråskrift siges) HAHAHA (begge griner høilydt) so that's just a bonus. No, but I do it because I like to do what we do, and I think it's really cool that we can kind of... motivate other *people to write* (Julia griner imens det I skråskrift siges) letters or so on, that's really cosy! And we try to convince some bartenders to come as well, and it's// some people come again and again and it's just like, you get to talk to them and, yeah, I enjoy it. And the whole motivation for Retro that's// I mean, it was kind of a coincidence that I ended up in Retro as an EVS volunteer. Of course I read about the project and everything, but I was not aware of what it was when I chose the project. But I chose it because it seemed to be very social, and I wanted to go abroad but also to get to know people, so I thought ok that must be a good project to talk to new people and...
21. *What is the EVS?*
22. Julia: Europæisk frivillig tjeneste, øhm, it's a program of the European union// I'm not sure if it exists? Yeah it does, we just don't have the volunteers at Retro anymore. It's something like Erasmus for not students but if you wanna just work somewhere... it's mostly some projects that are supported because of// I mean, Retro is part of it because of the whole non-profit... and... I was there a lot because I lived in the same house as well. I was one of them who lived there. I just needed// at some point I needed the break from Retro because it was just like too much, uhm... but I came back here because I liked to hang out at Retro and I like to be around the people and to different kind of people. That's why I kind of joined when we opened Retro Nørrebro because I kind of...
23. *But you say you came back – were you away?*
24. Julia: no, I was actually in Denmark I just... I needed a break from retro and it became quite a long break
25. *Why did you need a break?*
26. Because it was just// I don't know? It was// it is like you are in a family and it was just really intense when I lived there as well. I was there every day the first eight-nine months. That was my living room basically, I spend so much time there and... I just wanted to see other stuff kind of... and then I got a job as well and then I just didn't have the time, I mean, I was working as a

folkeskolelærer and it was just really exhausting in the beginning, so for some time I didn't really want to do anything in Retro. And then it was kind of, after to or three years it was kind of "ohh, should I go back to the old Retro" and how would that be if I just go back, and then it was a really good opportunity that we opened a new café because then I kind of had a new Retro start, and there was a lot of new people involved as well... I kind of liked the idea of just going to a new place instead of going back to the old. And I'm really happy to be here because of the community we have, that it feels good to do something good ... it's kind of a mix of the whole non-profit and the humanitarian part and the social part... that is my motivation

27. *And Mahina, how did you hear about Retro?*
28. Actually I was couch surfing when I first came here and I couch surfed at Julias place, and then the café in the city was our meeting point and... I think when we met we sat at the café for a little while and talked and... and I also sat and waited there for a while, so I had this period of time to just really see// not just like someone who comes in gets a cup of coffee then leaves, it was a few hours I was there, looking at all the project stuff and thinking "ok, this is cool"
29. Julia: that's why I send you there as well, because I new that you can just sit at Retro... I mean, nobody is coming and asking "do you buy more" that's why I usually// because I knew that she had to wait, so I chose Retro
30. Mahina: and then actually, as we were leaving, we saw that// oh, you were telling me that Anna Lundbak was looking for a roommate (Julia: Oh, hahahaha) ahmm... hahahaha (**begge griner**) and I ended up living with Anna for the first six months that I lived here
31. *Were you supposed to stay here?*
32. Mahina: Well, I arrived with the intention to find a job if I could, but I wasn't sure, and then the second day I got a job so I decided to *stay* – haha (**griner**)
33. *Wow, on the second day?*
34. Julia: Ja, it went so fast, she came and was just like okay, apartment, Retro Anna Lundbak hahaha and a job haha (**griner**)
35. Mahina: Its embarrassing talking to other foreigners and like "ohh, it was the second day and everything was just sorted out" hahaha (**griner**) – it was crazy! But I didn't start living here until a month or two later. And from living with Anna it was very easy to just start volunteering here... I just said o her I wanted to volunteer here and she kind of arranged for me somehow, I'm not actually sure how that happened now that I think about it. So yeah, that's how I got involved
36. *What kind of job did you get?*
37. Mahina: I still work at the same place actually. I work for Baisikeli which is a recycle bike/Africa bike-place
38. *Back to the whole "Post a Letter" event – what do you feel that you get out of it and what do you feel that it can contribute to?*
39. Julia: Well we have some Retro people that come here... but we also have a lot of people that we don't know// not a lot – it's a small event, but we have people that we don't know...
40. Mahina: I think an important point is that the// its kind of a joke name "post a Letter – Social Activity Club" is the proper name, and that is connected internationally to post a letter clubs all over the world. And when I say connected I just mean that we all call ourselves the same thing and we all advertise our events through the same website and stuff// but since we started// even though I think we kind of started it for pretty selfish reasons, we just wanted to do it ourselves, uhm... a friend of mine heard about we were doing, and she lives// or was living in the United Arab Emirates, and the she started up a club, and I underestimated how cosy and enjoyable and social it would be. For me it was about coming and writing a letter and having really nice resources to do it, but I probably// I struggle to get one letter done. Its more about just sitting

around with people and you are talking about who you are writing to... a lot of foreigners come because they are writing home, uhm... and there definitely are people that we've met through this event that I think really enjoy having somewhere to come and meet people, while there are doing something really cosy and then, at least within my very small group of people I write to, its kind of revitalized the act of writing letters to each other, uhm... like, it's brought it back to life again

41. Julia: yeah, there is kind of a motivation when you write to somebody...// Joan wrote to somebody, she announced it on facebook like "this year I'm gonna write letters because I just got a letter and it was so cool" and put it in a facebook statement, because she was just so happy... because she hadn't gotten a letter since she was ten probably...
42. Mahina: Ane wrote someone who was her friend in school//
43. Julia: Yeah Ane, the manager. She was her pen pal kind of, and she didn't write to her// I mean, she didn't know where she lives now, uhm
44. Mahina: so she just looked her up on the internet//
45. Julia: and kind of guessed, and she was not even a hundred percent sure if it was actually the girl, and she wrote a letter and she came back next time and said "I got a letter back", and it was just so *crazy to talk to her* (*griner imens det I kursiv siges*) and hear what she's doing and... I mean, that was one of the coolest things maybe we've heard
46. Mahina: and, I write letters to people I maybe talk to online sometimes once a week, but the type of things that you say or write about in a letter I find are actually really different (*stemmen går op på "different"*), and all those people that I talk to all the time are still sooo exited about getting a letter// so I think it actually... yeah... it has an affect on us socially on a really small level, and then slowly, its nice to think that there's a random group of people in the United Arab Emirates that are now having the same experience because you started up this thing
47. Julia: the other thing I think is kind of funny to see as well is when people come that actually do not write normally postcards and letters at all, but they just find the event cosy and they join. And they really struggle (*stemmen går op på "struggle"*). And it's just so funny that they just sit there and struggle like "what should I write" and// I mean, because we are not used to writing letters anymore
48. Mahina: and some people don't know how to post letters//
49. Some people *don't know* hahaha (*begge griner MEGET højt*). That's really funny as well because some people they *ask us the weirdest* Hahahahaha (*begge piger griner meget højt og det er uforståeligt hvad de siger*). There was this girl. What did she ask us? Oh yeah. She had *a letter* and it was just filled with stuff and *there was no address on it* hahaha (*begge griner*)
50. Mahina: on a postcard hahaha
51. And I was just like// because she asked me "how is it with// what do I do with the stamps"? we have actually a little post-box made of pap, and there's a little sign as well of how much it costs to// I mean the stamps, how much it costs to send to Denmark and to other countries and// well she was just kind of asking "how do I do this" and uhm, I was like "so, where do you send the letter to" and I kind of saw that there was *no address* haha (*Vi griner alle*) and I said "do you have an address"? She was this Asian girl, very cute, but it was like, I had to tell her like "ok, you have to write the address heere (*siges meget pædagogisk*) and then you have to tell me where it goes, then we can find out here on the list how much you have to pay, then you have to add stamps to get the right"// that's struggling again for people, I mean, if it's twelve kroner they have to put stamps on they can't figure out what stamps to use haha//
52. Mahina: They're like "what should I *do now*"? Hahaha
53. Julia: then you have to explain to them that "you take an eight and then you just add up until it's enough" and its just... those questions we get?

54. *I was thinking about joining an event next time, but I'm not sure if I can make it in time for my research. But it could be fun to see*
55. Mahina: Yeeah, I think so. Because its like, people we have told a million times “oh we have Post a Letter you should come” and they're like “oh that sounds good” and then they don't come which is fine, and then one night they'll be here accidently and then just be so like surprised about what it is and enjoy it so much like “wow, I didn't realize it was gonna be this cosy”? It seems like people only kind of get it once they come
56. Julia: but I had it the same way I mean when you told me about it, I didn't really get it? I thought, ok, do you write letters to each other or?? I *didn't really get it* (griner). Then I was just like “Woow, this is amazing and this is so much fun”! We have this// we put up this bar at the high table as a stationary bar, so you can choose all this stuff, all kinds of different stuff... now we tried it twice with making a really long table, putting two tables together, because we just found out when we sit at a table people just wanna sit together and *then its really like* hahaha (griner), everybody is at one table because its kind of about looking at each others// I mean not reading each others letters but just looking at what stickers they put and how you write a letter// I don't know// a lot of the social is part of it
57. Julia: but the other motivation, maybe we can talk a little more about that, is uhm... its one of those events that // I mean, to me at least, stops time a little. And I think that really fits in to the whole retro concept of the whole// we have this knitting club and the whole quiet concerts and everything// post a letter is just one of those... retro as a bubble, you can come in and kind of forget about time and, because everything goes a little slower. And you don't write emails but you sit down and write a real letter... that's the event to me as well
58. *You say it is part of the Retro spirit?*
59. Yeah, how I feel it is sometimes at Retro
60. *Is that something that is written anywhere or is that just a feeling?*
61. Julia: No I don't think so... its more... we actually talked just about it yesterday at the ledermøde for Retro Nørrebro... because we kind of tried to define what kind of fællesskab//
62. Mahina: and that was the motivation for bringing it here too actually. Because they struggled at “Lyst” to get people that were just in the café to join. It was more like you signed up on the facebook event and then you went there, and then the other people at the café were “ohh, look at those people writing letters”, whereas it fits here because it is the type of place where if you're a costumer and you see people doing stuff, its quite normal to somehow be pulled in to it
63. *What do you think creates this kind of feeling? As a guest how do I//*
64. Mahina: I think its by accident in a way because any given tie that you are here there are volunteers here that aren't behind the bar, and we behave in a certain way when we are here, like we make the place our own, we sit here all day doing work not buying anything or we yell out across the café to each other or we share food. And I've observed a lot that costumers that aren't volunteers some times unknowingly maybe think like “this is just the place where I can do *whatever I want* (griner) and they'll be like “ ohh yeah, I'd like to try some of that cake too” or whatever, and I think that's quite a nice thing that costumers can accidently find themselves feeling at home. And we've even had some bartenders that are regular costumers and then they started talking and then realized “oh, I can actually become a formally part of this café”. So I think that's how... having the volunteers actually spending time here is a big part of creating the feeling here that everyone is welcome to interact with each other
65. Julia: and the bartenders as well. I mean, not only the volunteers that hang out here but the bartenders as well. I mean, often its// even though “Lyst” is a very cosy place as well, its still more professional in a way... and here its just... bartenders are just a little more free... and, I mean... you find a nail polish in the bar and you just decide “ahh, *lets just do the nails*” haha

(begge griner) so the bartenders are just painting nails on each other and the volunteers that are hanging out, I mean bartenders are just// its maybe because its often we have time here... but we just do these little things or have a lot of fun by *tip sign haha or something stupid* (griner) But we can do all this stuff because we don't have a boss that kind of says//

66. *You don't have to make money, money, money*

67. Julia: Well we want to make money, but there is also the other big part that we wanna have// we are here because we enjoy to be here

68. Mahina: and I think the bartenders are actually a big part of an event being a success or not... I certainly advertise and stress to the bartenders about the event every month, because I know that if you get a group of them interested in coming, they're kind of like a call that will pull in other people as well and//

69. *Ok, so actually getting people from Retro to come will attract people outside of Retro?*

70. Mahina: For sure, and I guess its just a good measure like, I imagine// Post a Letter is the only event I've organised here but I would imagine for what I've seen from other events, if its not appealing to the bartenders to come, why would it be appealing to anybody else? But they also can be some of the easiest people to convince to come because they wanna support you and they//

71. Julia: But also because they are so open and just...kind of silly/ I mean its not silly to write letters but silly stuff in the way of like "ahh this sounds like fun"//

72. Mahina: Yeah, and you can tell them like "we're doing a furniture reupholster club" and they'll be like "oh yeah, yeah that sounds like fun" hahahaha (begge griner)

73. Julia: that's kind of the mood at Retro

74. *So you know all these people? It's kind of like a network thing?*

75. Begge: yeah

76. Julia: it's a part of it at least

77. *What does the social community do to your engagement in Retro?*

78. Julia: well I guess I wouldn't be here anymore... I mean not after such a long time... I mean, because it is work we do, I mean, its not that// yeah, you spend 6-7 hours in the bar when you have a shift , and... I wouldn't do that for three years if there wouldn't be that social part. That's// when people stay, they stay because they like people here and they come here on Fridays to hang out and they make friends here. I think that's a reeally big part// you would do volunteering, but you would not stay such a long time

79. Mahina: I think the comparison to make actually is between the bartender team and the event team. Where the bartender team, I would say compared to other teams, we are the most social... we spend the most time together despite the fact that we are only doing our actually volunteer work with just one other person. But we as group hang out much more, both through things that are specifically organised to facilitate that, like bartender meetings or parties or whatever, but also because we *like each other* (lille grin imens det I kursiv siges) we become friends and we hang out and we party together and whatever... whereas in the event team there's... the only socializing that happens... well, I guess I've only socialized with one other person in the event team... but that's more// that's not been on purpose, that's just happened... so I don't know anyone in the team socially I would say... I know them just because I've attended one meeting... and... when I look at those two groups I think the bartender group is a lot more dynamic and... we work together and... the outcomes reflect that, whereas the event team because// we're not// I don't know if I'd even call us a team... its more just like these people all have the same label, and its not dynamic at all, and we don't necessarily cooperate, and the result also reflect that so... the other people don't have anything to do with our event and... I

think that we would like to think that we try and support each other's events, but we don't really... I don't feel like we really do that

80. *But would you like it to be as a team?*

81. Yeah, I think we could achieve a lot more if it was structured as a team... where we looked at all the events that we run or want to run and then we worked as a team to do it. And sure people would have to individually take leadership for certain events but... it would just be more motivating I think, if it was organised as a team. And I think that socializing together, having a social relationship, is what makes you a team, uhm... otherwise you kind of like just don't really have the desire to work together... I know that those two teams are structured really differently but... I just think that shows really well what impact socializing together has// and then saying that, with the bartender team we still talk about things like "we need more bartender parties" and we're always trying to socialize together more... because I think we are only just realizing how much people want an excuse to hang out together... and the interesting thing for me as a foreigner is that its funny how social situations can highlight issues that are actually quite important from a work perspective. Like the issue of language has come up a lot through different parties and social events. Recently we had a party where people commented that "hey, I turned up and everything was in Danish and I couldn't understand anything and I wanted to leave", and ... even though it was just for a party, I think through that it made us think a lot more about how those issues of language and exclusion might also be important to consider for the work that we do. And we started to think about that more so... it's the social thing that makes you think more contentiously about what are the things that help us to work together better... because if it's a problem in the social context its certainly gonna be a problem in the work context

82. Mahina: its probably also important not just the issue of how the event team works together but also how the event team interacts with the other teams... like with the Gallery thing, people wouldn't be able to say "oh its these two people who run the gallery", and... we do have a team that// the "Feat og Trivsel" that...

83. *Yeah, what do they do exactly?*

84. Mahina: hahaha *I don't know* haha (griner lidt fløv)

85. Julia: I know. I can describe it for you

86. *Yeas, I would like that because I haven't been able to find out what they do*

87. Julia: I don't think they have a description, but I can explain what they say they are. That they stand for the "Friday Mixers" (Fest for alle de frivillige hver første fredag I måneden på Retro Nørrebro – cafeen er åben for gæster samtidig (red.)), uhm... and that they kind of try to make the Friday mixer possible in the way that... that they kind of... in the summertime when everybody goes out and have cigarettes and beer, that they kind of help to keep the beers inside because we have so much trouble with the neighbour, they try to kind og control the music a little if its getting to loud and stuff, but they also are at the "Friday Mixer" at the Puslespilsbord and they say that they are sitting there to kind of welcome new people that are new in the Forening and then one of the tasks is...(interviewet afbrydes fordi biblioteket som vi sidder I er reserveret og Julia er nu nødt til at gå tilbage til baren fordi der I mellemtiden er blevet meget travlt. Interviewet fortsætter med Mahina ved en af vinduespladserne overfor baren. Under slukket mikrofon er mahina begyndt at tale om bagsiden ved at holde events på Retro)

88. *Please continue what you were saying about good and bad things concerning organising an event at Retro (with volunteers)*

89. Mahina: So while its really good to run an event for Retro because you know that there's a certain amount of people that you can get to come to your event cause they support you, the flipside is, you can organise an event and then just assume that everyone will want to come and

its going to be successful because it's a Retro thing and everyone will just want to come and support, and I think// I cant speak for Jens, but something that he talked to me about when he was involved with the festival team is that running festivals last summer, they really struggled to get people to come because I think there was an assumption that people would just come, and then they didn't, and then that was really hard to manage... and I think you particularly come across that issue when you don't have a refined or specific enough focus for what you are doing, like if you're running a concert// actually, 'cause they asked me to help find musicians for this particular concert and I asked like "what's the music gonna be and what's the theme for the festival" and there wasn't really a theme, it was just like "oh, whoever we can get to come"... and there wasn't anything in exchange for the musicians playing... so it was very hard to sell to the musicians like "come and play. There's no real theme and all the bands might be different", uhm... so yeah, it's a fine balance between it being a good thing to run an event here because you get support... or it makes you to presumptuous that people will just wanna come because its for a good cause, and sometimes its like you have to actually have a good reason to come to an event, or a least it has to be specific enough for it to reach the wider community. So it might be useful to talk to the festival team because I guess the difference with them is that the audience that they are trying to get is so much bigger... I mean, we're not trying to get a hundred people to come to Post a Letter

90. *So that makes it easier?*

91. Mahina: Yeah I think so. I mean... the only thing we had that was really big was at Christmas time... and there was like a Christmas time or December cultural Nørrebro thing, and they advertised our event and also the radio advertised our event... and I don't know how many people exactly we had through Post a Letter at Christmas, but it might have been as many as sixty, which is a lot. And that was really big

92. *How many people are you normally?*

93. Mahina: Normally we... I don't think we'd be more than twenty

94. *That's also quite a bit*

95. Mahina: It's pretty successful for this café anyway. The last month or two its maybe been more like fifteen, it depends really... but yeah, its been really successful and relatively easy to get that many// and I say it would be about half and half... or little less that half Retro people and then all the rest are other

96. *And the people who are not Retro people are they coming back again and again?*

97. Mahina: there's a few of them who have come from when it was at Lyst and now they are here... and then there's the ones that are like friends of Retro people, and then there are just the people that find out on the internet or facebook or they've been in the café and seen and then just started it...

98. *What is it, you think, that makes it such a success?*

99. ... the free thing is a big aspect of it. All the stationary is free, and that's appealing. We get the stamps donated from Post Danmark and then we usually make people pay for the stamps so that creates a profit. And then we use that profit to make sure we always have really nice supplies. But lately we've had more profit than we needed so the last month and also at Christmas time we do free postage as well. And we might actually keep doing that because that's actually when we get the most people coming, not just when its free to use the stuff but to post as well... and I think the reason people come back is because they actually enjoy being here and people cone saying like "oh, I'm gonna post three letters for free and then they just end up posting one because they're just talking, so they come back again

100. *did you get the contact with Post Danmark or was it already there?*

101. That was actually developed through// there's also Post a Letter in Århus and in Ålborg, and the woman in Århus runs a huge club there, and she initiated the contact with the guy from Post Danmark and then negotiated that we would get free stamps for all of the events in Denmark... so that was her doing, and now we just keep that relationship with him going (Julia kommer tilbage til interviewet eftersom der nu er lidt mere ro på I baren igen)
102. *Julia, can you finish up explaining about the "Fest og Trivsel"?*
103. Julia: Yeah, when the bartenders have meetings they take care of the bar so we can hold a meeting... that's usually on Mondays (hvor der er officielt lukket (red.)) so it's actually us that buys stuff. And they sometimes use the money that we get in tips for parties or like// because we decided that the tips we make in the bar are for all the volunteers at Retro Nørrebro
104. *So it seems that the Fest og Trivsel team and the STAR team are quite similar in the way that they are both intern party teams?*
105. Julia: Well, the Feel Good team, the Fest og Trivsel, are only for Retro Nørrebro whereas the STAR team is for the whole organisation
106. Mahina: but what's// I'm trying to understand what the Feeling Good team, that's the Fest and Trivsel right?
107. Julia: Yeah
108. Mahina: I'm trying to understand what they do? I think that description is just because that's what they've decided they're gonna do! I don't think that's like what the whole organisation would like them to do?
109. Julia: But that's why I said in the beginning that that's how they describe// I mean, that was not my words, that's how they describe their tasks
110. Mahina: And I think its changed... like I think the first time it was explained to me what their job was it was more like... to make you feel good being a volunteer here and to facilitate parties... and then that didn't really happen, so now it's a bit changed...
111. Julia: I think for a while it was a problem// because there was a time when we kind of looked at the team as "what do they actually do?" saying questions like you asked "what the hell do they do?" I mean, why do they get thirty percent of? And it kind of felt like it was a retiring team. I think there was actually this word going around, retiring old Retro bartender, whatever// people that still wanna hang out at Retro and still wanna be part of it but HAHA haha (griner). They kind of ended up there, claiming that they're a part of the Fest og Trivsel team, but at some point people started to ask// or at least I did at some point as a bartender "so what exactly do you do?"
112. Mahina: because when these issues come up like hey, it would be really good if someone could have the responsibility for to help the event team or another team to help to get to know the bartenders better and facilitate that, who could do that? To me that's like, surely that's what they could do
113. *So you thought that it would be a nice thing if they could make the teams know each other?*
114. Mahina: yeah! 'cause we're actually more than capable of managing a Friday Mixer as a bartender group! To me its way more a priority that the people that run the gallery feel like they're part of our community than to make sure that I don't walk outside with a glass or bottle on the first Friday of the month

Bilag 2

Uddrag af transskription af Julie, eventteamleder Retro Nørrebro. 08.04.2012

Julie er 27 år og er uddannet antropolog og arbejder til daglig som forskningsassistent. Hun har været en del af Retro siden marts 2012 og eventteamleder siden 1. oktober 2012.

27. *Men det er til de folk der er her og hvad tror det så det gør for Retro at have de her... hvilken værdi tror du//*
28. Jeg tror det giver os noget unikt i forhold til andre cafeer at der foregår nogle ting hernede, og jeg tror også at det// altså mit// nu er der jo rigtig mange events som jeg ikke er til, fordi min hovedopgave ikke er at være til alle eventene men sørge for at der er styr på det, men for eksempel til den der quizaften vi havde hernede, der kom der jo også folk hened som ikke kom sammen med nogen , men som bare kom hened fordi de synes at det kunne være sjovt at deltage i en quiz og så mødte man jo nok nogen hernede. Og der tænker jeg øhmm... at det er jo også en god værdi at folk der har lyst til at komme ud og være sammen med nogle mennesker en aften, hvad enten det er fordi de bare trænger til at møde nogle nye folk eller hvis de er ensomme// det tror jeg nu ik' nødvendigvis hun var hende jeg lige tilfældigvis snakkede med, men at der er den her sådan åbenhed hernede i nogle af eventene// det gør sig også gældende for "Danish tuesday", det gør sig også gældende for spilaften, altså det er sådan lidt drop-inn, man behøver ikke nødvendigvis at komme med sin flok af venner eller veninder for at være med. Det synes jeg er en ret fed værdi// i forhold til at gå på cafe alene, altså jeg tror der er mange der vil synes det er lidt spøjst// der er sikkert også mange der ikke synes, men// at sætte sig ind et eller andet sted og drikke en kop kaffe selv... med mindre at cafeen sådan indbyder til det, og det synes jeg at vi gør hernede// det synes jeg så også// det er et spørgsmål hvordan skaber man den stemning, men det er min fornemmelse at det ikke kun er eventene det er med til at give den stemning hernede, men det er sådan et sted hvor folk kommer og er
29. *Hvordan organiseres kulturelle aktiviteter på Retro Nørrebro?*
35. Det er ret meget opdelt i sådan undergrupper, eller underpersoner sådan set fordi nogle ting er *Men nu kører jeres eventteam lidt anderledes end Retro city så derfor kan jeg måske stille et andet spørgsmål som er; hvad tror du er fordele og ulemper ved den her måde i kører eventteamet på?*
36. Altså, fordelene er jo at øhm... altså for mig som teamleder// jeg har fuldtidsjob ved siden af, så hvis jeg skulle være drivkraft på samtlige events der blev lavet hernede, så ville jeg ikke sidde som teamleder, altså så skulle de have haft en anden// så det giver en anden rolle til teamlederen som er en fordel for *mig personligt (der les imens teksten i kursiv siges)* øhm... en anden fordel kunne måske være at folk de laver det de brænder for. Altså, de bliver ikke tvunget til at samarbejde om en eller anden event som to måske synes er fjollet eller bare sådan generelt er uinteresserede i. Ulempen kan være hvis folk, faktisk lidt ligesom jeg selv, kommer hened og bare gerne vil være med til noget (stemmen går op på "noget") øhm, fordi der er ikke nødvendigvis noget hvor de lige kan passe ind og hjælpe. Og man kan så sige, at lige nu hvor vi har så mange events, der er det måske// der kan man også stille spørgsmål til er der overhovedet plads til flere ting i kalenderen hernede, øhm, men, men det kan være svært at få nye folk ind

hvis ikke de kommer herved ligesom der gjorde en for nylig og sagde ”jeg vil gerne lave en quiz-night”. Det er let nok! Fint nok! Snakker med folk, finder ud af om de er ok mennesker *oog (der les imens ”og” siges)* , sætter dem i gang, hjælper dem hvis de skal have hjælp, men ... men hvis de kommer ned og bare gerne vil være med, så er det svært. Det kan også være svært synes jeg rent kommunikationsmæssigt fordi folk er så selvkørende som de er, tror jeg nogen gange folk de glemmer at jeg sidder som teamleder og skal// og egentligt helst skal have af vide hvad der sker og hvornår, øhm... sådan at jeg nogle gange tænker, ok, nu er deet... gad vide hvordan det egentligt går med det// eller også så får jeg en mail tilsendt fra en af bestyrerne (*stemmen går op på ”bestyrerne”*), om at øhh... de ikke har set den og den event længe, eller altså sådan et eller andet hvor jeg nogle gange// min rolle måske er lidt uklar for folk. Fordi de egentligt har været vant til at køre tingene selv, og ikke bliver mindet om at de egentligt er en del af noget større fordi vi ikke har nogle møder

57. *Så man kan sige at hvis man vil lave et event så kan man ret nemt komme til det?*

58. Ja, det kan man. Altså, man kan sige så længe det er noget der ligesom ikke på nogen måde er i konflikt med cafeens retningslinjer eller som sådan... (*tung udånding*) larmer for meget eller hvad ved jeg, så har vi rimeligt højt til loftet. Og så er det også lidt mit princip at jeg lige skal mødes med folk og finde ud af hvem de er, og så videre, inden jeg bare siger ”ja det må du gerne// om jeg har en fornemmelse af at det event de vil lave har en hvis kvalitet. Det synes jeg også skal være...// for eksempel med quizaften så mødtes jeg med hende og så fik hun lov at lave én og så var jeg ligesom henede og med til quizen, og så var mange kommer der og... altså, ret skal være ret jeg holder også øje med om de køber noget i baren så vidt jeg nu kan, altså fordi hvis vi skal sætte en hel del af cafeen af til at folk de skal være med i quiz, så skal det også kunne løbe rundt i forhold til hvad vi ellers ville have haft af gæste, øhmm... og de kan ikke nødvendigvis afgøre på den første gang for det kan også være at så er der nogen der hører ”ej men det var fedt” og så kommer der flere, men der skal jo være sådan et eller andet forhold// altså vi har nogen gange haft nogle eksterne folk henede hvor de så bare kommer for at, altså, det i princippet er offentligt men helt klart så kender de alle sammen hinanden og de køber en kop the og optager lokalet en hel aften. Og der er ikke sådan noget, altså ud over det. Og det, så synes jeg måske// helt konkret var der nogle der skulle vise en film, og de gjorde ikke noget for at den film blev diskuteret (*stemmen går op på ”diskuteret”*) og, eller, der var ikke ligesom sådan noget, andet end at de satte filmen på, og så var det det. Og der tænker jeg det kan de lige så godt gøre et hvilket som helst andet sted, altså så der skal sådan... der skal være både en fordel i det for cafeen, men jeg synes også der skal være et eller andet formidlende potentiale, altså, oplæg til diskussion eller refleksion eller sådan et eller andet over de events der er henede. Øhmm... (*lang pause*) i hvert fald når det, som det der var, foregår på sådan en torsdag aften hvor vi ellers godt kunne have haft ret mange gæster henede

75. *Det sidste emne i interviewet er det sociale. Hvad gør det sociale ved dit engagement i Retro?*

76. Det betyder det hele! Ikke dermed sagt at jeg ikke synes vores formål er godt. Altså at pengene vi tjener går til gode formål, men jeg kom hovedsageligt herved fordi jeg så en mulighed for at kombinere det frivillige arbejde med noget socialt, øhm... og jeg har fået alt det ud af det jeg havde drømt om// altså, jeg synes det er et fedt sted med højt til loftet og meget velkommende sted...

77. *Hvad var det der gjorde at du gerne ville det frivillige arbejde, når du siger at du ville kombinere det frivillige arbejde med det sociale?*

78. Ja, men det var nok noget med at jeg har sådan et ekstremt akademisk job, og jeg ville gerne lave noget andet ved siden af, altså noget der var lidt mere// nu er jeg jo så godt nok blevet lidt administratoragtig, men jeg ville gerne lave noget der var lidt mere praktisk (stemmen går op på ”praktisk”) orienteret, jeg ville gerne lave noget hvor jeg mødte mennesker der lavede andre ting end jeg (stemmen går op på ”jeg”). Det gør jeg også på mit arbejde men det er sgu alle sammen akademikere... og dem er der nok i virkeligheden også ret mange af hernede, men der er os, altså// folk laver hundrede sytten forskellige ting og kommer med meget forskellige baggrunde, øhm... og jeg ville gerne lave noget frivilligt arbejde for at, ja, engagere mig i nogle andre ting end den akademiske verden. Og så tror jeg måske også sådan... men det synes jeg faktisk er en debat der er *kommet rigtig meget* (der grines imens det i kursiv siges) i det år jeg har været frivillig. Så at sige at det er den deciderede motivation er måske sådan lidt... lidt meget, men, jeg tror at det frivillige engagement er helt centralt for at vores sådan velfærdssamfund kan fortsætte!
79. Vil du uddybe det?
80. Ja, men nu// jeg ved ikke hvor god mening det giver i forhold til at vi sender vores penge til Afrika men, jeg tror bare sådan der den der frivillige ånd og den der med at være noget for nogen uden at man tjener penge på det, er helt vildt vigtigt. Og jeg synes det er fedt at være en del af noget hvor folk er der fordi de brænder for det! Altså, det er der også mange der gør for deres arbejde, men det er hele// hernede der handler det ikke om penge, der handler det om værdier og socialitet og sådan noget... fællesskab, ja, meget... der er selvfølgelig også nogle der er her fordi de brænder for at redde Afrika, men det er mi fornemmelse at det hos rigtig mange handler lige så meget om fællesskab og...
81. Kunne det tænkes at man starter som frivillig fordi man gerne vil hjælpe nogen, men at grunden til at man bliver er en anden?
82. Ja. Jo, og jeg startede da også fordi jeg gerne ville hjælpe nogen, men jeg kunne lige så godt have hjulpet nogle udsatte unge i Danmark som jeg kunne have hjulpet Afrika... altså, hvis det var det der havde været vores formål så havde jeg nok stadig startet

Bilag 3

Uddrag af transskription af Lone, eventansvarlig for "Danish tuesday" Retro Nørrebro. 09.04.2012

Lone er 36 år og arbejder til daglig med danskundervisning for udlændinge. Hun har været frivillig og eneansvarlig for "Danish tuesday" i Retro i ca. et år.

31. *Nu er du jo som sagt en del af eventteamet, så det kan være du har en ide om hvad motivationen og missionen/visionen er med i det hele tage at lave sådan nogle kulturelle aktiviteter på Retro?*
32. Jeg ved ikke om vi nogensinde sådan rigtigt har formulere det? Andet end ligesom at skabe noget nyt på stedet. At skabe et sted hvor folk synes det er sjovt at være, et sted hvor der er sjovt og interessant at være. Et sted hvor man kan føle sig velkommen selvom man måske ikke er... // ja hvis man sådan// jeg synes der kommer mange her som ikke helt passer ind andre steder, eller det lidt mere sådan// det er ikke så kommercielt her kan man sige ik', så man kan godt sidde og hænge over den der kop kaffe i lang tid og sådan noget// det skaber altså noget andet, det øhh... det skaber et andet miljø socialt synes jeg. Sådan lidt nærvær eller hvad man skal sige, fællesskab i storbyen, landsby i storbyen eller hvad man skal kalde det
35. *Hvad gør det sociale ved dit engagement i Retro?*
36. Det er jo det der gør at man gider at gøre indsatsen! Altså, jeg synes klart man får mest ud af hvis man er her meget fordi det... altså det er der, det er på den måde man skaber relationerne, altså, jeg synes ikke rigtig man får noget ud af det hvis man kun kommer og er bartender de der tre gange om måneden og sådan noget der det øhh... så synes jeg det bliver svært at skabe fællesskabet... så jeg synes helt klart altså// det er vigtigt at skabe noget vi kan være fælles om fordi ellers så fungerer det der miljø// altså, det bliver mere åbent og velkomment af at der er... må jeg få spørgsmålet igen, jeg har *mistet tråden* (der grines imens det i kursiv siges)
37. *Ja, hvad gør de sociale ved dit engagement i Retro?*
38. Jo netop det der, altså at... at hvis det bare var sådan at man kom og snakkede med nogle mennesker en enkelt gang altså, // det er det at folk kommer her så meget og der er øhmm... der er en kerne af folk som er her meget. Det betyder altså også at selvom man ikke kommer her så meget at det måske føles mere socialt og åbent// det håber jeg da i hvert fald ik', jeg håber ikke at det er sådan at der er nogen der føler at de ikke er en del af det, altså, at det simpelthen er en kerne der holder folk ude, det håber jeg i hvert fald ikke
39. *At det har den modsatte virkning?*
40. Ja, jeg håber at det mere er at, nå men her får jeg// her hører folk hjemme og her er folk venner og vi er åbne over for folk som, som ikke kommer så tit men de er velkomne til at være en del af fællesskabet// men det kræver så også at der er en kerne af nogle der holder fællesskabet i live
41. *Men når du siger det andet så tænker du at der måske er en fare for at der er nogen der kan opleve det modsatte?*
42. Ja ja, men altså, det kan der jo være mange grunde til ik' altså, men netop det er altid en fare vil jeg mene... at, hvordan kommer jeg ind i den her kerne ik'
43. *Man føler sig lukket ude måske?*
44. Ja simpelthen. Og det tror jeg måske der er lidt en fare for jo ældre en organisation bliver... fordi folk kommer til at kende hinanden så godt på kryds og tværs og har så mange fælles oplevelser så at der bliver noget fælles reference ramme som det tager noget tid at afkode... og komme ind i fællesskabet, såå... men altså, jeg synes ikke det er, jeg synes ik' øhh... jeg sådan

selv haaar... har haft de problemer, og jeg synes egentligt at jeg blev modtaget med åbne arme, såå, og blev lukket ind

49. *Du taler om at være her tit; er du en af dem der er her tit?*

50. Ja

51. *Hvad laver du så hernede?*

52. Hænger ud! Altså, sidder og læser og... ja, sidder og roder på internettet eller... det er lige så tit jeg ikke sidder og snakker med nogen som at jeg sidder og snakker med nogen... altså, det er bare hyggeligere, altså også fordi nu bor jeg alene og sådan noget... så er det bare hyggeligere at tage herned altså ik' fordi der er den der med// altså når man bor sammen med nogen så er det også tit man er sammen uden at være aktivt sammen, og det synes jeg man kan få hernede lige så stille og roligt, altså man føler sig ikke sådan "sidder hun nu der igen" altså, "skal hun ikke snart købe en kop kaffe til" og sådan noget. Altså, man kan hænge ud her uden at det virker mærkeligt... og man kan også side oh hænge ud med en bog en fredag aften imens folk sidder og drikker øl omkring en, altså, og så videre ik', altså jeg synes det er meget afslappet på den måde også. Altså der er ikke noget krav om at nu er det et druk sted fra klokken 20 på en fredag og sådan noget// det er sådan, det er sådan meget kamæleon agtigt fordi det er hvad folk gør det til selv synes jeg

71. *Hvilken forskel tror du det gør for de kulturelle aktiviteter i Retro at de iværksættes, organiseres og udføres af frivillige?*

72. Altså, jeg kan jo også tale på vegne af// vi har nogle små koncerter hernede, altså, det er mest Nikolaj (musikansvarlig) der står for dem, men øhm.. altså, det betyder jo at de kulturelle aktiviteter vi har hernede de er meget sådan... altså, vi kan simpelthen ikke lave sådan store fine arrangementer altså// før jeg blev frivillig hernede var jeg til et enkelt arrangement med noget Spoken Word/ Poetry Slam hvor de simpelthen// altså de bliver sådan noget meget, man kan sige de bliver meget sådan amatører eller undergrund// men jeg synes egentligt ikke det gør noget... for eksempel med koncerter, altså jeg synes egentligt det er meget fedt at der er en chance for// altså, man ved der sker noget (stemmen går op på "sker")... altså, jeg kan egentligt meget godt lide at der er nogle aktiviteter som sådan er knyttet til her og nu... og sådan lidt... jeg ved ikke hvordan jeg skal forklare det helt... som sådan ligesom er// som er med til at nu skaber vi vores egen her og nu. Og vi sidder ikke og længes efter, "ej men, de havde det sgu også så fedt den gang i firserne" og sådan nogle ting der, altså, nu skaber vi vores eget her og nu og nu skaber vi de fede ting som folk så sidder og taler om "ej, gid vi havde været de den gang i 2012" og "de må have haft det så fedt" og sådan nogle ting, altså, jeg synes også det er en del af det.

Bilag 4

Transkriptionsguide

Interviewet transskriberes i detaljen, dog med nogenlunde meningsklare sætninger der gør transskriberingen forståelig. Der lægges fokus på hvad der bliver sagt samt anden sproglig aktivitet eller intonation som kan være vigtig for meningen/betydningen. Interviewerens spørgsmål skrives i kursiv. Kommentarer hvor interviewer har kommenteret på det den interviewede siger, markeres i parentes med kursiv skriv. Intonation, længere pauser og latter skrives i parentes og markeres med rød skrift.

Interviewer eller observatør taler

Kursiv, [observatør]

Informant

Normal skrift, navn anvises foran, hvis der er flere informanter

Kort pause

(dvs. tøven) (vurderingssag) en pause der ikke virker til at medføre en kunstig eller ubehagelig situation under interviewet = ...

Lang pause

(vurderingssag) skrives i parentes med rød skrift = (**lang pause**)

Regibemærkninger

Giver plads til regibemærkninger, dvs. hvis respondenter griner råber eller lignende. Skrives i parentes med rød skrift = (**Blablabla**)

Afbrydelse

Som ændrer hvem der taler eller medfører emneskifte = //

Interviewerindbrud i informantens talestrøm

Når interviewer bryder ind i informantens talestrøm for at opklare med korte kommentarer som ikke afbryder informantens talestrøm = [*interviewers tale*]

Særligt tryk på ord

Understreget eller hvis informanten siger ordet ekstra højt med tryk på så i **BLOKBOGSTAVER** også (vurderingssag)

Latter imens der tales

Når informanten siger noget let grinende skrives dette *kursiveret* med efterfølgende regibemærkning

Tvivelsspørgsmål

(‘ord?’), f.eks.:(is?) eller i [ ]

Bilag 5

Interviewguide til interviews i Foreningen Retro

- Motivationen:
  - Hvad er din motivation for at være teamleder/en del af eventteamet på Retro? Hvad får du ud af det og hvad føler du selv du kan bidrage med?
  - Hvad er motivationen/missionen/visionen med at udvikle kulturproduktioner i Retro? Hvilke tanker ligger bag et event? Hvad er formålet? Hvilken værdi bidrager kulturproduktioner udført af Retro med og for hvem?
- Den sociale dimension (interaktion, kollektiv handling – med henblik på social bevægelses træk):
  - Hvordan oplever du samarbejdet i eventteamet?
  - Hvordan er beslutningsprocesserne (individuelle el. Kollektive beslutninger)? Hvem bestemmer hvilke events der bliver til noget, hvordan de iværksættes, etc.?
  - Hvad gør det sociale ved dit engagement i Retro?
- Organisering:
  - Hvordan organiseres kulturproduktionerne/events?
  - Har i nogle bestemte rutiner, procedurer?
  - Kan du beskrive et typisk eventforløb?
  - Hvordan udbredes visheden om et forestående event? Og hvem kommer til jeres events?
  - Hvilken forskel tror du det gør for kulturproduktionerne at de iværksættes, organiseres og udføres af frivillige? Positive og problematiske aspekter?
- Betydningen af sted:
  - Hvilken betydning har de fysiske rammer for de events/kulturproduktioner der realiseres?
  - Hvordan oplever du de fysiske rammer? Som begrænsende, ideudviklende eller andet?

Bilag 6

Uddrag af foreningen Retros vedtægter

Vedtægter for foreningen RETRO

§ 1. Foreningens navn og tilhørssted

Navn: Foreningen RETRO (frivillighed -socialøkonomi -udviklingsarbejde) Tilhørssted: Knabrostræde 26, 1210 København K, DK

§ 2. Formål

Foreningen RETRO har til formål at fremme næstekærlighed, eksistentiel refleksion og kreativitet.

Det gør vi ved at igangsætte, udvikle og drive innovative projekter, der

a) er nonprofit -dvs. at alt økonomisk overskud gives til eller geninvesteres i humanitære/sociale projekter eller socialøkonomisk virksomhed

og/eller:

b) udfører humanitært eller socialt arbejde -eller koordinerer arbejdskraft til samme

og/eller:

c) tilbyder folkeoplysende aktiviteter som debatter, foredrag eller anden kulturel aktivitet rettet mod samfundsengagement og fællesskab

Endvidere skal projekterne kendetegnes ved:

- at være drevet af frivillig arbejdskraft i så stort omfang som muligt -dvs. at prioritere frivillig arbejdskraft frem for lønnet, hvor det er hensigtsmæssigt.
- at fremme refleksion og debat om eksistentielle temaer både internt i projektet (i forhold til medarbejdere) og eksternt (i forhold til kunder og brugere).
- at opmuntre til og fremme kreative processer både internt i projektet (i forhold til medarbejdere) og eksternt (i forhold til kunder og brugere).
- at projektet har en ansvarlig og konkretiseret alkoholpolitik.
- at projektet tager afstand fra blasfemiske budskaber, pornografi, ekstreme politiske og religiøse budskaber eller noget, som diskriminerer grupper i samfundet.

§ 3a. Praksisværdier og værdigrundlag

Beskriver den måde Foreningen RETRO internt samarbejder på for at nå foreningens formål:

Fællesskab, der er ægte:

- a) Fællesskab i et hyggeligt socialt miljø, hvor alle kan bidrage uanset religion, etnicitet, uddannelsesniveau m.m. b) Fællesskab, der kan rumme alle -både i gode og svære tider

Udvikling, der skaber:

- a) Vi vil udvikle os og opmuntre nye og gennearbejdede initiativer b) Vi vil fremme det gode og unikke i det enkelte individ

Kreativitet, der udfordrer: a) Kreativitet, der skaber refleksion, debat og er nyskabende b) Plads og tid til kreative processer hos medarbejdere i projektet

Ansvarlighed, der forandrer:

a) Ansvarlighed overfor fællesskabet b) Ansvarlighed overfor medmennesket c) Ansvarlighed overfor miljøet

Åbenhed, der møder:

a) Åbenhed overfor nye mennesker, anderledes overbevisninger og holdninger. b) Åbenhed overfor anderledes initiativer.

Dialog, der vedrører:

a) Der tales oprigtigt og personligt omkring livets mening og værdi. b) Vi taler til hinanden -ikke om hinanden.

§ 3b. Værdigrundlag

Foreningen RETROs værdigrundlag er inspireret af et kristent livs-og menneskesyn og består af følgende ideer:

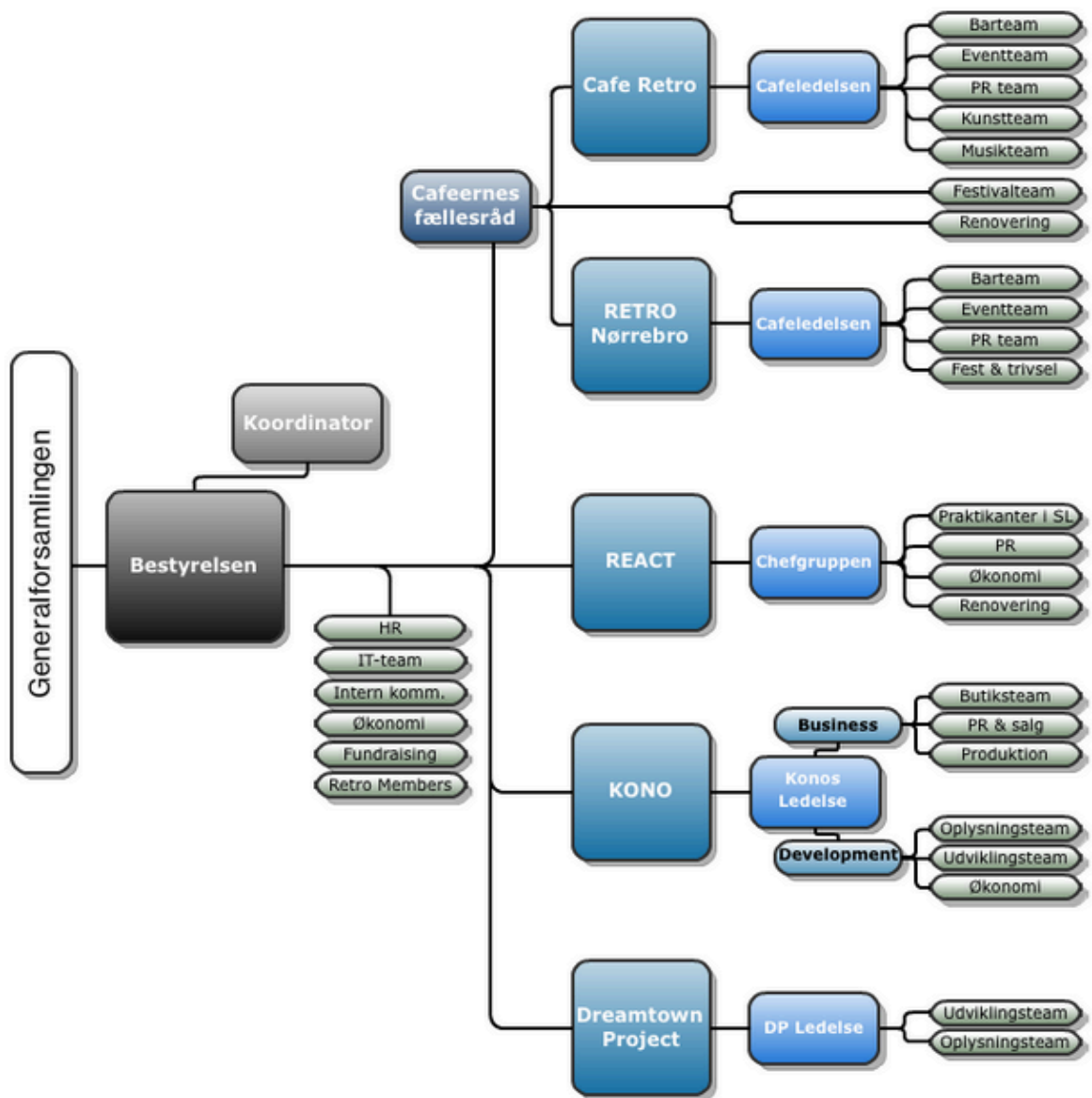
- Mennesket er dannet til fællesskab med andre
- Det enkelte menneske har unik værdi -ikke fordi det "gør godt", men fordi det "er"
- Et menneskeliv er meningsfyldt og har et potentiale, som kan udvikles og blomstre frem
- Mennesket er et "skabende væsen". Kreativitet og kunst er et udtryk for frihed og har en helende funktion i mennesket
- Mennesket handler både næstekærligt og egoistisk og må stræbe efter det næstekærlige
- Mennesket har ansvar overfor andre, overfor naturen og alt der er levende
- Mennesket er et skrøbeligt og sårbart væsen, og der er ikke behov for at skjule dette aspekt af tilværelsen i fællesskabet med andre

Dette livs-og menneskesyn er det paradigme, hvorfra:

- Organisationen etisk inspireres og udfordres (se ledelsesetik i slutnote)
- Foreningens formål og praksisværdier udledes

Bilag 7

Foreningen Retro's organisationsdiagram

Bilag 8

Oversigt over interviewpersoner

Følgende er en oversigt over de interviews, der er blevet udført i researchfasen, og hvilken rolle de pågældende personer besidder:

1. **Eventteamlederen fra Retro Nørrebro.** Julie er 27 år og har været en del af Retro siden marts 2012 og eventteamleder siden 1. oktober 2012.
2. **Eventteamlederen fra Retro city.** Anna er 30 år og har været eventteamleder i ca. 2 år og en del af Retro i ca. 3 år.
3. **Medbestyrer og tidligere eventteamleder på Retro Nørrebro.** Søren er 31 år og har en 15 timers lønnet stilling som den ene af de to bestyrere på Retro Nørrebro. Han har været en del af Retro, siden Retro Nørrebro åbnede i oktober 2010, hvor han var eventteamdeltager et halvt år og efterfølgende eventteamleder i halvandet år. For et halvt år siden fik han stillingen som bestyrer. Til at begynde med arrangerede han et event, der hed "Retro University", som var en ide, der var kopieret fra det internationale event Ted-Talk. Her kom tre forskellige mennesker hver gang og fortalte om deres passion i et kvarter hver. Fx en der fortalte om at slå smut med sten, og en anden der fortalte om jord. Ideen bunder i, at hvis folk beretter passioneret om deres interesse, så er det uanset emne spændende at høre om. "Retro University" blev i alt afholdt 25-30 gange.
4. **Eventansvarlig for "Danish Tuesday" på Retro Nørrebro.** Lone er 36 år, og har været frivillig og eneansvarlig for "Danish tuesday" i Retro i ca. et år.
5. **Eventansvarlige for "Post a letter" på Retro Nørrebro.** Julia er fra Lichtenstein, og er 31 år. Hun har været med i Retro af to omgange. Først som EVS volontør i Retro city, hvor man som udlænding arbejder frivilligt i et år, og som løn bor ovenpå cafeen, samt får lidt madpenge. Derefter havde hun et par års pause med Retro men vendte tilbage som medlem, da Retro Nørrebro åbnede i oktober 2010. Hun er nu supervisor i barteamet og arrangerer af "Post a Letter" sammen med Mahina. Mahina er fra New Zealand og er 27 år. Hun har været en del af Retro siden august 2011 og arbejder i Retro både som bartender og arrangerer af "Post a Letter" sammen med Julia.
6. **Musikansvarlig på Retro Nørrebro.** Nikolaj er 26 år og har været en del af Retro Nørrebro siden åbningen i 2010. Indtil for nylig var han alene om at arrangere

intimkoncerter hver anden fredag, men for kort tid siden kom der to mere, så nu er de tre.

7. **Kunstteamleder på Retro city.** Georgia er en 21-årig Erasmus studerende fra England. Har været i kunstteamet siden oktober 2012, hvor teamet var i opløsning, og han blev teamleder og ene mand i teamet i januar 2013. Hun skal tilbage til England til sommer og studere videre.
8. **Eventteamdeltager på Retro city.** Marie er 31 år og har været i eventteamet på Retro city i to et halvt år.
9. **Festivalteamleder for begge cafeer.** Eva Lis er 26 år og blev medlem af festivalteamet i november 2011 og teamleder for det i november 2012. Festivalteamet er et tvær-cafe team, som har mødebase på Retro Nørrebro.